

PLANINSKI VESTNIK
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

6 1969

poštšina plačana v gotovini

VSEBINA:

IZ GOVORA PREDSEDNIKA DR. MIHE POTOČNIKA	245
FIZIOLOŠKA VREDNOST HOJE	
Ing. Janez Smitsek	248
VSAKO LETO NAM JE BLIZJI	
Evgen Lovšin	251
SESTOP	
Makso Meško	253
PREČENJE	
Jože Hočevar	257
NEKEGA JESENSKEGA DNE	
Jože Kodre	260
DVA MANJ ZNANA VRHOVA	
Ivan Savli	261
ZIMSKA HOJA NA NANOS	
Pevel Stranj	263
O PLANINSTVU SLOVENSKEGA PRIMORJA	
Ciril Zupanc	267
TIHI PRIJATELJI	
Dorinka Konec	274
DRUŠTVENE NOVICE	275
OBCNI ZBORI	279
ALPINISTIČNE NOVICE	284
VARSTVO NARAVE	287
IZ PLANINSKE LITERATURE	289
RAZGLED PO SVETU	290
IZREDNI PRISPEVEK ZA PLANINSKI VESTNIK	295

NASLOVNA STRAN:

KREDARICA — Foto Joco Balant

«Planinski Vestnik» je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - ureja ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanaestkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvoržakova 9, p. p. 214, telefon 312-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je N din 24.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih (naročnina za inozemstvo N din 37.— ali 3 USA \$) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 501-8-5/1 / Sprememba naslova javljajte na Upravo Planinskega vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto. Rokopisov ne vračamo.

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

je izdala v svoji založbi dolgo pričakovani

VODNIK PO SLOVENSkih GORAH

ki vsebuje obširen opis poti po

SLOVENSki PLANINSki TRANSVERZALI

in krajši opis

RAZŠIRJENE POTI

T. J. SLOVENSko PLANINSko POT

in

ZASAVSKo PLANINSko POT

Še v tem mesecu bo izšel v tej založbi tudi turistični zemljevid

JULIJSKE ALPE

v merilu 1:50.000

Zemljevid prikazuje v posebni modernejši tehniki celoten masiv Julijskih Alp. Je kljub velikemu formatu primerno zložen ter praktičen.

Namenjen je tako izletnikom, ki preživljajo svoj vikend v Julijcih, kot tudi tistim, ki so tem krajem namenili več časa.

Na zalogi so še

zemljevid BOHINJSKE IN FUŽINSKE PLANINE

v merilu 1:20.000

ki je posebej koristen tistim ljubiteljem Bohinjja, ki hočejo svoje bivanje v tem kraju popestriti z eno ali dvodnevnimi izleti po okoliških gorah in

zemljevid KAMNJSKE IN SAVINJSKE ALPE v merilu 1:50.000

ki prikazuje vršace med dolino Kokre in Zgornjo savinjsko dolino.

Na voljo so še tudi

Lovšinski: GORSKI VODNIKI V JULIJSKIH ALPAH (platno)

Rezkovi: STENE IN GREBENI (polplatno) in Pračkovi: MED GORSKIMI REŠEVALCI (karton)

celoten komplet po izredno znižani ceni.

Vse te edicije lahko zahtevate v planinskih društvih, vseh planinskih domovih ter knjigarnah.

PLANINSKA ZALOŽBA SLOVENIJE
Ljubljana, Dvoržakova 9

IZ GOVORA PREDSEDNIKA DR. MIHE POTOČNIKA

na 9. redni skupščini PZS dne 20. aprila 1969

Za uvod v razpravo o našem bodočem planinskem delu bi rad ugotovil predvsem to, da smo v lanskem letu, jubilejnem letu slovenskega planinstva, imeli priložnost na mnogih prireditvah, na mnogih proslavah, akademijah, sestankih in delovnih akcijah pogledati nazaj v zgodovino slovenske planinske organizacije in obnoviti vse uspešne dosežke, dolgoletne želje, cilje in vizije slovenskega planinstva.

Menim, da na današnji skupščini ne bi bilo primerno, če bi se preveč ukvarjali z zgodovino, s tistim, kar je bilo. Ukvarjajmo se toliko, kolikor je to še potrebno za naše bodoče delo in za utiranje naše nadaljnje poti, ki prav gotovo tako kot nikoli v 75-letni zgodovini ni bila in tudi v bodoče ne bo lahka ne gladka. Planinci smo navajeni premagovati ovire in biti potrpežljivi. Ne mislimo, da mora vse izvršiti ta generacija in vse čez noč. Ne bi se smeli vdajati samozadovoljstvu, če smo kake uspehe dosegli in če smo kako nalogo opravili zadovoljivo. Na delo moramo iti z nemirom, z večnim nezadovoljstvom, z voljo, da dosežemo še zadovoljivejše rezultate. Naslonjeni na kulturne, etične in moralne vrednote, ki jih daje prostovoljno delo v planinski organizaciji in pa življenje v naravi, moramo omogočiti delovnim ljudem, da lahko v prostem času obnovljajo svoje delovne sposobnosti, da se v neposrednem stiku z naravo navdihujejo za delovne naloge. Ne pozabimo, da smo samo del narave, iz katere nikoli ne bomo mogli uiti, kljub kozmonavtiki, elektroniki, mehanizaciji ip. Stara Sparta, stare Atene in stari Rim niso propadli zato, ker so živeli revno, skromno ali, kot pravimo, po špartansko. Ugonobilo jih je bogastvo, izobilje, ki ga niso znali pametno uporabljati, to je, najti pametno pot med blagostanjem, bogastvom in med zdravim življenjem.

Lahko se navdušujemo nad fantastičnimi izumi znanstvenikov, lahko obožujemo avtomobile, pralne stroje, frižiderje, žičnice itd., ne pozabimo pa, da smo del narave, ne pozabimo na svoje korenine, na večni stik z naravo, ki je ne bi smeli ne pretirano prenehati in ne ponarajati, ampak učiti se od nje in živeti po njenih večnih zakonih, ki jih najbrž noben izum ne bo mogel spremeniti.

Planinska organizacija naj posreduje tisočem in stotisočem ljudem zavest, da je narava človeku potrebna, da jo mora spoštovati, da se mora vanjo vračati, se učiti od nje in se z njo okoriščati na razumen način. Prav zato zahtevamo, da se delo naše organizacije pravilno ovrednoti, da se poudari družbeni pomen tega dela, saj planinstvo dandanes nič več ni samo idila in romantika, privatni konjiček nekaterih ljudi, ampak je zelo resen napor, da bi prispevali s svojim delom k družbenemu napredku in s tem vzpostavljali tudi pravične socialistične in človeške odnose. Mi se ne moremo pomiriti s tem, da bi bili kot ljudje in kot posamezniki samo številke ali samo ničle. Naša naloga je v tem, da iz vsakega človeka pomagamo ustvariti osebnost, ki se zaveda svojega človeškega

poslanstva in ki svobodno odloča o svojih dejanjih, o svojih namerah in o svoji bodočnosti. Potrebujemo take ljudi, ki bodo lahko svobodno oblikovali boljšo bodočnost zase in za bodoče rodove. To pa je po mojem mnenju zadnji cilj socializma in končna postaja samoupravljalne družbe.

S svojim planinskim delom opravljamo to poslanstvo. Mnogo se ukvarjamo z mladino. Razveseljivo je, da je v naših vrstah 23 000 mladincev in pionirjev, torej 39 % članstva naše organizacije, ki je po letih svojega obstoja sicer dokaj stara, po sestavu svojega članstva pa izredno mlada. Naša naloga je, da iz te mladine razvijemo krepke, socialistično zavedne delavce in osebnosti, ki bodo lahko umno urejevale naše javne in svoje zasebne zadeve.

Slovensko planinstvo je začetnik, je pionir slovenskega turizma. Planinstvo je danes med drugimi tudi sestavni del slovenskega turizma, naših turističnih prizadevanj in sestavni del turističnega gospodarstva. Opremljenost gorskega sveta je zelo velik turistični motiv za privabljanje domačih in tujih gostov. Srečni smo, če lahko ugotovimo, da tako urejenih gora zlepa nima kaka druga dežela na svetu. Toliko urejenih, lepo zaznamovanih in zavarovanih steza, ki jih je na desettisoče kilometrov, in 175 koč, ki nudijo gostoljubno streho mnogim gostom, to je veliko bogastvo in turistična privlačnost. V naših kočah imamo skoro 6000 sicer še skromnih ležišč. To je šestina, sedmina vseh slovenskih turističnih prenočinskih zmogljivosti in polovica toliko ležišč, kot jih imajo trenutno vsi slovenski hoteli. Naše gore je lansko leto obiskalo, to ugotavljamo iz vpisnih knjig, 880 000 planincev. To je sklad, ki ga turistično gospodarstvo Slovenije ne more več zanemarjati, kot ga je dosedaj.

To pomeni, da imamo planinci probleme in potrebe, ki jih bo treba enakopravno vključiti v slovensko turistično gospodarstvo. Dosedaj se nam je dogajalo tako, da olajšave, ki jih je bilo mogoče pod firmo turizma dobivati gostincem, hotelirjem in celo privatnim podjetnikom, niso bile dostopne planinskim organizacijam; retencijska devizna kvota, dolgoročni cenejši krediti, dotacije ip. Planinska organizacija bo v prihodnje morala izdatneje dobivati javno družbeno pomoč v obliki dotacij in subvencij, da bomo lahko modernizirali naše planinsko gospodarstvo in ga usposobili za turistične namene, ga prilagodili sodobnim potrebam, to je, zmeraj bolj razvajenim obiskovalcem.

Ne smemo pa pri tem pozabiti na negospodarsko stran planinstva. Večkrat se v naših krogih govori, kot da »pravo planinstvo« gospodarstvu nasprotuje. Menim, da se ti dve stvari med seboj ne izključujeta, ampak druga druga izpopolnjujeta. Ne bi smeli idealizirati »pravega planinstva«, ki bi ga verjetno v takem obsegu ne bilo, če bi ozko delali samo za to »pravo« planinstvo, ki bi ga bili deležni samo nekateri entuziasti, nekaj sto, morda nekaj tisoč ljudi, neka elita, ne pa desettisoči in stotisoči ljudi, kolikor jih danes zahaja v slovenske gore. Slovenske gore ne morejo biti rezervirane samo za neko žlahtno elito, za ožji krog, ki se ponavadi zmeraj bolj zapira in spreminja v privilegirane in profesionalne uživalce kake dobrine. Naše gore morajo biti odprte za vse ljudi. Kdor še ni vzgojen, kdor še ne zna živeti po naših navadah in po naših načelih, ga bomo morali pač vzgojiti. Tudi mi sami, ki se trkamo na prsi, da smo pravi planinci, smo bili nekoč najbrž tudi divjaki, neotesanci, neobdelan les, ki nas je pa šola planinstva in narava izoblikovala v tisto, kar nas, vsaj po našem mnenju, loči od tistih ljudi, ki tega privilegija, hoditi v gore, nimajo. Svoj čas so se posmehovali planincem, češ »gora ni nora, tisti je nor, ki gre gor«, imeli so jih za nekoliko prismojene ljudi. Danes so se stvari obrnile, v sodobni stehnzirani družbi je vedno večji revež tisti, ki ne gre »gor« oziroma, ki ne gre »ven«. Planinstvo je danes potreba, dopolnilo življenja.

V naši sodobni družbi igra pomembno vlogo telesna kultura. Mnogi si pod to telesno kulturo predstavljajo samo šport, mnogo je takih, ki si pod tem predstavljajo samo tekmovalni ali celo le spektakularni šport. Mi mislimo, da je pojem telesne kulture mnogo širši, mnogo bolj odprt in dostopen za vse, tudi

za »navadne« ljudi. Nekateri v naši družbi pogosto delajo to napako, ko si predstavljajo, da je šport samo tekmovalje, da je šport samo doseganje republiških, zveznih, evropskih in svetovnih rekordov. Planinstvo se seveda po svoji dejavnosti v najširšem smislu besede lahko šteje tudi za šport. In v tem, mislim, smo planinci tudi sestavni del naše narodne telesne kulture. Zato terjamo, da smo tam, kjer se govori o razvijanju in o podpiranju telesne kulture, tudi planinci zraven. Smo proti temu, da se podpira samo profesionalni in spektakularni šport. Smo za pravilno vrednotenje telesne kulture, saj bi morali biti na neki lestvici razporejeni vsi za narodno skupnost, za duševno in telesno zdravje naroda pomembni športi. Na tej lestvici planinci ne bi smeli biti zadnji. Športe, ki so nacionalno pomembni, ki so za obstanek naroda potrebni, bi morala družba predvsem podpirati.

Ko smo obiskovali občinske skupščine, predsednike, funkcionarje socialistične zveze, partijske komiteje, so nas vsi sprejeli z vsem razumevanjem. Pripominjali pa so, da »planinci le redko kaj zahtevajo, da preveč čepijo v svojih kočah in mislijo, da jih bomo mi pri obilici svojega dela opazili«. To moramo popraviti, to moramo skleniti danes. Važno se je pokazati, opozoriti nase, se oglasiti tudi v dolini, ne samo vriskati po gorah!

Na koncu še to: Naša planinska dejavnost je taka, da je pomembna tudi spričo sodobnih zapletenih razmer. Mi podrobno poznamo našo deželo, njene gore, doline in gozdove, znamo hoditi 5 do 6 ur in več nepretrgoma, delamo ture po 10, 12, 16 ur na dan, plezamo v soncu, dežju, v viharjih, znamo prespati, če je potrebno, pod smreko, v visokogorskem bivaku, znamo živeti ob skromni hrani itd. To so stvari, ki so važne tudi za težke čase. V tem smislu, mislim, bi se morala naša društva vključiti v delo tistih, ki v občinah skrbijo za našo varnost, ki skrbijo za civilno zaščito in podobne reči, saj nam pri teh dejavnostih ne bo treba delati nobenih sprememb, nobenih »revolucij«, nobenih reorganizacij. Opravljali bomo le to svoje normalno pa zelo obsežno planinsko delo še vestneje in natančneje, kot smo ga dosedaj. Tako bomo storili svojo dolžnost kot državljani Jugoslavije, kot državljani republike Slovenije in kot dobri Slovenci, pripadniki tega majhnega naroda, ki ima v svojih rokah najlepšo deželo na svetu in mora zategadelj z njo še posebno skrbno in pametno gospodariti.

V tem si slovenski planinci želimo dobro srečo in milo usodo tudi v bodoči dveletni poslovni dobi!

Ing. Janez Šmitek

rancoski sociolog George Friedmann je v svoji knjigi »Razdrobljeno delo« takole definiral perspektive razvoja človekovega poklicnega dela: »Znanstvena organizacija dela s sodobnimi metodami racionalizacije, mehanizacije in avtomatizacije si prizadeva, da bi človek čim lažje delal, zlasti, da bi potrošil pri delu čim manj lastne mišične energije. Zato bo moral telesno energijo, ki je ni izkoristil pri poklicnem delu, porabiti v prostem času, če bo hotel, da bi njegov organizem deloval skladno, da bo vzdrževal ravnotežje med fizično in umsko delovno sposobnostjo.« Na kratko bi mogli te misli izraziti v geslu: »Lažje delo – težje razvedrilo.«

Osnovna oblika človekovega gibanja je hoja. Idejno vrednost hoje je definiral Ch. Morgenstern v dveh stavkih:

»Es ist der Schritt, der erobert« (Korak osvaja) in »En marche« ist eines der schönsten Worte der Welt« (Hoditi, gibati se, je ena najlepših besed na svetu).

Fiziološko vrednost hoje so že nadrobno analizirali na dveh področjih: v športni fiziologiji in v delovni fiziologiji. Rezultate raziskav moremo združiti in izkoristiti pri sodobnih metodah organizacije in študija o delu ter pri oblikovanju zdravih, učinkovitih metod pri rekreaciji. Pri študiju dela si prizadevamo čim bolj izločiti vse oblike gibanja, ki povzročajo utrujenost in s tem padec človekovega delovnega učinka. Torej moramo izločiti tudi vsako odvišno hojo, ki ni nujna za delovni proces. Nasprotno pa pri rekreaciji pomeni prav hojo najenostavnejšo, najcenejšo in tudi najučinkovitejšo obliko razvedrila.

Pri oblikovanju delovnih procesov poskušamo izločiti hojo po osnovnem pravilu: »Delo na delovnem mestu naj poteka v normalnem delovnem področju«. Normalno delovno področje pa je tisto, ki je na dosegu obeh rok, ne da bi premikali, upogibali ali obračali trup.

Torej bi utegnili sklepati, da ostane hoja kot uporaben element pri delu samo za razno prenašanje. To pa se še posebno raziskuje pri

študiju dela. Prenašanje bremen ali hoja z bremenom, kar prištevamo med najtežja telesna dela, je najbolj neekonomično in škodljivo glede na racionalno oblikovanje delovnih procesov. Študij dela terja, da vsako fizično delo pri prenašanju bremen nadomestimo z mehanizacijo. Pri današnjem razvoju sredstev za mehanizacijo lahko vsako težko telesno delo pri transportu štejemo za tehnično zaostlost.

Ostane nam le to, da prenesemo hojo iz delovnega časa v prosti čas, v področje rekreacije. Pri tem bomo uporabili ugotovitve fiziologije dela za študij rekreacije.

V knjigi G. Hehmann »Praktična fiziologija dela« so podatki o raziskavah Instituta za fiziologijo dela v Dortmundu o potrošeni energiji pri hoji:

1. Hoja brez bremena:

(Okoliščine: ravna, trdna cesta, lahka obleka in obutev)

Hitrost (km/h)	Potrošnja energije kal/min
2	1,2
3	1,7
4	2,1
5	2,8
6	3,8
7	5,4

2. Hoja z bremenom na hrbtu:

(Pogoji: trdna cesta na ravnini)

Breme kg	Hitrost hoje km/h	Potrošnja energije kal/min
10	4	3,6
30	4	5,3
50	4	8,1
75	3,5	11,7
100	3	15,0

3. Vzpon z bremenom na hrbtu: (hitrost hoje 2,5 km/h)

Strmina	Hitrost vzpona m viš/min	Breme kg	Potrošnja energije kal/min
10°	0	7,24	4,9
	20		8,1
	50		9,2
16°	0	11,5	8,2
	20		10,5
	50		16,0
25°	0	17,6	13,3
	20		17,2
	50		27,0

Če te podatke pokažemo grafično, dobimo naslednja dva diagrama o potrošnji energije pri hoji na ravni in pri vzponu:

1. Potrošnja energije pri hoji na ravni:

Prvi diagram prikazuje odvisnost potrošnje od hitrosti hoje na ravni in od teže bremena za statistično poprečnega moškega (teža telesa 70 kg, višina telesa 170 cm, starost 35 let). Iz diagrama je razvidno, da potrošnja energije pri določeni hitrosti hoje (4 km/h) narašča približno sorazmerno s težo bremena in da je tudi pri določenem bremenu približno premo sorazmerna s hitrostjo do 4 ali 5 km/h, nato pa pospešeno narašča. Diagram bi bil preglednejši, če bi imeli na razpolago podatke o po-

trošnji energije pri statičnem naporu (hitrost 0 km/h) za različne teže bremena.

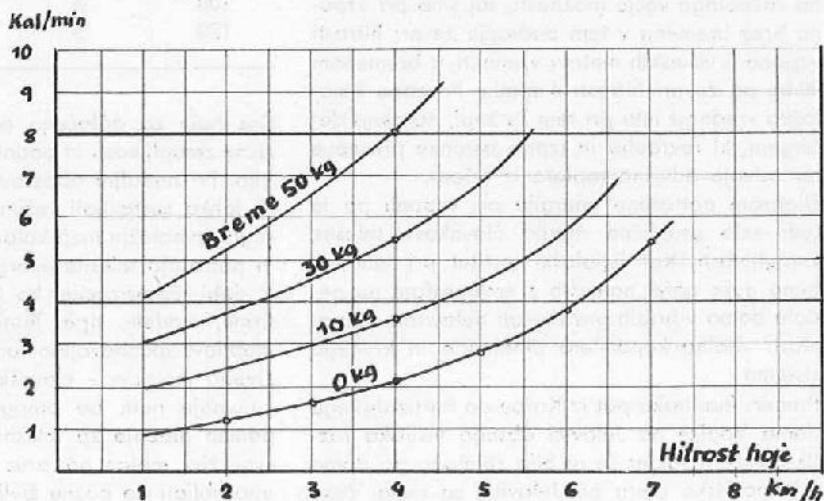
Nemška ustanova za študij dela »REFA« je postavila za industrijsko delo kot zgornjo mejo potrošnje telesne energije 4,17 kal/min ali 2000 kal na 8 ur. Športni strokovnjaki pa priporočajo za intenzivno rekreacijo hitro hojo (nad 6 km/h), torej potrošnje energije nad 4 kal/min. Friedmannovo pravilo o oblikovanju dela bi lahko izrazili tudi v številkah: poklicno delo do 4 kal/min, intenzivna rekreacija nad 4 kal/min.

2. Potrošnja energije pri vzponu:

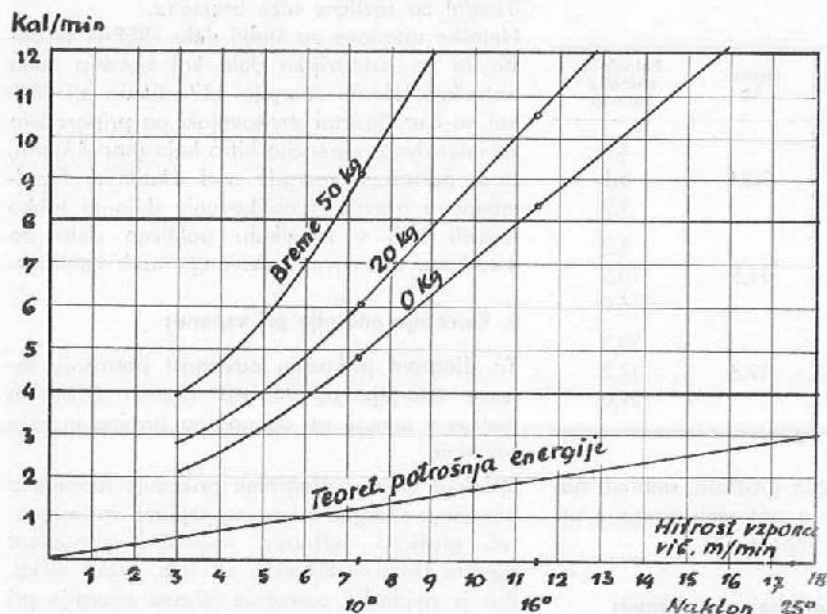
Ta diagram prikazuje odvisnost potrošnje telesne energije od hitrosti vzpona (višinskih metrov v minuti) ali od nagiba strmine in teže bremena.

Spodnja linija v diagramu prikazuje teoretično potrošnjo energije telesa pri vzponu. To je namreč grafično prikazan mehanski ekvivalent toplote (1 kal = 427 mkg) za telo, teža 70 kg. Ker je dejanska potrošnja telesne energije pri vzponu brez bremena približno 4-krat večja, to pomeni, da je »eta« – faktor koristnosti človeškega telesa približno 25 % (četrtnina toplotne energije hrane se pretvarja v mehansko delo). Tudi v tem diagramu je razvidna približna premera sorazmernost med potrošnjo energije in hitrostjo vzpona, vsaj v področju razpoložljivih podatkov. Tudi tu manjkajo podatki o statičnem naporu, ki bi nam omogočali prikaz presečišča linij z vertikalno osjo. Seveda pa posega ta diagram v višja področja energije, saj bi nas linija potrošnje pri nošnji bremena 50 kg pri

1. diagram

2. diagram

vzponu v strmino 25° in hitrosti hoje 2,5 km/h privedla do 27 kal/min.

Pravilo racionalnega oblikovanja dela nas uči, da moramo industrijsko delo oblikovati tako, da uporabljamo pri delu čim manjše mišične mase. Nasprotno pa pri vzponu sodelujejo najmočnejše mišice nog, kar omogoča tudi veliko potrošnjo mišične energije. Zato je hoja navkreber tudi mnogo učinkovitejša oblika rekreacije kot hoja na ravni.

Če tudi pri drugem diagramu upoštevamo, da je področje učinkovite rekreacije nad spodnjo mejo 4 kal/min, vidimo, da nam vzpon daje na razpolago večje možnosti, saj smo pri vzponu brez bremena v tem področju že pri hitrosti vzpona 6 višinskih metrov v minuti, z bremenom 20 kg pa že pri hitrosti 4 m/min. Posebno fiziološko vrednost ima pri tem še znoj, naravno detergent, ki raztaplja in izpira ostanke presnove ter odvaža odvišno toploto iz telesa.

Diagram potrošene energije pri vzponu pa je tudi zelo praktično merilo človekove telesne zmogljivosti. Kot fiziološki inštitut pri tem rabimo naše gore, namesto z ergografom na pedala bomo v hribih preizkušali delovanje telesa, zlasti vitalno kapaciteto dihalnega in krvnega sistema.

Primer: Planinska pot iz Kroke do Partizanskega doma Vodice na Jelovici obsega višinsko razliko 600 m. Dokler še ni bila speljana da doma avtomobilska cesta po Jelovici, so nekaj časa

dom oskrbovali z mulo. Zato je ta pot dobila pomenljivo ime »osel-strada«. Fant pri 20 letih jo bo premagal v 40 minutah, možaka pri 50 letih bo pa tudi v 100 minutah dobro pogrela. Iz diagrama bi dobili za to hojo brez bremena naslednje podatke:

Čas hoje min	Hitrost vzpona m/min	Potrošnja energije	
		kal/min	kal
40	15	450	11,2
60	10	430	7,2
100	6	400	4,0
120	5	380	3,2

Čas hoje za določeno pot je torej merilo fizične zmogljivosti in podatek za potrošeno energijo. Pri nadaljni obdelavi navedenih podatkov bi lahko sestavljali režim prehrane, da bi dosegli ravnotežje med kalorično vrednostjo hrane in potrošnjo telesne energije.

V dobi motorizacije, ko že otroci poznajo vse firme, modele, tipe, letnike in variante avtomobilov, spoznavajmo tudi energetiko lastnega živega motorja – človeškega telesa. To spoznavanje nam bo omogočilo boljše vrednotiti pomen gibanja za telesno in psihično zdravje, svoj živi motor pa brez generalnih remontov uporabljati do pozne življenjske dobe.

VSako LETO NAM JE BLIŽJI

Evgen Lovšin

ani je bilo 90 let od rojstnega dne pesnika Otona Zupančiča,¹ letos pa je že dvajset let, odkar je za vedno odšel od nas. Vsako leto nam je bližji: »Z vetrom prišumi – med nas – kot spev in vzdih«.

Z bistrastjo svojega uma in gorečnostjo srca je podpiral vero v zmago nad mrakom, govoril o upih in stremljenjih slovenskega naroda, o njegovi dragocenosti in neukrotljivem pogumu, pel o jasnosti resnice in pravice v najbolj mračnih dneh.

Sicer je bil pesnik vedrine, pesnik življenja, spodbudnih, z zarjo oblitih juter in jasnih, veselih dni, belih oblakov, ki hitijo v daljave novih doživetij, zlatega sonca, ki spleta mavrice sreče nad slapom, pesnik globokih človeških skrivnosti.

Bil je mojster slovenskega izraza. Tudi ljubiteljem visoke prirode se je oglasil z visoko pesmijo. Ob Vodnikovem »Vršacu« in Gradnikovih izpovedih je njegova pesem »Na vrheh« daleč presegla osebni pomen in se uvrstila med najgloblja planinska doživetja: O čem že mrmrajo v slovesnih, široko razproženih krogih zbrani garski velikani? Življenje in smrt enak imata slaj...

Pesem »Na vrheh« je pesnik zložil Joži Čopu za njegovo petdesetletnico. Prvič priobčena pa je bila l. 1944 v Lovšinovi knjigi »V Triglavu in njegovi sosesčini« in isto leto tudi v »Zborniku zimske pomoči«.

Pesnik je dolgo premišljeval, preden se je odločil za objavo. Tisti čas je bil surov... »Zjutraj ne veš, kam bodeš drevi legel«, in ko sežeš svojim dragim v roko, si nemara za dolgo vzel slovó. Očitek, češ da si proti zimski pomoči, da ne želiš pomagati tistim, ki stradajo in prezebajo, ga je končno pritisnil ob zid.

»Povedal jim bom, zagnal v obraz, kar zaslužijo,« je dejal. »Pel sem in sanjal zornejšo vam bodočnost... zdaj vame zijá razdor, laž laja in krvoločnost...«

Tako so bile v Zborniku zimske pomoči objavljene pod skupnim imenom »Na meji življenja in smrti« tri pesmi: »Prihod (Pavli? v spomin na sectio caesarea), »Na vrheh« (Planincu Joži Čopu v spominsko knjigo) in »V brezglasje«. Skupni naslov meni izročenega rokopisa pa je »Trizvok«.

Ko sem pesnika prosil za posvetilo svoji triglavski knjigi, mi je dal kar dva na izbiro. Seveda sem se odločil za oba: »V črno sem žalost zakopan« in »Zamaknjen v čisti soj naših planin«. Potem pa je prepisal vse tri pesmi »Trizvoka«: »Na, to imej za spomin na ta surovi čas!«

Pesnik ni bil tujec v deželi športov. Res, to velja posebej za mlada leta. Iz Gradca pri vojakihi leta 1902 je pisal: »Ta čas smo naredili že lep izlet: Šli smo streljat ostro v gornje štajerske planine – Eisenerzer Alpen – nad trinajsto metrov nad morjem. Čudovito krasen svet je to!« Ko se je vrnil konec leta 1910 iz Bregenza ob Bodenskem jezeru, kjer je bil dve leti domači učitelj pri grafovski družini Waldburg, je hudo mušno pripovedoval meni in mojemu bratu, ki sva stanovala pri njegovih starših: »Ali vesta študenta, kaj so to smučič? Podaljšana stopala, da se noge ne greziyo v sneg, temveč hitijo čez kot iskri vrancí, zapreženi v sani.«

Pesnik je bil dober smučar. Spada med prve Slovence – smučarje. »Tovariš« 1949, 1. št., 12 mu priznava, da je bil tudi izurjen sankar.

Poleg Bele Krajine z Vinico in Vrtačami ter Sv. Barbara nad Pribanji (»Ah, Silvín, vem: teh krajev ne pozabi, kdor se svetlobe njih je nasesal«), z Dragotušem (»rahlo je žuborenje Dolzeča, studenca skritega v najtišji dragi sveta...«) so bili Ljubljana in kraji na gorenjski strani najbližji njegovemu srcu. Ljubljansko polje (»Med pšenico tvojo in med ržjo sem hodil slednji dan...«), Zasavje (»z goré razgleduje se Mati Marija, sijajna, pokojna zre svet pod seboj«), bližnji Kamnik in Zaprice, kjer je napisal Veroniko Deseniško, Horjul, Polhov gradec, Sorško polje, Koča vas, slovensko morje... za vse je našel čudovito besedo. Bled z okolico ga je veliko let in počitnic priklepal nase. Tam najbliže Triglavu... »tam zemlja je naša zakipela, zahrepenela, v nebo je hotela...«

V težkih časih, ko so nastajale pesmi: »Na vrheh«, »Ob uri brezupa«, »Surovi časi«, »Izjava« in druge, je večkrat dejal: »Še vedno upam, da bom nekoč prilezel vsaj v Vrata, da bom videl goré od blizu.«

¹ Oton Zupančič, roj. 23. I. 1878 v belokranjski Vinclci, umrl 11. VI. 1949 v Ljubljani.

² Pavla je pesnikova snaha, žena sina Marka, sectio caesarea pa je po slovensko cesarski rez pri težkih porodih.

»A jutri pojdem na goró,
da se oči mi napijó...«

Tisti jutri je bil še daleč za gorami. Burni vetrovi, hudourni oblaki, viharno vreme – vse to je divjalo nad domovino – bilo je tretje leto vojne, vendar omočna vonjava svobode se ni dala več prevetriti!

»Glej večne so planine!
Vihar nad njimi mine,
zjasni se dan...«

Dvajset let je minilo od pesnikove smrti, a ves živ je tu med nami.

Oton Župančič
TRIZVOK

I

Prihod
(Pavli v spomin na sectio caesarea)

Zibala sem te mesecev devet
v telesa svojega skrivnostni zibki,
vsak gib tvoj spremljala, ko prsti šibki
iz mene tipali so v vnanji svet.

Zate sem dihala, za tvojo rast
sem vate svojo srčno kri točila,
in s tabo vred je rasla v meni slast,
s sladkostjo skoz in skoz me prepojila.

Nohen ni žamet in nobena svila
voljna tako, kot sem te vase jaz
s povoji pajčevinastimi skrila,
z vsem bitjem objemaje te ves čas.

In zdaj se zdi ti ta naš svet pretrd?
In da te vanj ponesti naj ne smem?
Oh, mora biti, in če treba v smrt,
ljubezen moja odgovarja: Grem.

Naj moj život bo ena sama rana,
hočem te dati soncu in svobodi:
prismej se v dan in jasna pota hodi:
zemlja, nebo mi pojeta hozana.

Potem pa trdno trdno sem zaspala
Tedaj so te iz skrivne zibke vzeli;
in ko so te v naročje moje deli,
si ti zaplakal, jaz sem se smehljala.

II

Na vrhek

/Planincu Joži Čopu v spomin usko knjigo/

Nekje na vrhek,
v bližini zadnjih preat
in prvih avca,
nekdo
spodbreno roko
sega po nedotaknjenih stvarih:
in kar se mu nameni pod olkan,
spremenil se v tahten kamen,
v čudotnem planini,
bajen svet,
čakal ran. //

Pod stotikom njegovih rok
Triglav se opomni, da je bog,
in divjemu kralju pozdravi se roj.
Tam so na meji življenja in smrti
des, ~~božanstvo~~ rasprošeni
prebili, dihi poti:
Kakko je čist, bled, bel poklop!
Kakko kristalno, neostkrunjen tam je grob!
V slovesnih krajih, široko rasprošeni, oboroženi
leto in dan nekaj murmrejo velikani
o rečnosti in minljivosti ali kaj,
in ota življenja in smrti ~~medu~~ ^{medu} kako staj.
Po tisti ozki cesti
nem obratim oje svet
in kaže pot
predalec stran
odtov
iz naših smoti in zmer
v bližini zadnjih preat
in prvih avca,
ha, prea,
Kjer trije raskave olkan
mekko in nešono našo zemljo boža.

III

V brezglasju

O, tukaj v prsih mojih Gospa Sveta
z zvonovi in orglami češčena prestoluje,
v nedotakljive glorijske čisti soj odeta
skrbno nad svojim spečim ljudstvom čuje,
mu lepše dneve snuje.

Poleg nje častitljiva kipi gomila,
najžlahtnejše našega rodu v njej
sto let je pevec mrtev; neiztrohnjeno
sto let srce, in pesem kot prvi dan vsa
mlada, vsa mila
nas veže v eno.

Po mojih žilah šumé slovenske reke,
budeč neprestano mi dušo s tajnim
v valove plakajo jelše in sklonjene beke,
srdito jezovi grme, mostovi z drznim lokom
ne vedó za zapreke.

Pel sem in sanjal zornejšo vam bodočnost,
vas klical skupaj od severa in od juga;
zdaj vame zijá razdor, laž laja in
in v meni je velika, silna tuga,
in v meni je velika, mirna odločnost,
in trdna vera v naroda poslanstvo.
V meni je soj, obrnjen v onostranstvo:
življenje v svetu tem mi je pregnanstvo:
kaži v brezglasje pot, smrt, blaga druga.

SESTOP*

Makso Meško

ol stoletja je minilo, bil sem še pastirček, ko sem prvič v življenju videl navpično steno iz kamna, to je zapadno steno Ravne gore. Z velikim hrepenenjem sem gledal to svojo prvo navpičnico in v srcu se mi je vzbudila pregrešna želja: Ko bi bil tukaj doma, bi poskušal plezati čeznjo.

Dolga, dolga vrsta let je potekla, preden je prišla ta stena na vrsto.

Prekoračil sem Ivančico in mik gore me je zajel. Hrepenenje po gorah je ostalo vedno živo. Nobena gora se ne vidi iz naše doline.

S starim, s trpljenjem pridobljenim kolesom sem privozil do Bleda. Tu me je počakal brat, pobudnik te ture. Šla sva na Triglav. Z vlakom proti Mojstrani so potovali tudi Tominškovi: Helena, Stanko in še mlajša sestra. Stanko je imel cepin, Helena palico. Malo skeptično si je ogledala moje sandale, ki sem jih sicer doma nekoliko okoval, češ, po produ ne bodo zdržali.

Makso
Meško

Pa so le. Ne bi bilo ravno lahko voziti v okovankah do Bleda s kolesom, saj je nad 230 km. Še večja težava pa je bila v tem, ker jih sploh nisem imel.

Ne vem, če sem še kdaj pozneje doživel v Aljaževem domu in na Kredarici tako idealno planinsko vzdušje, kot je bilo tedaj. Drži pa tudi: Čim bolj se kaj od nas odmika, tembolj tisto nehoti olepšujemo.

V letih krize po prvi svetovni vojni sva z očetom potovala iz Mojstrane v Bohinj čez vrh Triglava, kjer sva v stolpu »prenočila«. Na vsej turi nista stopila niti pod eno streho. Ogibala sva se namreč graničarjev, ki so nekaj posumili, po krivici seveda, v najine planinske namene.

Na Okrešlju so ravno dom obnavljali. Spal sem na nekakem pragu. Še sreča, da je bilo tako. Naslednji večer dobim v kaži na Kamniškem sedlu posteljo v sobi. Komaj zaspim, se začne koncert. Pobegnem na skupno. Ob enajstih pride

povodni konj, vrže svojih par ton na pograd, da se je kočja v temeljih stresla, nato se začne razgovor menda s simpatizerji, ki so verjetno še ostali v Kamniški Bistrici. Opomnim strežnico, da ima vsaka kočja hišni red. »Ja, pravi, soj vso noč prihajajo.« Grem dol v jedilnico, kjer sem se zaradi mraza prestavljal do jutra iz kota v kot.

— — —
Prišel sem s Triglava s skupino in s tremi otroki 9 do 12 let. Hotel Savica nima prenočišč. V jedilnico nas ne sprejmejo. Koče »Savica« še ni bilo. Gremo v Zlatorog. Vse zasedeno. »Prosim, ali bi lahko ostal v hodniku z otroki pri mizi in klopih.« »Ne, vent!« V dependansi so bratci pili, peli in plesali. In tu je bila svoj čas planinska postojanka. Razumljivo, da ni naša planinska skupina nikdar več tukaj iskala gostoljubja.

Z obžalovanjem ugotavljam, da se planinski domovi in koče spreminjajo v hotele, posebno ob cestah, planinec ni več zaželen, če pokažeš planinsko izkaznico, so skoro užaljeni, nahrbtnik vzbuja pri izletnikih posmeh, ugodnosti se manjšajo, članarina pa raste. Planinci po večini niso bogati.

— — —
Bil sem prvič v severni steni Triglava. Mislim sem poiskati slovensko smer, pa sem že takoj od začetka zavil preveč desno. Sestav stene me je prisilil, da sem še nadalje zavijal proti desni in se končno obupan zaplezal. Deževalo je, videl nisem nikamor, tone gruščja je odletelo pod mano v dolino, ko sem prečil zagruščene žlebove, plezal sem po kaminih, s snegom zaprtih in od vode izjedenih. Bil sem sam, tako neskončno sam.

Po desetih urah sem sestopil nekje pod Črnim grabnom na pot Vrata—Luknja. Skoraj bi se sam sebi smilil: Obleka vsa v capah, čevlji v razpadu, hlače zadaj sploh ni bilo, iz vseh prstov na rokah mi je tekla kri, ker sem si jih obrabil na mokrem kamenju.

V Aljaževem domu sem iskal po stenah oglevalo. Prepričan sem bil, da so mi lasje osiveli. No, pa niso.

Oskrbnica Torkarjeva mi je takoj priskočila na pomoč z iglo in sukancem, pa kaj, tu bi samo čudež lahko pomagal.

Imela sva še besedo z Jožo Čopom, ki se je tedaj mudil v Domu. Malo pisano je pogledal

mojo opremo, Tudi moje samolno potovanje mu ni ugajalo. Pravil mi je tudi nekaj o orientaciji. Pa se orientiraj, če vidiš komaj svoj nos, razov, grap in kaminov pa na tisoče!

Zbit sem bil tako, da nisem mogel dvigniti roke vrh glave, da bi si vsaj lase pogladil. Pa me je čakala še vožnja s kolesom iz Vrat čez Ljubljano in Maribor v Prlekijo. V Ljubljani mi je prijatelj na vsak način želel posoditi hlače, pa jih nisem hotel sprejeti. Spotoma sem šel na jesenski velesejem. Kar je za menoj, me nič ne briga. Marsikateri gledalec je najbrž prišel do prepričanja, da sem pobegnil iz Lepoglave. Doma so me molče sprejeli.

— — —
Nekoč sem nekaj časa živel sredi med gorami, bil sem namreč v tečaju v Poljčanah. Ob nedeljah smo bili tečajniki vsaj deloma prosti in te nedelje sem porabil za gore.

S prijateljem sva sedela v kuhinji in se pripravljala za odhod. Pride k nama tečajnik, doma izpod Pohorja, in vpraša, ali greva res na Triglav. Vem, da si človek naloži z začetniki precejšnje breme, je pa bila v naši skupini dolga vrsta začetnikov in tudi sam sem tako začel. Nisem pa imel te sreče, da bi našel mentorja, ki bi mi pokazal pot v gore. Tudi Čopov Joža ni rekel: »Pojdi z menoj!«

Iz Aljažvega doma smo odšli zjutraj ob treh. Na vrhu smo bili ob tričetrt na osem, ob štirinajstih pa že na vlaku v Mojstrani. Bilo je ne navadno dosti snega. Triglavski dom je bil še zaprt, metereologov pa še ni bilo.

Ta moj sotečajnik je bil nepopisno srečen, da je bil na Triglavu. Ni vedel, kaj bi počel od veselja. Škoda, naslednje leto se mu je pri oranju prevrnil traktor. Poškodbe so bile smrtne.

— — —
Vodil sem najmlajšo hčerko v gore. Stara je bila pet let. Na Kredarici nas je prosil planinec srednjih let, če se nam lahko pridruži pri vzponu na vrh. Z veseljem smo pristali.

Mislil si je najbrž: Tile z otrokom gotovo ne bodo dirkali in bi v zmerni hoji morda le prišel na vrh. V sedelcu pod Domom pa pravi: Nimam zraka! Čudno se mi je zdelo, ker vsega drugega je tukaj manj kot zraka. Danes se ne čudim več, ker prej ali slej pride vsak planinec do tega, da mu zraka zmanjka.

Na vrhu so imeli fotoaparati veliko dela, ker tako majhna planinka, ki pride z lastnimi no-

gami iz Mojstrane na vrh in skozi Trento in čez Vršič v Kranjsko Goro, je bolj redek pojav. V Trenti sem jo vprašal, če bo še šla na Triglav, pa pravi: »Nikdar več!« Znamenje, da je pet let za planinca še vseeno premalo. Vse ob svojem času! Univerzitetni profesor iz Beograda nam je pozneje poslal sliko z vrha in še majhno punčko za hčerko s pripombo, da Tanjica ne bi drugič nosila tako velike bebe na Triglav.

Vračali smo se skozi Turski žleb na Okrešelj. Bila nas je običajna skupina, okrog šestnajst. Nekje zgoraj v žlebu se je sprožil kamen, ki se ni hotel držati grape za odpadno kamenje med Tursko goro in Rinko, ampak je zavil čez serpentine poti in proti nam. Od daleč je bil videti kamenček, ko pa se nam je v peklenskih poskokih in vrtenju približal, je bila že prav poštena skala. Obstanem na poti, da bi se po možnosti umaknil na desno ali levo, skupina pa plane v beg navzdol. Že je bil kamen tu, za cilj si je izbral planinca, ki je pravkar prišel od vojakov. Zakričim: »Joško!« Hitro se vrže pod velik balvan in ravno v ta balvan udari kamen, da so drobci zažvižgali na vse strani. Spet smo imeli srečo.

Nič ne očitam osebju v Planinskem domu v Logarski. Ne bom rekel, vselej smo bili dobro sprejeti. Saj vem, da mi planinci ne povečujemo aktivnosti domov in koč. Nelagodno pa se počutiš, ko te pred domom izletnik sprejme z opazko: »Evo jih za skupno ležišče!«

Nikdar nisem prišel v nasprotja s kako oskrbnico ali oskrbnikom. Občudujem jih, ker ohranijo v dostikrat težkem položaju toliko vedrine.

Danes radi praznujemo. Radio vedno napoveduje različne obletnice in tako nazadnje še planinca napade ta nalezljiva bolezen – praznovanje obletnic.

Vidite, pa me je ta napuh z manjšo skupino spravil na vlak, čeprav so nam ugodnosti popusta ukinili. Že dolgo je bilo lepo in suho vreme, sedaj pa se je pokvarilo in je začelo deževati. V koči Savica v Bohinju smo tri dni čakali na izboljšanje, lilo je neusmiljeno, vode in moče ze bilo vsak dan več, opremljeni smo

bili za bolj lepo vreme, pa smo obrnili nazaj proti domu.

Pa se je pojavil na obzorju spaček. Kdo bo gledal na vozni red in čakal na postajah? Voziš kadarkoli in kamorkoli. Praktična zadeva, kaj? Štirje smo se naložili s svojo planinsko opremo v vozilo s ciljem: Vrata, Aljažev dom. Vreme se je spet podrlo. Že od Ormoža naprej je močno deževalo. Dežja in vode na cesti je bilo vedno več. Sever je gnal cele valove vode po zraku in ta voda je nekako prišla v naše zavorne bobne. Na Vrholah je spaček začel kazati znamenja bolezní. Nekako je prišepal na Preloge, tedaj pa je svojo počasnost izredno pospešil, saj se cesta močno prevesi proti Konjicam. Pred nami je vozil tovornjak s prikolico, kateremu smo se z veliko naglico bližali. Ker je bil pred nami levi, nepregledni ovinek, pravim: »Marija, zavoro, zavoro!« Nič, zavora ne deluje, z ročno ni tudi nič, prestava v prvo, da bi zavrlí z motorjem, ne prime. V stiski zavije naša voznica na levo, da bi tovarnjak prehiteli. V hipu se pojavi pred nami tovarnjak, cisterna s prikolico – cesta ni bila prosta, tega pa zaradi zavitega terena ni bilo videti. V trenutku je bilo naše vožnje konec. Tovornjak, cisterna je ustavil takoj, ker je zaradi 18% vzpona vozil počasi, ujel nas je tovornjak s prikolico, ki je vozil dol, nas porinil pod cisterno in spačka zdrobil.

Ker sem bil ujet v okvir vetrobranskega stekla, sem prosil voznika cisterne, ki nas je začudeno gledal iz svoje kabine, naj mi pomaga ven. Pa pravi Vinko, naš rejenec, ki je ravno dokončal učiteljišče in je mislil zaključek šole in vstop v življenje »proslaviti« na vrhu Triglava: »Zadaj pojdite ven!« Pa res, saj ni bilo ne vrat ne strehe. Čudno, leva zavora luč je še gorela, desne strani pa tako ni bilo. Domala nepoškodovani smo pobirali iz razbitin svojo opremo, jo zložili na cesti na kup, pokrili s polivinilom. Nato sem čuval ta kup krame med potoki vode, ki je drla po cesti v dolino.

Nekaj z vozilom, ki je naložilo naše razbitine, nekaj z vlakom in nazadnje peš smo še isti dan turo končali. »Kakor po čudežu!« piše časopis. »Imeli ste nadsrečo!« pravi prometnik. Nisem praznoveren, ali vseeno, bil je petek.

Obljuba dela dolg. Napotiva se z znancem z motornim kolesom. Vreme ni bilo kaj prida. Ne vem, zakaj sem imel tako srečo ali nesrečo z vremenom.

V Vratih se nama pridruži Dunajčan, ki sam ni upal na vrh. Vsakega kandidata za planine sem vedno z veseljem sprejel. Tako smo v zmer-nem tempu pripotovali do studenca pod Be-gunjskim vrhom. Tukaj pa se je začela težava pri meni. Ni pomagal noben počitek, nobene moči nisem imel, dihal sem s težavo in najraje bi se bil obrnil. Nobeden od mojih dveh sprem-ljevalcev še ni bil na Triglavu. Komaj sem ju pregovoril, naj gresta sama naprej. Ker bi se radi še isti dan vrnili v dolino, bi moja počasna hoja vzpon na vrh prav gotovo onemogočila. Po planinskih normah se skupina na noben način ne bi smela ločiti, jaz sem pa imel vrh tako že večkrat v dobro. Tako smo se spora-zumno ločili z upanjem, da se vidimo na Kre-darici.

Počasi in z veliko muko se vzpenjam, duškam in spet hodim, skupine me prehitevajo, vmes enakopravnice brez nahrbtnikov, nobeden se ne zmeni zame, zdi se mi, da obračajo glave proč, da ne bi videli mojega trpljenja. Niti žganja mi nobeden ne ponudi. Čeprav mi tudi v glavi ni vse jasno, pomišljam, ali sem v svoji dolgo-letni planinski dobi šel kdaj mimo pomoči po-trebnega. Ne spomnim se. Spomnim pa se, kako sem na prvi turi na Triglav »našel« pod Malim Triglavom v sneg zapičeno palico in jo odnesel v Dom, ker sem mislil, da jo je kak planinec pozabil. Čez nekaj časa pa pride sku-pina z vrha, starejši planinec pa benti: »Kje je moj štekeljc!« Pretiravati tudi v kavalirstvu ne smeš.

Po dolgih, mučnih urah sem le došel na Kre-darico. Napol v spanju poiščem prostor za mizo, si pokrijem lice z rokami in diham, diham. Ne rečem, če bi potoval na Materhorn, ki je tudi zame gora gorá, čeprav sem ga videl samo na sliki. Da me pa že tu pod Kredarico gorska bolezen lovi, pa mi nikakor ni šlo v račun. Dobil sem prvi opomin.

Ko sta se tovariša vrnila z vrha, smo pospe-šeno dirkali v dolino. Tudi dež je ponehal.

Greva s sinom na Mangrt. Čakam, kdaj me bo spet prijela višinska. Nič ni bilo, nobene težave nisem čutil.

Čez dva tedna grem sam s sedla na vrh. Pol ure pod vrhom se začne potres. Vsaj meni se je zdelo, da se Mangrt ziblje. Hitro se poteg-nem v zavetje, kolikor je to sploh mogoče. Ne bi rad, da bi me reševalci iskali po prepadih.

Po kratkem mirovanju so vse težave minile in na vrh sem prišel z rokami v žepih. Bil je drugi opomin.

Jesen se je poslavljal. Vračal sem se proti domu. Na planoti med Veliko Nedeljo in Ormo-žem sem se ustavil. Vedno sem se tukaj ustav-ljal, ker sem lahko za slovo pogledal vrhove od Pohorja do Kalnika. Na vse me vežejo zelo lepi spomini. Pogledam še italijanski avto, ki je vozil mimo mene, dvosedežnik z goriško re-gistracijo. Nisem slutil, da bo čez par minut križal moja prednostna cesto v nepreglednem križišču. Bil je petek!

Sedaj gledam naše gore skozi okno bolnišnice, kako žare v zahajajočem soncu. Tako blizu so, in vendar – tako daleč za nas vse, ki sestopamo.

Makso Meško je poslal te zapiske konec l. 1968. Doživel je prometno nesrečo, ki ga je spravila v pljuško bolnišnico. 14. marca t. l. je avtor članka umrl star 65 let (roj. 29. 9. 1903). Njegovo slovo od gora objavljamo v njegov spomin. Makso Meško je bil v prejšnjem desetletju so-trudnik našega glasila. V živahno pisanih poto-pisih je popisal svoje poti po gorah, na Dolič, v Prekmurju, na Ravno goro, objavil pesem Planinam in obenem s svojo ženo Erno izpo-vedal v pismu, kaj ga žene v gore in planinsko organizacijo, njega, posestnika v Lahoncih pri Ivanjovcih, ki je leto in dan srkal vase zdravje svoje ljube Prlekije v neprestanem garanju na polju in v vinogradu.

Po l. 1948 je vsako leto popeljal večjo družbo Prlekov v Julijce ali Grintovce. Pri 50 letih je sam preplezal triglavsko steno, ne da bi mu kdo kazal pot. Ljubezen do gora mu je vcepil oče. Koč se je ogibal, ni se rad »postavljala« s svojim kmečkim poreklom, kot sam pravi. Kakor on je bila tudi njegova žena Erna od 14. leta članica SPD v ruški, nato mežiški podružnici, po vojni pa sta se oba vpisala v PD Ljubljana-matica, obenem z vsemi sedmimi otroki. Ko so l. 1952 ustanovili PD Ljutomer, se je vsa družina prepisala v domače društvo. Dal je tudi pobudo za ustanovitev PD Ormož. PSJ ga je odlikoval z zlato značko, PZS pa s srebrno.

Kako je pokojni Meško razširjal okoli sebe nav-dušenje za gore! Najprej seveda med svojimi otroki. Bilo jih je osem. Najmlajšo je pri sedmih mesecih že vpisal v PD. Deca si je v domačem gozdu Vukečjaku uredila svoj Triglav, si zazna-movala Tominškovo pot, z lesenimi klini pot čez Prag, svoj Jalovec, svojo Begunjščico. Že l. 1952 je peljal 15 mladincev na Triglav, na Prisojnik. Za planinstvo je vnel celo težake-zadružnike, v vasi Lahoncih zbral 12 članov PD in bil marljiv poverjenik PV. Nanj je bil naročen ne-pretrgoma od l. 1935 dalje.

Bil je nečak pisatelja Fr. Ks. Meška, ki se je tudi štel med planince in nam sem in tja napisal

kako poslanico za naše glasilo. Tudi nečaka Maksa je mikalo leposlovje. Imel je lepo knjižnico, več sto knjig, med drugim mnogo planinskih, ki so romale iz rok v roke in duhovno združevale njegov planinski kmečki krožek. Makso je tudi rad prijel za pero in se z uspehom poskušal v verzih. Tako s planinstvom kakor z lepo pisano besedo se je zdaj pa zdaj vzdignil nad vsakdanjost »za nekaj dragocenih dni v letu«.

V svojem življenju je bil na vrhu Triglava 40-krat. Rad je šel na Uršljo goro, Peco, na Pohorje, na Kalnik, Ivančico in Boč. Na Ravni gori je preplezal »svojo« smer in na vrhu vklesal »Lahonsko pot«.

Gora njegovih sanj je bil Matterhorn.

Ko je bil po prometni nesreči invalid, se je trikrat na leto z mopedom peljal na Mangrsko sedlo. Zadnjič je bil tam gor oktobra l. 1968. Ko se je l. 1967 ponesrečil, je zapisal krhke spomine na polstoletni tesni telesni, še bolj pa duhovni stik z gorami in jim dal pomenljivi naslov »Sestop«. Z njimi je še enkrat iz tihe prleške doline poslal Triglavu navdušene pozdrave, kakor da bi bil slutil, da ga bo vsak čas prekrila rodna zemlja. Njo je imel rad kot kmet in kot zaveden Slovenec na zelo ogroženem delu domovine. Bil je eden tistih, po katerih so tu nekoč zrasle naše mači za prvi slovenski shod, vreden vseh tistih, ki so vsak po svoje delali za slovenstvo tega lepega dela Slovenije, Trstenjaka, Vraza, Miklošiča, Raiča, Meška in vrste drugih. Bil je mehkega, a hrabrega, plemenitega srca. Ko je ležal na mrtvaškem odru, je eden od planincev dejal: »Meško leži, kot da bi premagal najvišji vrh: utrujen, vendar nasmejan in zadovoljen.«

T. O.

PREČENJE

Jože Hočevar

reme pa tako! Nasulo nam je to zimo snega, da že dolgo ne toliko. Kot beli kristali so bile gore prekrite z belo, debelo odejo. Vsak dan sprašujemo meteorologe, kakšno bo vreme? Odgovor pa vedno isti: »Vsaj še tri dni ne bo snežilo.« Bilo pa je megleno in hladno.

Bliža se konec koledarske zime in postajamo vse bolj nestrpni. Po neuspeli (pač, kakor se vzame) odpravi v Wališke Alpe so se mi grebeni priljubili. Skoval sem si načrt, ga razložil Jožetu

in kot jaz se je tudi on ogrel za to idejo. Ogledujeva si ta greben poleti, nato poizkusiva v zimi. Od Kurjega vrha preko Riglice, Rušice, Vrha nad Rudo do Frdamanih polj sva uspela, nato pa sva morala sestopiti v dolino. To je bilo pred letom dni.

Letos pa obračava vse zapiske in ugotoviva, da sama najlepše uspeva, če začneva na Vršiču. Telefonirava in kot bi se domenili, so bili vsi vremenarji istega mnenja. Lepo vreme bo. Šrauf pravi: »Naj se skupaj spravi, kar se hoče, mi gremo v Rakovo špico.«

Z Jožetom naračiva še posebej šest dni lepega vremena in oprta opremo. Uf, teža pa takal! Nato odideva.

Pot na Vršič mi ni pri srcu. Če ne bi bila upravnica Kristina tako ljubezniva in dobra za alpiniste, bi le redko obiskal Erjavčevo koč. Danes pa kot romarja počasi hodiva, gledava le desno v greben in podcenjujemo Prisojnik in Razor ter ugotoviva, da bova v enem dnevu na Razorju. Nad Rusko kapelico se ustaviva in vključiva oddajnik. Po nekaj minutah čakanja se oglasio fantje in povedo, da so pod steno in se pripravljajo za bivač. Zmenimo se za naslednjo oddajo, nato zaprem oddajnik. Postala sva resna. Sedaj pa ne smeva več odlasati in pospešiva korak do koč. V koči ločiva še odvečno opremo, Dragici in Zofki zaupava oddajno sprejemno postajo in ob 20. uri se oglašamo:

»Vršič javi se, kliče Rakova špica – sprejem.« Oglasimo se in povemo vremensko napoved. Zaželimo si srečno in lahko noč. Ob 21. uri sva že v postelji. Nikakor nisva mogla zaspati.

7. III. – prvi dan. Ob enih ponoči zazvoni ura tako glasno, da naju naravnost vrže iz postelje. Vzameva najina težka prijatelja na rame, pot pa pod noge. Ne vem, kdo si je spomnil, da je namesto nog nahrbtniku napravil pri rojstvu naramnice? Tako bi, če že ne pred nami, hodil vsaj za nami.

Do vrha Vršiča nama sveti luna in naju hladi, nato pa se ogrejeva, počivati morava že pod grebenom. Ne vem, kolikokrat sva se usedla v sneg in počivala, preden sva prišla na vrh Prisojnika 2547 m. Svetlika se že, zato nisva hotela čakati, saj pot po grebenu do Malega Prisojnika je dolga. Ure minevajo, sestop v Mlinarico pa je neroden. Spuščava se po vrvi, pa zopet prečiva strme snežne vesine, okrog roba čez grapo in zopet spust. Sonce pa neusmiljeno pripeka in uničuje ta čudoviti sneg. Udira se nama vse globlje, vse več stopinj se nama spelje v dolino. Bolj varno bo, če poča-

kava na naslednje jutro kar pod to skalo. Ura je tri popoldne, ko urejava bivak. Po večerji, ki nama je bila tudi kosilo in zajtrk, se kmalu poglobiva v sanje naslednjega dne.

8. III. Vstaneva ob štirih in ob luninem svitu sestopava proti Mlinaricam. Res, nekaj spustov po vrvi nama ni ušlo. V sedlu se le kratko ustaviva, nato pa se poženeva v Razorjevo strmino. Sneg je postal suh, stopinje so vse globlje in nazadnje rijeja kot krta po snegu. Široka in globoka brazda ostaja za nama. Majhna stena nad potjo naju zvabi, da splezava po njej. Po nekaj metrih nama je žal, z vsakega oprimka sem sklesal led. Borih 70 m nama je vzelo tri ure časa. Po strmi vesini gaziva sneg, nato prečiva po polici. Tu nekje pelje poleti pot. Nešteto drsnic so že naredili plazovi v dolino. Previdno prečiva do sedla med Razorjem in Planjo. Tik pod vrhom sva pustila nahrbtnike in splezala na Razor 2601 m. Okrog 15. ure se že spuščava proti Kriški steni. Kline bova še rabila, zato sestopava kar prosto po severovzhodni strani. Že v temi zasadija lopato v sneg in si skopljeva jamo za drugi bivak. Kuhalnik brni pozno v noč.

9. III. Vstaneva ob sedmih, odideva na Križ 2410 m brez nahrbtnika, nato pa nad Kriško steno na Gamzovc 2401 m. Proti Dolkovi špici sva skoro telovadila. Padala sva do pasu v sneg, nato pa naju je zabil težki nahrbtnik še globlje. Na Dolkovi špici sva hitro (2585 m) in se po krajšem pogovoru z Dragico (Vršičem) spustiva v Zadnji dolek. Prvič si kuhava kosilo (čaj in kavo). Na južni greben Škrlatice sva prišla po veliki grapi. Težave se prično, težki odstavki, včasih ledeni, drugič skalni, nahrbtnik pa naju vleče navzdol. Dereze gor, dereze dol, vse to nama jemlje čas. Sonce je že zdavnaj v zatonu, spušča se mrak, vse bolj se hladi. Visim sredi najtežjega odstavka, ko se zasliši vrisk. Preplezali so Rakovo Špico. Kasneje nama hočejo dopovedati, da sva zašla v najtežje. Visim na roki, po njej pa se cedi voda za rokav. Stiskam z vso silo, vlečem se kvišku. Končno dosežem rob in nato snežno zavetje. Jože je vse to početje potrpežljivo gledal, čakal od sekunde do sekunde, kdaj bo stisnil vrv. Končno zavpijem: »Popusti!« Potegnem še ostalo prosto vrv in se zavarujem. Ko pripleza do mene, mi zasopel pove, da bi se bil bal, če ne bi bila taka tema. Pa se je včasih naslonil nanjo, in je kar šlo.

Marjan Kralj je zanimivo vodil svojo oddajo »V nedeljo zvečer«, tranzistorček pa nama je vse to posredoval, medtem ko sva si z lopato

kopala polico za sedenje in kuhala juho, čaj in še limonado. Ponoči naju je zeblo, ker sva bila premočena do kolen.

10. III. – Do vrha Škrlatice nama je manjkalo le tri raztežaje. »Pol ure bava počakala, da zveva, kaj je novega na Vršiču,« pravi Jože, »potem pa zopet garanje.«

»Duhovnik - Hočevar javita se, kliče Vršič – sprejem!« Kot kukavica v radiu, tako točno se je oglašala Dragica.

»Tukaj Duhovnik - Hočevar – sprejem!«

»Je kaj novega z vama – sprejem?«

»Pred pol ure sva prišla na Škrlatice, sedaj bova odšla proti Rokavu po grebenu – sprejem.«

»Rudi napoveduje poslabšanje vremena – sprejem.«

»Slišala sva po radiu in tudi vidiva, da se približujejo neke megle – sprejem.«

»Kdaj je naslednja oddaja – sprejem?«

»Ob 19. uri zvečer – sprejem.«

Tako se poslovimo in nato tudi midva od vrha Škrlatice 2738 m.

Začelo se je praskanje, kopanje in sekanje. Spuščava se po vrveh v Škribino. Jože me večkrat povpraša, če bom skopal pot do Oltarja. Kasneje se ni čudil, zakaj sem kopal. Vse vrste snega, kar si ga sploh morem misliti v dveh metrih, nato krušljiva skala. Z grebena pa sva porivala opasti, ki je visela zdaj v Dnino zdaj v Kotel. Z vrha stebričkov sva se spustila po vrvi. Dvanajst je ura, pa še vedno je daleč do Rakova. Jože se spomni na kisle gobice. Venerer govori o njih. Proti večeru sva pot sklesala do Cigar. Obšla sva jih na desni strani in splezala raztežaj – nato pa še nekaj metrov in že sva vrh Rakova 2645 m. Skopljeva si ležišče, posteljeva si z mehkim snegom in kuhava. Premočena do kolen zlezava v vreče in se ogrevava. Nogavice sušiva v spalni vreči, čevlje pa v šotoru. Ob 19. uri se oglašiva Vršiču. Povedo nama, da piha močan veter in da se bo vreme poslabšalo. Pihalo je vso noč, kot da naju bi hotelo odnesti v dolino.

11. III. – peti dan. Hotela sva počakati toplo sonce, toda zaman. Vse močnejše je pihal zapadnik in prisiljena sva bila nadaljevati po grebenu. Sneg, ki se je drobil pod derezami, naju je bičal v obraz. Potrpežljivo sva plezala proti Oltarju. Na vzhodni strani grebena led, na zahodni pa pršič. In zopet kot pod Razorjem sva ga tudi tukaj orala in pehala v Dnino, veter pa ga je vrtel in metal čez rob. Skale so bile pokrite s požledom.

Po spustu okrog stolpa sva se prebijala nazaj na greben. Dobri dve uri in pol sem porabil za borih 25 m. Jožetu ni šlo vse v račun. Za tistih 200 m grebena bi potrebovala celo popoldne. Spala bi na vrhu in še zeblo naju bi, če bi zvečer sploh še čutila noge. Goste megle so se valile preko grebena. Ko sem hotel kasneje, ko sva se spuščala v Dnino, zabiti klin, mi je ostal prilepljen na prstih. Leve roke nisem več čutil. Ko sem jo hotel ogreti, me je speklo na prstih, prilepila se mi je na skalo. Šele tedaj sva uvidela, da sva storila edino pametno, ko sestopava v dolino. Vrgla sva vrv čez rob, vendar jo je veter dvignil in nekaj časa motal, nato pa porinil v drugo smer.

V Dnini naju je zapet čakalo presenečenje, korak za korakom do kolena v sneg. Pri tem pa naju je pridno zabijal še nahrbtnik.

Žal nama je bilo sestopa, saj sva imela hrane še za 5 do 6 dni, volje in kondicije polno, le čevlji so bili največji problem.

Oprema: 1 lopata, 1 šotor, stiropor, 1 spalna vreča, 1 slonova noga, 2 para smučar. palic, tranzistor, 1 cepin, 1 cepin-kladivo, 1 kladivo, 80 m in 40 m vrvi, 25 klinov, 2 stremeni, 15 vponk, 14 m pomožne vrvi, 2 l bencina, 2 para derez, 1 baterija, snežni naočniki, 4 sveče, prva pomoč. Čistega plezanja 62 ur, od tega odpade 4 in pol ure na sestop z grebena do Pišnice in Erike.

NEKEGA JESENSKEGA DNE...

Jože Kodre

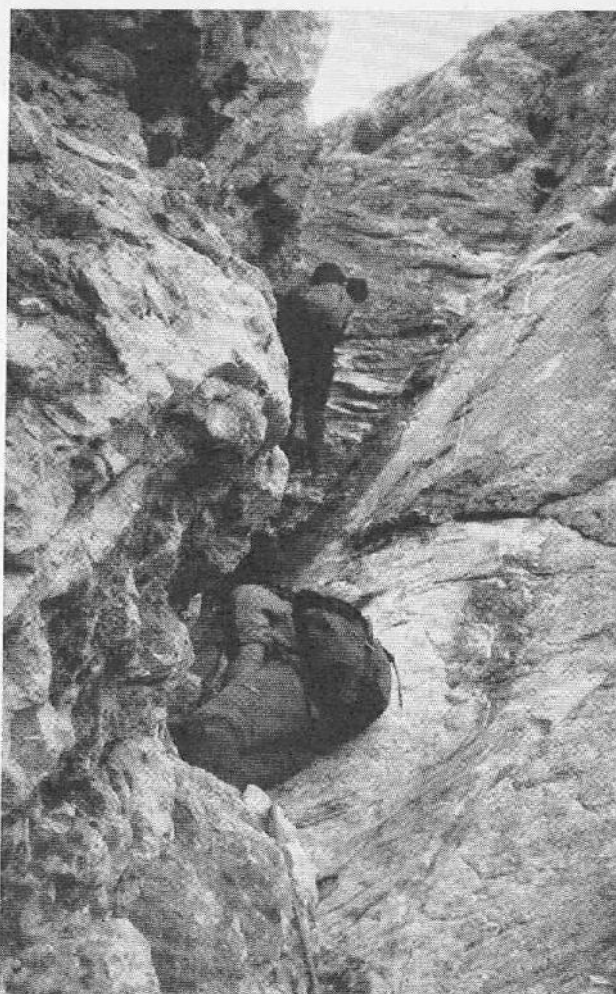
Nekega jesenskega dne smo se odločili, da obiščemo samotno dolino in njeno steno, Robanov kot z vzhodno steno Ojstrice. Ni nam do ekstremnih težav v strmih stenah, le v tej zlati jeseni hočemo biti v tej steni nad Kotom. Še preden bo zapadel sneg in pobelil njene bele plati in gredine, pregnal gamse v dolino in napolnil Kot in vznožje stene z medlo sivino zgodnjega zimskega dne, jo moramo obiskati. Vršna stena bo žarela v oktobrskem soncu, pod nami pa nas bodo macesni v Kotu z zlatimi rokami vabili medse. Stena bo tiha in

mračna čakala, da nas popelje proti robu, kjer se sonce lovi po orumenelih zelenicah Moličke planine in popoldne utrujeno izgine tam za Planjavo.

Mrak se spušča nad sotesko Savinje, ko stopamo proti Robanovi domačiji. Tiho je v jesenskem gozdu, le škrtanje kamenja pod nogami in pojemajoči hrup avtomobilov na cesti pod nami moti prihod noči. Še malo pa bo trda tema. Še hip pa bo gozd utrujen od jesenskih vetrov in slan zaspal. In detel, ki ga je ne vem kaj zadržalo, da si mora na noč iskati večerjo, bo odletel. Le list za listom bo odpadal. Veter bo stresal macesne in zlatil tla pod njimi. Še trenutek in stena pod Kotom bo postala srebrna. Glej, mesec že prihaja tam izza roba

V žlebu

Foto J. Kodre

Stara Kocbekova koča na Molički planini

Foto J. Kodre (okt. 1968)

Križevnika in vrhovi Devic so odeti v srebro. Pred Robanovo domačijo smo. Stopimo k Jožu. Vsakokrat se veselim srečanja z njim. Zdi se mi, da nimam pravice stopiti v Kot in steno, ne da bi se prej oglasil pri njem in spregovoril z njim. Koliko modrosti je v njegovih besedah, koliko ljubezni do Kota in vrhov okoli njega! Še se bomo srečavali na planšariji, na Travniku, v hostah, pod Krofičko. Saj se bomo, ali ne, saj je Kot brez Jože pust. Koliko resnice je v teh trdih besedah: »Toliko časa bom živel, dokler bom lahko hodil na Krofičko. Ko ne bom mogel več na ta vrh, potem se moram pripraviti na smrt.« Dajte, Joža, pojdite še kdaj pa kdaj gor, meni na ljubo, da se bova, ko pridem iz vojske, srečavala tam na planšariji, na Travniku, v hostah, pod Krofičko! Luči domačije so ostale za nami. Travnik se že koplje v bleščavi. Stena nad Kotom se vsa sveti. Maccesi in smreke za jaso trepetajo v nočnem vetru. Zakurimo ogenjček. Kako bi spal, prelepo je v tej oktobrski noči. Tišina okoli nas, le tam pod Križevnikom se oglašja lisjak. Njegov lajež še dolgo turobno odmeva v temni hosti pod steno. Plamen pojema in hladno je. Na senu nad hlevom si napravimo ležišča. Lisjak se zopet oglašja prav blizu planšarije. Njegov lajež ni prav nič prijeten. Izgini,

mrcina, pusti nas spati, jutri bomo zgodaj vstali. Kaj te ni strah samega v hosti? Zato pa lajaš in si daješ poguma! Spet je vse tiho. Le veter se kdaj pa kdaj zažene v hlevček, da zabrne skodle na strehi in završi tam na oni strani jase med srebrnimi smrekami. Malce premraženi se prebudimo. Na jasi se beli slana. Kje je sonce, da bi nas ogrelo? Samo vrhova Ojstrice in Krofičke se kopljeta v soncu. V Kotu pa je mrz. Tudi stena nad njim je v senci. Le tam na vrhu, kjer je nekoč stala kapelica, se predejo sončni žarki in zlatijo greben. Skozi gozd stopamo proti hudourniku. Le kakšen osamljen in premražen ptiček se sprelatava med drevjem. Tudi »maj« lisjak še spi. Ponočnjak! Nadaljujemo po hudourniku, ki se kmalu zoži v grapo. Levi bok stene prereže grapo, ki zgoraj prehaja v žleb. Ta te pripelje na rob stene. To bo naša današnja smer. Prav do ostankov nekdanje kapelice na robu te pripelje. Joža pravi, da jo je pred leti pobrala velikanska snežna opast, ki je z njo vred zgrmela preko stene. Čez velikanske bolvane v grapi se motovilimo naprej. Grapa je zaprta z mokrim navpičnim pragom. Desno odkrijem »čudovit« kamin. Petrov je. Kakšne pol ure je trajalo, da je na vrhu. Skoraj za cel raztežaj

ga je bilo. Pravi, da kaj tako težkega letos še ni plezal! Mi pa se lepo odvežemo in desno po skrotju pridemo nad kamin. Po lahkem svetu se hitro vzpenjamo. Tu in tam hodimo po gamskih stezicah, ki držijo tja nekam na desno, kjer široka porasla gredina reže steno proti Škrbini. Zopet smo v grapi. Zoži se v žleb. Pred nekaj leti smo se mokrim in navpičnim mestom izognili na desno, danes pa hočemo naravnost navzgor. Zopet je levji delež »čudovitih« gladkih mest Petrov. Res je bilo nevarno plezati po mokrih z algami porastlih pragovih. Tam pa tam je kak kamen napravil zmedo med ostalo trojico, ki je hitela pobirati vrv in tiščala glave pod nahrbtnike. In naše hlače in nogavice so po vsakem takšnem mestu dobivale drugačne barvne odtenke – vse od ilavnate do algasto zelene. Tudi sam si privoščim eno takšnih mest. »Čudovito«. Odkrijem celo klin na stojšču. Kdo ve, čigav je, ves je zdelan od rje. Peter opravlja plemenito poslanstvo, saj prigovarja nekomu od spodnjih. Na, končno so drug za drugim pri meni. Tik pod vršnim grebenom smo. Levo se pne navpična in rdeča stena, ki smo jo nekoč prej krstili za »Cimetov raz«. Seveda je še nepreplezana. Kakšnih 250 metrov je visoka in strahovito strma. Nekaj podobnega sem »odkril« v Brani. Na JZ strani se ti blizu Kotličev nudi podoben pogled. Še bo prostora za prvenstvene in to prav v zgornjem delu težavnostne lestvice. Po krušljivem delu stene praskamo proti grebenu. Stena ni več hladna in mrka. Sončni žarki padajo tam izza vrha Male Ojstrice in ivje po skalah se spreminja v bleščeče srebrne kapljice. Še malo in na vrhu pri kapelici smo. Par deset metrov pod nami pri stari Kocbekovi koči se pasejo gamsi. Preglasni smo bili. Kot vragci odpektajo po gruču proti Žvižgovcu. Na ploščad porušene kapelice zmečemo nahrbtnike in plezalsko ropotijo. Nad nami je sinje nebo brez oblčka, sončni žarki še zlatijo zelenice pod nami. In Kot utone v sivini oktobrskega popoldneva. Še malo in mrak bo. Še trenutek in večerne sence bodo legle v Kot. Noč bo. Lisjak izpod stene bo turabno zalajal. Samo še trenutek in stena nad njim bo zopet zasijala. Mesec izza Križevnika jo bo posrebril – osamljeno in tiho. List za listom bo odpadal, nočni veter bo sresal macesne in zlatil tla pod njimi. Le veter se bo kdaj pa kdaj pripodil izza vrhov, da bo završalo po hosti. Pred domačijo pa bo utihnil, samo nalahno bo zašumel in se potihlo, potihlo izgubil zad med smrekami.

DVA MANJ ZNANA VRHOVA

Ivan Šavli

1. Livški Kuk

Livški Kuk, 1243 m, je vrh blizu 23 km dolgega Matajurskega pogorja, ki se pričenja ob Nadiži pri Robiču in se vleče po državni meji proti vzhodu in jugovzhodu do Volčanskih Ručov. Livško sedlo, 720 m, deli pogorje na dva nenačaka dela, zapadni s Kukom je mnogo širši in višji. Kuk je pokrit s košenicami, strmo se spušča proti Soči. Na beneško stran se polagoma spušča in cepi na več vzporednih hrbtov. Razgled s Kuka je prav lep na vse strani. Na jugu divna Beneška Slovenija, holmi, prijazna naselja, bolj v daljavi Čedad, Videm, ob lepem vremenu tudi morje, na severu očarljivo Krnsko in Kaninsko pogorje, na severozahodu visočaki zgornje Terske pokrajine in Rezije. V dolini vijugasta modra Soča.

V prvi svetovni vojni je bil Kuk Italijanom pomembna strateška točka. Leta 1918 je dr. Henrik Tuma kot referent agrarnega odseka pri odboru za obnovo Goriške moral pregledati vse obmejne planine, gozdove in senožeti ter ugotoviti njihov položaj. O Kuku je napisal: »Po slemenu Kolovrata in Kuka je imela italijanska armada glavne rezervne järke, skrbno izdelane, globoko izkopane in večinoma zacementirane. Prav tako so imeli tu tudi topove na zacementiranih tračnicah. Posebno je bil utrjen Kuk. Odkopali so del slemena, da so napravili ploščad, na kateri se je lahko zbiralo vojaštvo, ki je prihajalo iz doline, neprekopani del slemena, ki je bil ves obrnjen proti severu in vzhodu, nas(proti) proti sovražniku, je molel kakor zid v obrambo. Skozi ta prirodní okop pa so bili napeljeni vstopi v järke, ki so tekli po pobočju v dolino. Prvi bojni jarki so bili tik ob vznožju Kuka globoko zariti. Iz teh jarkov so vodili stranski jarki, zakopani v pobočje, do vrhnjega rezervnega jarka. Ti jarki so bili pokriti z vejjem in ruševjem, da so bili sovražniku nevidni. Po dolgih gorskih hrbtih, ki se spuščajo od Kuka, skoraj vzporedno med seboj proti Furlanski ravnini, so bile speljane v vijugah ceste, po katerih so vojaški avtomobili lahko drveli s polno hitrostjo iz ravnine na fronto.

Tudi v zgodovini narodno osvobodilne vojne se Kuk večkrat omenja. Dne 12. avgusta 1942 se je v Ozeljanu v Vipavski dolini ustanovil bataljon Simona Gregorčiča. Čez dva dni 14. avgusta istega leta so čete Gregorčičevega bataljona že prišle preko Kuka na Livek. Primorski poročevalec št. 4 z dne 13. 5. 1943 je zapisal: Zelo hude boje je imela druga četa tretjega severno-primorskega odreda na Kuku in Kolovratu. Sovražnik je obvladal višino. Položaj za naše borce ni bil ugoden. Imeli so 31 mož, bili so slabo oboroženi, manjkalo jim je streliva. In vendar so partizani prebili obroč z majhno izgubo. Z 200 naboji so pobili 105 sovražnikov. Boj je trajal 8 ur. Preko Kuka je morala Gregorčičeva brigada prodreti na ozemlje Beneške Slovenije. Pohod je imel namen zanetiti plamen osvobodilnega gibanja med tamkajšnjimi Slovenci. Po grebenu Kuka je divjala ena najhujših primorskih partizanskih borb. Brigada se je umaknila na Kovačevo pla-

nino, vzdržala je v boju ves dan, spravila na varno svoje ranjence in se zvečer izvila iz italijanskih obročev. Partizani so imeli 19 mrtvih, Italijani pa 296, kot je pokazalo v septembru 1943. leta zaplenjeno italijansko poročilo v Kobaridu.

Ko je dahnil mir težko pričakovane svobode, ko se je življenje na Kobariškem normaliziralo in ustalilo, se je pri PD Kobarid, v planinskem kotičku, porodila zamisel in želja, da bi pobočja tako lepega Kuka usposabili za čimboljšo rekreacijo. Več let so kobariški planinci proučevali padavinske razmere Kuka, dokler se ni končno pokazalo, da je osojna stran Kuka daleč bolj bogata s snežnimi padavinami kot nekateri drugi bližnji predeli in da se končno tam sneg drži najdlje, daleč v marec in celo v april. Pobudniki za novo pridobitev na Kuku so dne 15. septembra 1967 v hotelu Zvezda v Kobaridu sklicali širši sestanek raznih društev in organizacij. Ustanovili so poseben odbor pri

Smučarska koča na Livku (855 m)

kobariškem turističnem društvu, kot investitorju, kamor so se naslonili. Načrti so zoreli in dobili končno podobo na papirju. Če je vse dobro pripravljeno in preračunano, pomeni že polovico uspeha. Zato pač do uresničitve ni bila dolga. Odbor je bil izredno delaven. Njegova odlika je bila v tem, da je uspel pridobiti za sodelovanje vse od posameznika do podjetij, ustanov in občinsko skupščino. Niso bili redki primeri, ko jim je uspelo zbrati na prostovoljnem delu celo do dvesto ljudi, raznih poklicev in starosti od pionirjev, delavcev, kmetov, zdravnikov, intelektualcev, miličnikov in vojakov. Delež prostovoljnega dela ter opravljenih brezplačnih prevozov in storitev ni simboličen, saj je presegel dvajsetisoč delovnih ur. Njegovo vrednost so ocenili na več kot deset milijonov S dinarjev, kar je dobra šestina vrednosti vseh zgrajenih objektov. Svojega uspeha pa se niso veselili samo graditelji in organizatorji. Na otvoritev, ki je bila v nedeljo dne 28. januarja 1968, je prišlo blizu tisoč ljubiteljev planinskega veselja in belih snežnih poljan, iz Čedad, Gorice, Trsta in domačih krajev. Prišli so župani sosednjih italijanskih občin, predstavniki občinske skupščine iz Tolmina in družbeno političnih organizacij, zastopniki iz Gorice in celo švicarski strokovnjak za visokogorski turizem Jean Isten.

Zvrstili so se govorniki in izrazili svoje misli. Tiho so zapeli električni motorji, kolesa, kjer je bila speljana žica, so se premaknila. Napočil je slovesni trenutek otvoritve, krona vseh naporov, prijetno zadoščenje graditeljem. Po pobojih Kuka je začelo utripati novo življenje, Kuk se je odprl smučarjem planincem. Tri žičnice, kjer se prva nadaljuje v drugo, druga v tretjo se vzpenjajo od nadmorske višine 760 m na 1037 m v skupni dolžini 1034 m, skoraj pod vrh Kuka.

Ob žičnicah se razprostira 2700 m dolgo smučišče, kjer dobi primerne terene vsakdo od začetnika do najbolj zahtevnega tekmovalca. Prvi dve žičnici zmoreta po 400 vlek na uro, tretja pa potegne na najbolj zahtevne terene 120 smučarjev na uro.

Na Ručniku pod Kukom so Hrastovi iz Livka odstopili graditeljem potrebno zemljišče za lokacijo prve kočice pod Kukom. Ta gorska postojanka ima premere 12 x 12 m, postavljena je v višini 855 m nadmorske višine na čudovito lepi terasi, kjer je nepozaben razgled v kraljestvo planin, Kobariško dolino in Breginjski kot ter beneško hribovje Karnajte.

Pobudniki se zavedajo, da je s tem storjen še le prvi korak, da jih čakajo še nove naloge. Novi objekti pod Kukom kličejo po novih pridobitvah na Kuku, po novih prenočiščih pri koči in na Livku.

Livška kočica bo prav prišla planincem, ki delajo transverzalo Kuk-Matajur. Planinci si lahko ogledajo v Idrski planini, ob državni meji in izviru studenca Tršca na nadmorski višini 1300 m, še neznano podzemsko jamo s kapniki, ki jo jamarji še niso raziskali. Do nje pelje za silo prevozna kamionska cesta. Jama ima dva vhoda, v nekaterih odsekih se mora človek po njej plaziti, drugod pa lahko hodi povsem zravnano. Jama ima nekaj velikih dvoran z visečimi kapniki. V njej je slišati tudi bobnenje vode, ki se kot slap spušča v vodni bazen. Po ustnem izročilu so pred več leti našli v jami človeške kosti. Zanimivo je, da se 100 m od vhoda v jamo nahaja zlato rumena ruda, ki so jo strokovnjaki ocenili za pirit ali železov kršec. Za ogled jame rabiš okrog poldrugo uro. Vredno si jo je ogledati.

Povratak iz našega obmejnega Matajurja je mogoč skozi Sužiško planino ter po senožetih v Sužid in v Kobarid.

(Se nadaljuje)

ZIMSKA HOJA NA NANOS

Pavel Štranj, Trst

Nad zasneženimi polji zasneženi gozd, nad gozdom zasnežena Nanosova Pleša in neke v sredi te noveletne razglednice, na robu gozda, nad Razdrtim, dva mlada fanta, ki počivata, si pihata v prste in govorita o puncah.

Eden od teh dveh sem bil jaz, drugi pa Sergij. Pomenkovala sva se in uživala idiličen razgled, a delala sva se, kot da bi ga ne bilo, kot da bi bil sam po sebi razumljiv, ker nekoliko globlje sva vedela, da obema manjka prav tista malenkost, tista slutnja sreče, ki daje idiličnosti, kot vsaki drugi stvari, tudi lepoto. Toda tega, ponavljam, si nisva pravila, saj ni-

sva bila tako neprevidna, da bi s sentimentalnostjo okuževala tisti rajski mir.

Do Pleše sva hodila še dobro uro in po poti se ni zgodilo nič posebnega. Jaz sem enkrat tvegala in odprla vrata kletke svoje sentimentalnosti, ko sva stopila v zasneženi gozd, a posledice so bile iste, kot če bi odprla ogrado čredi neukročenih vrancev, minilo je dobre pol ure preden sva jih spet spravila za plot in v tem času nisva zinila niti ene besede. Potem je postajal sneg vedno višji, v nekaterih klancih sva gazila po njem do pasu, in iznad vrha se je zaletaval v naju ledeni veter.

Ko sva prišla do vznožja Pleše, sva se vrgla v zadnje zavetišče, katerega sva pričakovala do koč, in zadnjič skušala pokazati drug drugemu, kako znava molče prenašati trdo življenje v neposrednem dotiku z naravo. To je eno redkih področij, kjer sva s Sergijem oba prepričana, da sva najboljša. Sergij je bil truden, ker je še tisto jutro prišel pome iz Vojkove koč, jaz pa sem bil slabo oblečen. Jopa mi je zmrznila in zdela se je iz plačevine, v mojih mestnih rokavicah se je sneg topil ob prstih in isto se je dogajalo v čevljih.

Kljub vzdušju, ki je spominjalo na »molti nemici, molto onore«, nisva imela sile, da zapustiva zavetišče. Medtem se je vzdignila megla in burja je pihala vse močnejše. Ko nama je postalo popolnoma jasno, da tam ne moreva ostati, sva se spravila naprej. Vodil je Sergij, ki je bil na Nanosu menda štiriinšestdesetič. Bil je preveč utrujen, da bi jo urezal naravnost proti anteni po strmini, zato se je obrnil na desno, da bi v daljšem polkrogu prišla na vrh po položnejši poti.

Jaz sem stopal za njim in gledal nemo predse. Za nekoga drugega bi dejal, da je gledal topo; vsaka misel mi je zmrznila, še preden se je pojavila pred cenzuro. Bilo mi je kot takrat pod narkozo, ko sem bil prepričan, da sem pri popolni zavesti, le da se mi ni dalo misliti. Sergij je pred mano padel sključen na tla in jaz sem se ustavil pred njim. Nisem mislil, samo čutil sem, in razen mraza in utrujenosti nisem čutil ničesar. Nekaj se mi ni zdelo v redu v tem, da leži prijatelj tam na snegu. Mogoče se on tega ni zavedel, zato sem mu povedal, da tam ne more ostati. V viharju sem slišal, kako je ponavljal, da ne more, da je preutrujen. »Moraš!« sem mu zatulil in zazdelo se mi je, da mu lahko še najbolj pomagam z zgledom. Urezal sem jo naravnost po steni bledega zelenja proti grebenu in kmalu sem opazil, da je Sergij prihajal za mano.

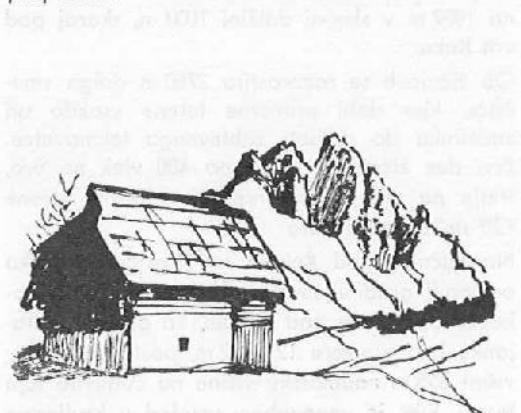
Sergij je eden od tistih prijateljev, s katerim se razumeva, ne da bi govorila; pozna se tako dobro, da natanko veva, kaj občutiva ob vsakem novem položaju. Do takrat sva bila tudi prepričana, da je to dovolj za trdno prijateljstvo.

Ko je Sergij videl, da grem naprej, se je ustrašil. Pognal se je za menoj, kmalu me je dohitel, in me prehitel.

Izginil je za grebenom in znašel sem se sam v viharju. Tokrat je popadel strah mene. Skušal sem se pognati za njim, a noge me niso več držale. In padel sem v zasneženo travo. Začel sem laziti po vseh štirih proti vrhu, z eno roko sem vlekel za sabo torbo in gnal sem se, kot da bi me kdo zasledoval. Čutil sem nevarnost okoli sebe in v sebi; v viharju in v svoji utrujenosti. Zdelo se mi je, da mi je nekdo nastavljal past in da sem se po neumnosti znašel v njej. To, da sem Sergiju zaklical »moraš«, je bil že star, neprijeten spomin.

Na grebenu sem dohitel Sergija. Hodila sva po ozkem robu in oba sva bila prepričana, da ne prideva več v koč, če zdrkneva z njega. Z grebena sva se spustila v dolinico za koč in zadovoljno rezala vsak svojo gaz, ker nog nisva več čutila, sneg pa naju je podpiral, tako da sva lahko kar plula po snegu.

Ko nama je prišel nasproti prijatelj, svež in odpočit, s pipo v roki, sva bila skoraj ponosna, da sva doživljala tako napete trenutke, medtem ko je on sedel na peči. Potem sva sedla midva nanjo, verjetno oba pomislila na dve upehani in utrujeni postavi, ki se plazita po grebenu in sva raje molčala. Pravzaprav Sergij je poskušal povedati prijateljem, kako je bilo, toda na peči ni imelo smisla. Zdelo se je prepoceni!

KAKO SO DOLOMITI DOBILI SVOJE IME ALI DEODAT DE DOLOMIEU

Gore so dobivale svoja imena, da bi jih, kakor ljudi, razločevali med seboj. Mnogo jih je bilo med njimi brez imena, in nekaj jih je še. Ko se je človek začel zanimati zanje, je takih bilo vedno manj. Ko je stopil na goro, ji je dal tudi ime. Prastara gorska imena kažejo, da je človek skoraj povsod vrhovom prisojal bivališče bogov ali nje same štel za božanstva, jih diviniziral. V Robanovem kotu imamo, na primer, Device, v Švici, v Berner Oberlandu imajo Jungfrau, v Mehiki je Ixtacihuatl (ležeča mrtva devica). Koliko dokazov za divinizacijo vrhov nudijo kavkaška in himalajska imena! V križih, simbolih krščanstva, ki so jih v Alpah toliko postavili po vrhah, lahko gledamo tudi pregon poganskih predstav, saj ni tako daleč čas sežiganja čarovnic. Mnogo vrhov je bilo krščenih z imeni imenitnih ljudi, ne nazadnje velikih raziskovalcev planeta. Italijanske ekspedicije v Ande menda prednačijo s tem, da poimenujejo tuje vrhove z italijanskimi topografskimi in drugimi pojmi. Imamo pa »Švico« tudi na Grönlandiji, na Novi Zelandiji pa Mt. Cook v čast moža, ki je odkril Avstralijo. Veliko imen so dobile gore po svoji obliki: Ali ni naša široka peč soimenjak Breithorna, razni Spitzhorni špiki, Rothorn Rdeči ker (med Logarskim in Matkovim kotom)? Kaj vse bi lahko še našteali!

Dolomiti pa so dobili ime po geologu Déodat de Dolomieu, imajo torej francosko ime, čeprav so bili do konca prve svetovne vojne v avstrijski posesti, nato v italijanski. V Alpah so najstarejši, sežejo v geološko dobo trias, pomnijo torej 215 milijonov, medtem ko Centralne Alpe spadajo v terciar, nastale so torej pred 60 milijoni let.

Dolomieu se je rodil l. 1750 v kraju Dolomieu, 50 km vzhodno od Lyona. Njegovo ime je dolga, kot da bi bil ubožen španski plemič: Déodat-Guy-Silvain-Tancrède-Grattet de Dolomieu. Tudi plemiči Dolomieu so bili revni. Da bi se uveljavil, je šel Déodat v malteški red in se odločil »za mornarja in vojaka«. Pri 18 letih je v dvoboju pokončal nasprotnika in le mladost mu je pred sodnikom rešila življenje. V zaporu je začel študirati geologijo, po pomilostitvi pa je v Metzu s študijem nadaljeval. S 25 leti je napisal študijo o težnosti in zaradi nje postal dopisni član Académie des Sciences v Parizu. Izpopolnjeval se je na potovanjih po Španiji, Siciliji, Italiji, Egiptu, po Alpah, v Vogezih in v Auvergne. Bil je pri tem zelo odločen in pogumen. Na Etno se je povzpел »oborožen s steklenico chiantija, brez spremstva, v enajsturnem nočnem pohodu«. Rezultat potovanja je bila vrsta zabojev, polnih kamenin. Hranil jih je v raznih krajih. L. 1791 se je vrnil v Francijo, postal »citoyen Dolomieu«, objavljel razprave v »Journal de Physique«, l. 1796 pa je bil izvoljen za profesorja na Ecole de Mines (rudarski šoli) in za člana inštituta. Napoleon je Dolomieua že od prej poznal, zato ga je l. 1798 vzel s seboj v Egipt kot znanstvenika. Ker se ni dobro počutil, se je l. 1799 spet vkrcal, zaradi viharja pristal v Tarentu, ki je pripadal tedaj Neapeljskemu kraljestvu. Ker je bilo to kraljestvo z Napoleonom v vojnem stanju, so moštvo francoske ladje zaprli. Dolomieu je bil tu posebej slabo zapisan, ker so ga očrnili tudi predstojniki malteškega reda. Zamerili so mu, ker je pri vrnitvi iz Egipta po Napoleonovem naročilu izsiljeval kapitulacijo reda. Dolomieu je ostal v tarenski ječi 21 mesecev. Maltežani so poskrbeli, da je okusil težko ječo. Kljub temu je v ječi na prazne liste biblije napisal razpravo o mineralih (Traité de Philosophie Minérale). Končno se ga je spomnil Napoleon in ga po čl. VII mirovne pogodbe v Marengu spravil na svobodo. Dolomieu je nato l. 1801 dobil profesuro mineralogije in še isto leto umrl za posledicami tarenske ječe in malteške jeze.

L. 1791 je Dolomieu pisal sinu de Saussura: »Hvaležen sem Vam, da ste bili zadovoljni s študijem apnencev, ki sem jih pokazal prirodoslovcem.« Od tedaj

so te kamenine dobile ime »dolomies«, po njih pa še pokrajina. Enciclopedia italiana pravi na kratko: »Dolomit je mineral, ki se imenuje po Dolomieuju. Ta ga je prvi znal ločiti od apnenca.« Formula zanj je $(Ca Mg [CO_3]_2)$. Ni znano, ali je Dolomieu kdaj bil v Dolomitih, kjer je dolomita največ. Našel ga je lahko tudi v Auvergne, v Vogezih in drugod.

Dandanes so Dolomiti predvsem geografski pojem in so jih, kakor vse Alpe, odkrili od l. 1860 do l. 1870 (Tuckett, Freshfield, Backhouse, Fox, Withwell). Potem so Dolomiti z leti napredovali v paradiž šeste stopnje, ne da bi pri tem prenehali biti ena najlepših pokrajin v Evropi in evropska turistična Meka.

PREKO NAJVEČJEGA NAPUŠČA

Največji napušč (streho) imenujejo alpinisti v severni steni Zapadne Cine previs, ki moli 40 m onstran vertikale. Lani sta ta previs preplezala Gerhard Baur in Walter Rudolph, o čemer smo že na kratko poročali.

Že Amerikanca Yvon Chouinard in Royal Robbins, mojstra iz gladkih sten v Yosemite, sta se s tem previsom poskusila l. 1966. Vendar se jima je zdel veliki napušč preveč krušljiv. Zato sta izbila vse kline, ki sta jih tam zabila, in celo svedrovce, ki sta jih l. 1964 v napušč zabila Wulf Scheffler in Gerd Uhner, da bi popravila švicarsko smer v direttissimo. Tudi ta dva sta odnehala po treh raztežajih.

Bauru in Rudolphu sta pomagala Baurov oče in Walterjev brat Erich. Brez »asistence« v vznožju stene pri takem početju ne gre. Prvi dan sta Gerhard in Walter v napušču napredovala za dva raztežaja, na kar sta se spustila iz stene po 80 m dolgi pritrjeni vrvi. Gerhardov oče jima je pripravil šotor in uredil opremo. Ponoči je snežilo, ob svitu pa se je zjasnilo. Plezalca sta se z mački (klupami znamke jumar) naglo vrnila v steno po pritrjeni vrvi in nadaljevala z delom. 15 m znotraj napuščja je bila skala trdna, morala sta jo načeti s svedrovci. Bolele so ju roke, vrv se je napanjala, kot bi bila iz gumija. Ko sta razcefrala kladivo v iveri, sta bila vesela, da sta imela vzrok sestopiti. Tretji dan je plezal tudi Erich. Sedaj so se globine pod seboj že navadili, napetost v njih je popustila. Četrti dan so plezali sproščeno, čeprav so za trinajst klinov rabili pet ur. Odločili so se za bivač, vendar je moral Walter še deset ur viseti v zankah – sedežne deščice (čičke) ni imel – preden so pripeli mrežo za netopirsko noč v steni. Walter je visel 35 ur onstran vertikale na robu napuščja. Bauer in Erich se z njim zaradi vetra, ki je vlekel ponoči, nista mogla zgovarjati. Baurov oče je moral tisti večer domov, potem ko je uredil preostalo opremo in brašno ter oboje navezal na pritrjeno pomožno vrv.

Peti dan zjutraj so očetov navezek potegnili k sebi: tri litre čaja, tri banane, kruh in tri jabolka – za dva dni bo moralo biti dovolj. Pred njimi je bil trd dan, morali so premagati prestop iz previsa v napeto steno nad njim. Hoteli so doseči vsaj Kasparkov bivač. Najbolj jih je mučila žeja, pred nočjo je bilo za tri korenjake le še pol litra čaja. Nič ne de, jutri se bodo v Cassinovi luknji lahko odžejali. Zjutraj so po vrvi spustili vso opremo v vznožje in brez vrvi s krožne police dosegli vrh. Pri sestopu so jim prijatelji prišli nasproti s polnim oprtnikom dobrot.

Baur, ki je premagal v sebi strah pred tem orjaškim previsom, je star komaj 22 let, mehanik in fotograf, za seboj ima direttissimo v Veliki Cini, steber v Tofani, severno steno Matterhorna in štiri prvenstvene vzpone. Plezati je začel s 14. letom.

Julija 1968 so veliki napušč premagali še trije Nemci (Angerer, Paul in Peter Vogler, prvi star 19 let, druga dva dobro leto več). Do Kasparkovega bivača so rabili komaj 7 ur. Izjavili so, da je plezalsko delo v napušču velika storitev,

da pa ni najtežja, kar je v Cinah oz. v severnem ostenju Cin. Ponovitev smeri Baur-Walter in Erich Rudolph za tehnično izurjenega plezalca ne pomeni nobene izredne težave.

Lepa reč! »Blišč in beda« te vrste plezarije! Trojica mladih ponavljalcev je svojo izjavo slabo premislila. Plezalski ples v opremljenem, našpikanem previsu je gotovo vse kaj drugega kot osemdnevno garanje prvih plezalcev. Sicer pa je dobro, da ob tem še enkrat preberemo Casaro (gl. PV 1969, str. 43).

T. O.

O PLANINSTVU SLOVENSKEGA PRIMORJA

(Nadaljevanje in konec)

Ciril Zupanc

Med obema vojnama

Prva leta po prvi svetovni vojni so pionirji planinstva hoteli obnovljati podružnice, da bi v njihovem okrilju planinstvo ponovno zaživel in da bi tako mogli organizirano delovati. Naselja od Tržiča do Trbiža je vojna vihra, ki je tod divjala polnih 29 mesecev, porušila. Ko so se ljudje že leta 1918 in 1919 izčrpani vračali, so prihajali na razvaline in pogorišča. Hkrati pa jih je čakala neznana in težka usoda okupacijskih let.

Čeprav je delegat soške podružnice (Tolmin) 16. nov. 1919 na zboru delegatov planincev v Ljubljani podal izjavo, da podružnica nima možnosti nadaljevati z delom, so ing. Franc Štrukelj, Viktor Sivec in Jože Abram (župnik pri Sv. Luciji) vendarle vodili društveno delo, kolikor se je pač dalo, tudi ilegalno, še vse do leta 1928. PV 1956 je objavil zanimiv zapis o ilegalnem delovanju tolminskih planincev v obdobju okupacije.

Menda je prva ugasnila podružnica v Ilirski Bistrici. Večina njenih vodilnih članov, med temi tudi njen načelnik dr. Franc Kovca, se je umaknila v Jugoslavijo. 23. junija 1921 so še imeli občni zbor, na katerem so se pismeno zahvalili svojim dotedanjim vodilnim članom, potem pa je društveno delo zamrlo. Vilharjeva koča je bila prav na mejnem terenu, kjer so italijanske obmejne in vojaške oblasti postavile svoje objekte, preprečile dostop civilnim osebam in tako takoj s kraja podružnico osiromašile za ta prijazni objekt.

Tudi podružnica v Cerknem je kmalu zamrla. Koča na Poreznu je bila na meji in italijanske oblasti so jo kar posvojile.

V PV 1933 je točno opisano, da je bila za razpust tržaške podružnice izdana posebna odredba prefekture septembra 1923. Omenim naj,

da je bila ta odredba posledica zahrbtnega dejanja fašistov. Vlomili so v kraško jamo Dimnico pri Slivju ter tu podtaknili vojaško puško. Na tej osnovi so inscenirali proces proti vodilnim članom podružnice in izdali potem tisto odredbo, s katero so modro ugotovili, »da društvena dejavnost ne ustreza več pogojem svojega zakonitega obstoja«. S spletko so torej tedaj zatrli delo te podružnice.

Za obstoj ajdovske podružnice se je v letih 1920–1922 kar uradno boril bančni uradnik Rudolf Brajnik. Pismo in osebno je bil v stikih z oblastmi v Gorici, da bi izposloval uradno dovoljenje za društveno delovanje, čeprav je vedel, da ne bo uspel. S tem je že na začetku okupacije pred vso javnostjo razkrinal na ta način italijanske okupacijske oblasti. Leta 1923 je končno dobil odgovor, da obstoj podružnice ni dovoljen. Vneti ajdovski planinci pa so še naprej hodili v gore, v Dolomite, Julijce in drugam ter tudi tako vzgajali mlajši rod. Doživeli pa so tudi tiho radost in zadoščenje, ko je trgovec Zdravko Repič zgradil na Predmeji svoj hotel. Želja, da bi podružnica tu imela svoj planinski objekt, je bila na dnevnem redu posvetovanj že leta 1909. V prikriti obliki jim je to vsaj na ta način sedaj le uspelo. Ta hotel je med zadnjo vojno pogorel.

Ildrijska podružnica je tudi takoj po vojni zaživela in začela z delom. Z raznimi izleti in s skrbjo za Pirnatovo kočo na Javorniku so se ukvarjali vse do leta 1925, ko je bila tudi ta s posebno odločbo ukinjena. Načelnik je bil tedaj Franc Vidmar, tajnik pa Lado Božič. Obmejna lega Ildrije je zaradi izredne številnosti različnih italijanskih oblasti društveno delo izredno otežkočalo (glej Božičev članek v PV 1968/12).

Goriška podružnica je morala z delom prenehati, ko so tudi njo okupacijske oblasti s posebnim dekretom 4. nov. 1926 razpusile. Član te podružnice je bil dr. H. Tuma do avgusta 1924, ko se je odselil v Ljubljano, ker mu ital. oblasti niso hotele priznati državljanstva. Obdobje fašistične okupacije pa za planinstvo slovenskega Primorja vendarle ni tako neplodno, kakor bi kdo utegnil sklepati.

V to dobo spada dr. Klement Jug, veliki slovenski alpinist.

Rodil se je 19. nov. 1898 v Salkanu in je bil star 20 let, ko se je končala prva svetovna vojna. Doživljal je bridko usodo begunca, izgubljeno usodo vojaka v Tiroljih in kadetnico.

Razmeroma kmalu je promoviral in se že pripravljaj na nastop docentskega mesta na filozofski fakulteti v Ljubljani. Tako je, intenzivno dozorevajoč, iz neposredne bližine spremljal amputacijo dela lastnega naroda. Versajska mirovna pogodba je Slovensko Primorje in Istro prisodila Italiji. Z rapalsko pogodbo je leta 1920 tudi Jugoslavija priznala Italiji posest nad to deželo.

Naj še osvetlim Jugov življenjski nemir, ki ga je prevzemal v tistem obdobju in ga v usodnem poletju 1924 gnal v njegovo zavetje, v gore, v stene.

Časopis Goriška straža je 20. nov. 1919 objavil uvodnik z naslovom: Našim dekletom. V njem med drugim takole roti slovenska dekleta: »... Bodite našemu narodu pomlad, cvetoča pomlad, o kateri se našemu narodu ni bati, da bi tej pomladi ne sledila bogata jesen. Dekleta, bodite naše gore čisti listi, bodite naše lipe zdravi cveti! V tem je našemu narodu zagotovljeno prerajanje in pomlajenje. V tem obstaja veliko poslanstvo vašega življenja, slovenska dekleta! Ktero pa tega ne razume, ta bodi izobčena iz vrst našega ljudstva!

Slovenska dekleta, kakor rade gojite cvetice na svojih gredah, tako gojite skrbno tudi cvet domovinske ljubezni v svojih srcih. Glasno naj zveni glas slovenske govorice iz vaših ust, zvonko naj doni spev slovenske pesmi iz vaših grl! Med vami naj ne bo nobene, ki bi pozabila govorico in spev slovenske materel

... Po vas in iz vas naj se v prihodnjih ženah ohranjuje rod, ki bo vedno pričal, da kar je zibala slovenska mati, se tej materi nikoli ne izneveri!...«

Tako je tedaj časopisno uredništvo želelo dovolj zgodaj opozoriti na najhujše, kar bi moglo priti, in vnaprej zavarovati najdragocenejše, kar narod ima – svoj rod in jezik. In Milka, Jugova zaročenka, ki se je temu javnemu pozivu izneverila tako kmalu, je bila celo slovenska učiteljica. Tehten razlog je imel Klement, da je bil zadet v srce.

13. julija 1920 je fašistična drhal zažgala naš Narodni dom v Trstu. Sledili so požigi narodnih domov v Rojanu, Barkovljah in pri Sv. Ivanu. 9. febr. 1921 so fašisti zažgali v Trstu tiskarno in sedež uredništev časopisov »Il. Lavoratore« in »Delo«. Pri državnih volitvah 15. maja 1921 so skupine fašistov že terorizirale naše ljudi. Pretepale so jih z gumijevkami in palicami ter jim vlivale ricinovo olje v usta. Oblasti pa so vse to brezbrizno gledale, kolikor niso, v začetku vsaj prikrito, pri tem tudi sodelovale. Za Slovence je nastopilo brezpravje.

Klement Jug je bil zelo navezan na svoj dom, na domače in na Solkan. Bil je pred življenjsko odločitvijo. Zapustiti bi moral tiste jeseni vse to. Treba bi bilo oditi v Ljubljano in tam ostati. Z ilegalnim ali pollegalnim prehajanjem preko meje ni bilo mogoče nadaljevati, z nabavo rednih potnih dovoljenj pa so bile vedno večje težave in neprijetnosti.

V tokem razpoloženju je bil Klement notranje ranjen in narodnoto močno prizadet. Polastil se ga je neutolažljiv nemir. Zatekel se je v svoje stene, kjer je 11. avgusta 1924 pod se-

verno triglavsko steno končno našel svoj mir. Legenda o trentarskem lovcu je v tem dogodku oživila v vsej svoji nacionalni in čustveni tragiki.

Lani smo se spomnili 70-letnice dr. K. Juga.

Dr. Julius Kugy (1858–5. II. 1944) je nad 40 let raziskoval alpski svet. Okrog leta 1880 je prvič prišel v Zajzero, kamor je potem dobesedno zaljubljen v planinski svet prihajal še in še, dokler je mogel. V Ovčji vasi na hiši s številko 25 je tržaška sekcija italijanskega alpskega kluba (CAI) vzidala spominsko ploščo, na kateri (v italijanščini) piše: »V tej hiši je poleti preko dvajset let prebival dr. Julius Kugy, raziskovalec Julijskih Alp, pesnik in pisatelj gorske narave.«

Kot planinec in alpinist evropskega formata je vsej evropski in po njej svetovni javnosti odkril lepote naših Alp, dolino Zajzere in vrhove, ki jo obdajajo, našo Trento in Triglav. Sočo je razglasil za najlepšo evropsko reko.

Kje vse je raziskoval planinsko floro, kaj vse je prehodil in preplezal! Kakih tridesetkrat je bil na Kaninu, štiridesetkrat na Triglavu, tridesetkrat na Višu, petnajstkrat na Skrlatici, vmes pa tudi po večkrat na drugih vrhovih Julijcev.

Ob njem in po njem je svet spoznal znamenite gorjane, lovce in planinske vodnike, kot so bili: Anton Ojčinger, Andrej in Jože Komac, Anton Tožbar-Špič, Matija Kravanja, pa še vodnika Peternelec in Rogar na Koroškem.

Ko je leta 1933 pripravljaj za tisk knjigo Julijske Alpe v podobi, je v uvodu k tej knjigi zapisal veliko misel:

»... Morda noben alpinist v preteklosti in sedanjosti pa še teže v prihodnje ne bo imel te sreče, da bi prijateljsko zbral z istim navdušenjem, z istim neomejenim zaupanjem prispevek treh narodnosti, ki tu živijo in bodo vedno živele druga ob drugi...« To plemenito misel je ta mož zapisal komaj nekaj let po Bazovici (6. IX. 1930), ko so padle prve šiiri naše žrtve, ko je fašizem fizično uničeval vse, kar ni bilo pokorno, ko sta bila Sl. Primorje in Istra preplavljena z napisi, da se tukaj sme govoriti javno samo italijansko, ko Slovenec in Hrvat v teh krajih nista smela ne moliti ne kleti po domače.

Med obema vojnama je bil zakupnik lova v Trenti Albert Bois de Chesne. Po rodu je bil Francoz, ki je živel in umrl v Trstu. Bil je dober Kugyjevi prijatelj. Predvsem se je živo zanimal za favno in floro. Od leta 1925 do tedaj, ko se je Italija začela pospešeno pripravljati na vojno proti Jugoslaviji, je osnoval in negoval svoj planinski vrt v Trenti. Imenoval ga je »Alpinetum Julianae«. Tu je zbral in gojil rastline naših Alp in Krasa: dolinsko, gorsko, subalpsko in alpsko floro ter rastlinje melišč in prodišč. 1100 vrst trav in cvetja je tu zbral in gojil na površini 2572 m².

Po vojni je bil vrt dokaj zanemarjen. Zanj so se zavzeli Goriška turistična zveza, Zavod za spomeniško varstvo Nova Gorica in Priradoslovni muzej v Ljubljani. Ta zadnji ga ima v oskrbi od leta 1949. V tem edinstvenem in

čudovitem alpskem vrtu je zopet zbrano kakih 900 vrst gorskih in planinskih trav in rož. V njem vrtnari Tožbarjeva (Spikova) družina, oče Tone, žena Ančka in hči Marija. Naš vrtnar Tone je sin tistega Tožbarja, ki je bil tako zvest in tako uspešen gorski vodnik dr. J. Kugyju, in vnuk tistega Tožbarja, ki se je zadnji v Trenti srečal in spopadel z medvedom. Špirov dom je svojevrsten planinski muzejček, ki hrani še sveže izročilo klasične dobe našega alpinizma.

Dokument iz dni pred zadnjo vojno

Janko Premrl iz Št. Vida (Podnanosa) je bil v začetku leta 1940 vpoklican k vojakom. Služboval je na Siciliji in v Campaniji. Ko je ob koncu februarja 1941 dobil nekaj dni dopusta, so mu ital. oblasti konfirirale starše in brata. Bil je zaskrbljen in ogorčen. Pripravljala se je vojna z Jugoslavijo. 2. marca 1941 je prišel na Slap pri Vipavi, kjer je zavedni Slovenki narokoval svojo pesem o Nanosu in zaslužjeni Vipavski dolini.

Goriški muzej hrani ta dragoceni, zanimivi dokument. Svoj dolg je izpolnil, ko je kot junak Janko Premrl-Vojko smrtno ranjen umrl v noči od 22./23. februar 1943 v gozdarski koči na Brinovem griču nad Idrijskim logom.

Osvobodilni boj

Lani septembra smo praznovali 25-letnico vse-ljudske vstaje. Začetki NOB v Sl. Primorju segajo v tiste julijske dni leta 1941, ko je Anton Velušček-Matevž začel v Gorici, na spodnjem Vipavskem, v Brdih, Kanalu, na Tolminskem in na Krasu snovati prve odbore OF. Končajo pa se z dogodki v maju 1945, ko sta bili 1. in 2. maja osvobojeni mesti Gorica in Trst, ko je bila 5. maja v Ajdovščini imenovana prva

* Vojkovi verzji so naslednji:

Kak' polje Vipavsko razteza lepo,
kak' Nanos iz njega se dviga visoko:
višje in višje nad Svet'ga Miklavža,
tam je najvišji vrh — Nanosa glava.

Na levi, na desni drugi so svatje.
Za njimi na vzhodu nešteti so bratje.
V lepi so suknji zelenega gozda;
njih zima, poletje in pomlad je večna.

Na levo stran razteza se, niža
tako, da Čavnu se skoro približa.
Oba sta si znanca stoletja nazaj,
ko bila dolina še svoboden je raj.

Odkar od tujcev zastrupljena dolina,
Nanos in Čaven veselja več nima.
Kar prej bilo veselje in sreča vsak dan,
sedaj mi predstavlja to grob strašan.

Na desni strani, kjer Nanos se zgublja,
Pivka ob vzhodu ponižno poljublja.
Iz zadnje kopice se nudi pogled
na grad ljubljanski in okolice svet.

In spet na Primorsko obrnjeno stran
dviga se Hieronima hram.
In gleda čez kraške Vrhovske brega
s solznim očesom Jadransko morje.

vlada Ljudske republike Slovenije in ko je 7. maja v Il. Bistrici moral položiti orožje 97. nemški korpus pred enotami naše IV. armade. 46 000 žrtev je v tem obdobju dalo Sl. Primorje za svojo osvoboditev.

Posejali smo naše kraje z nešteti spomeniki in spominskimi obeležji iz obdobja NOB. To niso le formalni spomeniki in pomniki dogodkov, ampak so tudi opomin, ki bi nas moral nenehno na nekaj opozarjati in nas učiti. Sredi Trnovskega gozda v Hudem polju (1000 m) stoji spomenik SVPB Pavli (Slovenska vojaška partizanska bolnišnica Pavla). Enostaven je, vendar po svoji obliki in sestavi grozljivo lep in ob vsakem času po svoje zanimiv, še pozimi, ko gleda iz snežne odeje. V reviji 'Idrijski razgledi' (št. 4/1965) sem smisel in pomen tega spomenika takole opisal: »...Nekoč, ko bo zopet zima stisnila ljudi v tople izbe in živino v zavetne hleve, bo Podobnikov dedek v Čekovniku pravil radovednim vnukom, ki se bodo stiskali okrog peči, pravljice o starih, hudih in lepih časih. Povedal jim bo tisto prigodo o škafarju, ki se mu je nekoč pred štiristosedemdesetimi leti v škaf natočilo samo živo srebro; pa tisto o sovražnih besih v Trnovskem gozdu in volkovih, ki so na Hudem polju trgali živino, pastirje in drvarje; pa o Turkih in kugi; o divjem lovcu, ki se še sedaj v viharjih nočeh roteče oglašajo izpod Kozjih sten, kjer je pred stoletstom leti zasledil črnega gamsa.

Šestletnega Ceneka bo obšel strah. Potegnil bo noge na klap, da ga ne bi hudobni škrat ali volkodlak prijel za pete. Z razgretimi lici, odprtimi usti in neizmernim zaupanjem bo zrl v dedka in lovil besede, ki se mu bodo motale mimo stare pipice raz zapeček.

Več bo vedel dedek povedati takih prigod, ki so se slabo iztekle, le malo pa tistih lepih s srečnim koncem. Ena od teh bo o velikanu, ki je prišel v te kraje v najhujših časih, ko življenje ni bilo varno ne doma ne v mestu ne v naravi, nikjer. Povsod je regljala smrt in požigala okupatorjeva krvava roka. Tedaj se je pojavil ta velikan. Kdo bi vedel, od kod se je vzel, pa je reševal ljudi. V divjih lazih in grapah pod Kozjimi stenami je postavil barake in bivake. Vodo je zajemal v izviri Idrije in Bele. Tu je dve leti skrival in zdravil ranjene in bolne pa še živino. Nad tisoč življenj je rešil.

Ko je nastal mir, je velikan okamenel in je ostal med nami. Na Hudem polju je pustil svoje srce in ledvico. Srce se oglašalo, kadar je huda ura. Takrat brni in ječi. Ledvica pa je še kar naprej živa, živa seč se cedi iz nje. Če bo kdaj potrebno, bo zopet oživel in prišel med ljudi, da jim bo pomagal. Kadar pa bo tovarništvo med ljudmi zamrlo, tedaj bo tudi seč v velikanovi ledvici usahnila. Prišlo bo neizmerno hudo in pomoči ne bo od nobene strani.

Podobnikarica pa bo nejevoljna in bo rekla: 'Kaj begate otroke s takimi stvarmi! Kaj veselega in lepega jim povejte ali pa se spravite spat, saj je že pozno!'

'Inu, če je pa res,' se bo zavzel dedek in otrkal pipo ob vogal pri peči.

Planinstvo v Slov. Primorju po osvoboditvi

Za povojno obdobje je značilno, da je družba prevzela zavestno skrb tudi nad planinstvom. Ta skrb in odgovornost zanj sta očitni predvsem v naslednjem: Priznana in pravilno sta vrednotena družbena vloga in pomen planinstva, očitna je materialna skrb za posamezna društva, pospešuje se vključevanje v planinska društva in priznana je izredno pomembna rekreativna vloga planinstva. Obrambno narodnostni pomen, ki je bil posebno razvit že od samih začetkov planinskega delovanja, se je umaknil v ozadje, ker ga politične razmere ne izzivajo.

5. avgusta 1945 so v Ajdovščini tovariši Rudolf Brajnik, Zdravko Repič in Jože Nussdorfer organizirali pripravljani sestanek, s katerim so obnovili društveno dejavnost. Izvolili so odbor, mu naložili, da pripravi občni zbor ter da naveže stike s planinskim vodstvom v Ljubljani. Za predsednika so izvolili Brajnika.

12. sept. 1945 so imeli občni zbor, na katerem so obnovili društveno dejavnost.

16. decembra 1945 je bil v Gorici obnovitveni občni zbor planincev. Za predsednika je bil izvoljen dr. Lambert Mermolja, prizadevnejši člani pa so bili: Nande Rolich, Stanko Lupinc, Stanko Medvešek, Emil Hvala, dr. France Marušič, Ludvik Zoržut in Danica Poberaj.

25. januarja 1946 se je tudi v Idriji obnovilo delo nekdanje planinske podružnice. Vendar pa se društvena dejavnost to in prihodnje leto še ni kaj prida razmahnila, tako da intenzivnejše delovanje te podružnice zapazimo šele od leta 1948 dalje.

26. januarja 1946 je bil ustanovni občni zbor podružnice v Tolminu, ki dokaj točno sovпада s 50-letnico formiranja soške podružnice. Za predsednika so izvolili Karla Martelanca, prizadevnejši člani upravl. odbora pa so bili Janez Vidmar, Rajko Šavli, Stanko Murovec, Ivan in Milan Fili, Dragica Tomej in Tončka Kovač. 22. februarja 1946 so planinci v Postojni imeli ustanovni občni zbor svoje podružnice. Pobudnik za ustanovitev podružnice je bil Stane Zwölf. Prvi predsednik je bil dr. Alfred Šerko ml., prizadevnejši člani upravnega odbora pa: Miro Rink, Elo Garzarolli, Ivan Rozman, Miro Jurca, Duša Škodič, Tončka Fajdiga in drugi. Spomladi 1946 je bilo obnovljeno tudi planinsko društveno delovanje v Vipavi. Za predsednika so izvolili dr. Karla Ambrožiča, drugi agilnejši člani upravnega odbora pa so bili: Ciril in Jože Božič, Ciril Skapin, Franc Bavčar, Ivan Bajc, Nada Mesesnel in Anton Štanc. 7. julija 1952 so ob sodelovanju tovarišev Nussdorferja in Brajnika iz PD Ajdovščina na posebnem občnem zboru poživeli društveno dejavnost. Za društveno delo so se tedaj najbolj zavzeli: Janko Miklavčič, Milan Šepetavec in Bojan Križaj.

5. maja 1946 so tudi v Trstu obnovili planinsko društveno dejavnost. Odborniki prvega upravnega odbora tega društva so bili: Zorko Jelinčič, Milan Svab, Sandi Blažina, Jože Cesar, Lojze Horvatin, Breda Mermolja, Mirko Pavlovič, Slava Pegan, dr. Boris Puc, dr. Sonja Mašera,

dr. Janko Vovk, Janko Renko, Boštjan Žagar in Zmago Bufon.

1. junija 1946 je bila planinska podružnica ustanovljena tudi v Bovcu, kjer so od začetka najbolj prizadevno sodelovali: Smielovski Gizeza, Kravanja Franc-Zajc, Emil Kravanja, Ciril Jonko, Boris in Miran Ostan, Marka Alojz in nekoliko kasneje Zdenka Sozio.

Junija 1946 so tudi v Ilirski Bistrici obnovili delovanje nekdanje planinske podružnice. Prvi odborniki so bili: Milan Šajn, Silvester, Dominik in Ida Maraž, Igor Klanšek, Anica Strle, Pepca Kastelic in Ivanka Renko. Društvo je do leta 1957 bolj životarilo.

19. aprila 1958 so imeli redni občni zbor, na katerem so delo zastavili zelo podjetno. Sklenili so, da je treba čimprej postaviti postojanko na Sviščakih in potem še na Snežniku. Za predsednika je bil izvoljen prof. Drago Karolin, za odbornike pa: Igor Klanšek, Milan Šajn, Emil in Ida Maraž, Tršar Mici, Dušan in Marija Tomašević, Slavko Kos, Filip Zajc in Janko Milavec.

9. in 10. julija 1946 je bila v Trstu, ob sodelovanju zastopnika Glavnega odbora Planinskega društva Slovenije in v okviru 'Ljudskega tabora' ustanovljena 'Zveza primorskih planinskih društev' oziroma 'Primorsko planinsko društvo'. Obrazložitev in utemeljitev za tako organizacijsko obliko planinstva v Sl. Primorju se glasi: »Do tega je prišlo zaradi potrebe, da tudi na področju telesne vzgoje in še prav posebej na področju planinstva izpričamo pripadnost Trsta zaledju, njegovo tesno povezanost z vsem Sl. Primorjem in preko njega z vso Slovenijo.

Vse v coni A in B delujoče antifašistične in napredne planinske organizacije so se zaradi složnega varovanja skupnih in posameznih interesov političnega in planinskega značaja združile v skupno zvezo, in sicer do nove državno pravne ureditve vsega ozemlja.

Zveza sama po sebi zamre in njene organizacije postanejo hkrati podružnice Planinskega društva Slovenije, ko se Primorje dokončno priključi Ljudski republiki Sloveniji.

Sedež Zveze primorskih planinskih društev je bil v Trstu.

13. julija 1946 so tudi v Cerknem obnovili društveno dejavnost. Med pobudniki in prva člana upravnega odbora so bili tudi Peter Brelih, Jernej Štravs, Maks Štucin in Peter Jereb.

10. februarja 1947 je bila v Parizu podpisana mirovna pogodba z Italijo. S tem aktom je Sl. Primorje izgubilo, poleg znatnega dela narodnostnega ozemlja, tudi mesti Gorico in Trst. Do ukinitve con A in B pa ni prišlo takoj, ampak je bilo na to treba počakati do 15. septembra 1947. Tedaj je Trst z obalnim področjem od Tržiča do Miljskega polotoka ter z neposrednim zaledjem na Krasu postal cona A; Koper, Buje in Umag z okolico pa cona B. Taka razmejitev je ostala do 5. oktobra 1954, ko je bil podpisan kompromisni sporazum v Londonu, kjer so urejali 'Tržaško vprašanje'.

25. aprila 1948 je bil v Novi Gorici (Solkan) meddruštveni sestanek primorskih planinskih in alpinističnih društev. Sklical ga je Odbor za planinstvo in alpinistiko pri fizikalni zvezi Slovenije (OPA-FZS). Ker je nova državna meja

ločila planince v Trstu in Gorici od Slovenije, so na tem posvetu želeli najti novo in ustrezno obliko delovanja in sodelovanja vseh planinskih alpinističnih društev Sl. Primorja, upoštevajoč pri tem nastali položaj. Tega posveta so se udeležili zastopniki PAD Ajdovščina, Vipava, Postojna, Rihenberg, Gorica, Nova Gorica in Trst. Odsotni pa so bili zastopniki PAD Bovec, Tolmin, Idrija, Divača in Št. Peter na Krasu (sedaj Pivka).

Iz poročila o tem posvetu vzemo torej, da sta tedaj obstajali tudi društvi v Divači in Rihenbergu (Branik). Dejavnost teh dveh društev pa kasneje ni mogoče nikjer več zaslediti. PV št. 7/1953 je objavil 'Statistiko članstva planinskih društev v razdobju 1946–1952', v kateri pa PAD Divača in PAD Rihenberg nista omenjeni. To pomeni, da nista bili prijavljeni, niti nista v tem času odvajali kako članarino.

Za PAD Št. Peter na Krasu pa je v omenjeni statistiki prikazano, da se je v letih 1949–1952 število tamkajšnjega članstva gibalo takole: 76, 100, 160 in 21. Vsekakor je s prenehanjem tega društva del članstva prešlo v PD Postojna.

Planinci obalnega področja in Nove Gorice so morali svoje delo uravnavati v zvezi z razmejitvijo med državama. Planinci v Kopru in okolici so se že leta 1947 zbirali in tvorili nekaj pododbor SPD Trst. 4. marca 1949 so na občnem zboru ustanovili lastno PD Koper. Najagilnejši člani vodstva tega društva so v začetku bili: dr. Viktor Vovk, dr. Božidar Zega, France Podlunšek, dr. Branko Šalamun in alpinist Sandi Blažina.

Ko sta bila Solkani in Gorica ločena z državno mejo, so planinci dr. Franc Marušič, Marjan Zaharija in Srečko Ustar kot člani upravnega odbora SPD Gorica zbrali okrog sebe zveste planince in planinke ter nadaljevali z delom. 14. marca 1949 so v osnovni šoli v Salkanu imeli ustanovni občni zbor novega PD Nova Gorica. Za predsednika je bil izvoljen sodnik Kazimir Škarabot, agilnejši člani odbora pa so bili: dr. Franc Marušič, Srečko Ustar, Marica Bašin, Alfred Hvala, Marjan Zaharija, Vlado Poberaj in Marica Franko.

Drugi meddruštveni (regionalni) posvet planinskih društev Sl. Primorja je bil v Postojni 6. februarja 1949.

Navzoči so bili: zastopnik PZS, član Okrožnega obalnega odbora za Sl. Primorje, član komisije za turizem in gostinstvo pri tem odboru ter zastopniki naslednjih PD: Ajdovščina, Il. Bistrica, Vipava, Postojna, Bovec, Št. Peter na Krasu (Pivka), Idrija, Tolmin, Cerkno in Nova Gorica.

To posvetovanje pomeni dokajšnja vzpodbuda in pomoč pri organizacijskem utrjevanju planinskih društev v Sl. Primorju. Glede organizacijskega delovanja so bili tu sprejeti dokaj konkretni sklepi. Zanimiva je bila ugotovitev zastopnika PZS, da je PZS namenila planinskim društvom Sl. Primorja leta 1948 več denarja za zgraditev planinskih postojank, kot so ga le ta mogla sprejeti. Seveda se kaj takega potem ni nikdar več dogodilo.

Pri PD Nova Gorica je bil tega leta ustanovljen alpinistični odsek, ki ga je vodil predavatelj gozdarske srednje šole tovariš Ivan Bučer.

AO je začel kar dobro delovati, saj je prav ta veliko pripomogel k temu, da so vrhu Krna začeli graditi zavetišče. S smrtjo svojega vodnika (sept. 1950.) pa je AO kmalu zamrl.

Ker se je članstvo PD Tolmin razširilo vse do Deskel in Podbrda, je dozorela misel, naj bi se v Mostu na Soči ustanovilo novo planinsko društvo. To idejo so leta 1951 uresničili Jože Stanič, Franc Mervič, Alojz Pavlič in Ivan Muravec, ko so pripravili ustanovni občni zbor društva. Leta 1952 in 1953 so si vnelo prizadevali, da bi obmejno karavlo na Črni prsti preuredili v prijazno planinsko kočico. Že leta 1956 pa je društveno delo zamrlo. Planinsko življenje v Baški grapi je spet vstalo 3. marca 1957, ko je bilo ustanovljeno PD Podbrdo. Prvi odborniki so se zbrali okoli Ivana Anderleta. Arman Ivan st. in Ivan ml., Jože Ušaj, Albin Medja, Stane Pajntar, Milan Ortar, Jože Mlakar, Ugo Jesenski, Gvido Volf, Peter Drole, Herman Borovnik, Avgust Beguš, Janko Valentinčič, Peter Kovač in Ciril Kusterle.

20. novembra 1952 je bilo ustanovljeno PD Sežana. Prvi predsednik je bil Šrnel Maks, prizadevnejši odborniki pa so bili: Janez Potočnik, Josip Lazar, Janko Pertot, Zdravko Stofa in Avgust Sovdat.

14. decembra 1952 je bilo ustanovljeno PD Kobarid. Prvi predsednik je bila Zdenka Sozio, prizadevnejši odborniki pa so bili: Mirko Frattira, Oskar Šturm, Uroš Gruntar in Franc Filipič. Leta 1951 je bil pri PD Tolmin ustanovljen alpinistični odsek. Vodila sta ga alpinista Franc Ceklin in Peter Berginc. Njegova dejavnost pa je leta 1954 zamrla. Ponovno se je formal alpinistični odsek leta 1959 s sedežem v Tolminu, vendar to pot za planinska društva: Podbrdo, Tolmin, Kobarid in Bovec. Vodi ga Peter Berginc. Leta 1961 se je v gornjem Posočju organizirala tudi GRS z obveščevalnimi točkami od Podbrda do Kobarida. V začetku so jo vodili: Peter Berginc, dr. Jože Andlovic in Roman Rutar.

Gradnja planinskih postojank v Slovenskem Primorju

L. 1946:

– Bivak Globoko nad pl. Razor (1800 m), PD Tolmin.

L. 1947:

– Zavetišče Antona Bavčarja na Čavnu (1220 m), PD Ajdovščina. Zavetišče je bilo urejeno v posebnem prostoru gozdarske hiše. PD Ajdovščina je cel objekt odkupilo l. 1963 in ga opremilo kot lastno planinsko postojanko.

L. 1948:

– Zavetišče pri Blažonu na Nanosu (915 m), preurejeno 24. I. 1954, preseljeno k Abramcu, ki je Blažonov sosed, l. 1961, PD Vipava.

– Zavetišče na Sivki (1006 m), PD Idrija.

– Zavetišče na Jelenku (1106 m), PD Idrija.

– Planinski dom Zlatorog v Trenti (622 m), PD Tolmin. Leta 1955 ga je prevzelo PD Bovec.

– Koča na Hleviških planinah (907 m), 20. VII. PD Idrija, prenovljena l. 1955.

– (11. IX.) koča na planini Razor (1333 m), preurejena in pozidana 30. VII. 1961, PD Tolmin. L. 1949:

– Pl. dom Jalovec v Trenti (622 m), PD Tolmin. L. 1955 ga je prevzelo gostinstvo bovške občine.

– (7. VIII.) Vojkova koča na Nanosu (1247 m), PD Postojna.

– (14. VIII.) Koča na Poreznu (1632 m), PD Cerkno.

L. 1950:

– Iztokova koča pod Golaki (1300 m), PD Ajdovščina.

– Stjenkova koča na Trstelju (643 m), PD Nova Gorica (20. VIII.).

L. 1951:

– Gomiškovno zavetišče na Krnu (2170 m), PD Nova Gorica.

L. 1952:

– (18. V.) zavetišče na Robidenskem brdu (814 m), PD Cerkno.

– (20. VIII.) Pirnatov dom na Javorniku (1240 m), leta 1966 in 1967 obnovljen, PD Idrija.

– (24. VIII.) Pl. dom Petra Skalarja na Kaninu (1811 m), PD Bovec.

– (4. V.) Koča pri izviru Hublja (210 m), PD Ajdovščina.

L. 1953:

– (3. V.) Pl. dom na Vrsnem, PD Kobarid (610 m).

– (19. VII.) Pl. dom dr. Klementa Juga v Lepeni (680 m), PD Nova Gorica.

– Kekčeva koča nad Novo Gorico (320 m), pozidana in preurejena v »Mladinski planinski dom Kekec« leta 1958, PD Nova Gorica.

– Baraka v plazju na Mangrskem sedlu (2072 m), PD Tolmin. Pozidana in preurejena v pl. kočo leta 26. 8. 1956, PD Bovec.

– Planinska razstava v Trenti (622 m), iz katere je nastal muzej, PD Tolmin.

L. 1954:

– Koča na Črni prsti (1844 m), 29. VIII. PD Most na Soči, leta 1960 jo je prevzelo in preuredilo PD Podbrdo, 7. VIII. 1966 pa je bila prezidana in preurejena v planinski dom »Zorka Jelinčiča«.

L. 1955:

– Pl. dom na Predelu (1156 m), PD Bovec.

L. 1957:

– Dom na Črnem vrhu nad Novaki (1288 m), PD Cerkno (2. VII.).

– (7. VII.) Koča Mladika v Pečni rebri nad Postojno (710 m), PD Postojna.

– (7. VII.) Tumova koča na Slavniku (1028 m), PD Koper.

– (1. IX.) Zavetišče na Petrovem brdu (804 m), PD Podbrdo.

L. 1958:

– Prevzet v najem Dom na Predmeji (920 m), PD Ajdovščina.

L. 1960:

– Stara kmečka hiša na Vojskem preurejena v Pl. dom rudarjev (1080 m), rudnik živega srebra v Idriji.

L. 1961:

– Cankarjeva koča na Sviščakih pod Snežnikom (1242 m), PD Ilirska Bistrica.

– Koča na Velikem Snežniku (1796 m), PD Il. Bistrica. Dokončna ureditev in praznična otvoritev je bila 22. VIII. 1968.

– Zavetišče na Ravnah pri Cerknem (707 m), PD Cerkno.

Pazljivemu bralcu vse to le pove, s kolikšno valjo in prizadevnostjo so primorski planinci opravili svojo »gradbeno sezono«. Dobršen kos

zgodbine ljudstva in planinstva se zrcali že samo v imenih teh številnih planinskih postojank. Vse te postojanke imajo sedaj predvsem izrazito rekreativen pomen, saj je npr. leta 1967 šlo čez vrh Krna okrog 1700 ljudi, Vojkovo kočo na Nanosu pa je obiskalo nad 10 000 planincev in turistov, vseh obiskov planinskih postojank v SI. primorju leta 1967 je bilo ca. 100 000. Vendar pa je primorske planince v gradnji teh objektov vodil še poseben nagib.

V prvi vpisni knjigi Vojkove koče na Nanosu, ki so jo položili tržaški planinci, je v posvetilu zapisano:

»Štirideset let je čakal ta košček zemlje na Nanosu na svojo kočo. Pasti sta morali dve cesarstvi; vrgli so ju narodi, ki so se borili za svojo svobodo. Danes pa je posijalo sonce svobode tudi na vrhove Nanosa. Legendarne borbe narodnega heroja Janka Premrla – Vojka in vseh borcev za svobodo so ga oznanjale kot prva zarja.

Koča bo v spomin nanje in kažipot nam.«

24. avgusta 1952 je bil izročen svojemu namenu Dom Petra Skalarja na Kaninu. Ob tej priložnosti je tednik Nova Gorica (29. avg. 1952) priobčil tudi pesem o Kaninu. Pesem ima 7 kitic in jo je napisal »Stric Tona«. (Tone Kutin, učitelj, roj. 1877 v Bovcu, umrl 1959 v Mariboru.) Zadnja kitica se glasi:

»Kanin, ti naš očak prastari,
varuj ta dom, varuj naš rod,
naš rod na tej in oni strani,
Slovence čuvaj nam povsod!«

Tri osrednje gore v SI. Primorju imajo vsaka svojo pesem, in sicer: Krn (Ludvik Zorzut, PV 1933), Kanin (Stric Tona, NG 1952) in Nanos (Janko Premrl – objavljena v tem spisu).

Pomembno misel je izrekel dr. Marjan Breclj – predsednik PSJ ob otvoritvi Planinskega doma »Zorka Jelinčiča« na Črni prsti 7. avgusta 1966. Rekel je, da je simbolično in lepo, ker iz nekdanjih obmejnih vojaških objektov, kot so bili na Črni prsti, Poreznu, Črnem vrhu, Lepeni, Trenti, Trstelju in še kje, urejamo in odpiramo planinske postojanke, ki bodo gostoljubno sprejemale vsakega planinca in človeka, ki bo sem prišel. Vsi vidimo v tem simboliko, po kateri naj bi se kar najprej vsi vojni objekti na svetu spremenili v koristne objekte, ki naj služijo v človekoljubne namene, ne pa za pobijanje in uničevanje.

Važnejša povojna planinska dogajanja na Primorskem

– Na skupščini PZS v Mariboru 3. in 4. aprila 1954 je predsednik Komisije za planinska pota poročal, da je transverzala po slovenskih gorah od Maribora do Kopra v glavnem urejena in vzpostavljena že od 1. avgusta 1953.

Planinska založba pri PZS je leta 1958 izdala knjižico – Vodnik po slovenskih gorah. Ista založba je leta 1964 izdala ponatis tega vodnika, ki je izpopolnjen in dodala novi del »Zasavska planinska pot od Kumrova do Kuma«. V tej drugi izdaji je objavljena tudi dosedanja »Literatura o transverzali«, ki je za SI. Primorje važna

zaradi tega, ker je tu navedeno kar pet spisov, ki se nanašajo na primorski del transverzale.

— Leta 1967 je bila vzpostavljena Slovenska planinska pot, ki z določenimi višinskimi točkami zajema tudi Sl. Primorje. PV št. 5/1967 je objavil opis te poti, navodila za dokumentacijo ter kriterij za priznavanje opravljene poti.

— Meddruštveni posveti so že postali nepogrešljiva oblika delovanja in sodelovanja planinskih društev Sl. Primorja.

Ko so tolminski planinci 30. julija 1961 s slavnostjo odprli povečano in prenovljeno kočo na planini Razor, se je tam, ob številni navzočnosti zastopnikov planinskih društev Sl. Primorja, porodila misel, da bi z meddruštvenimi posveti pripomogli k boljšemu in usklajenemu delovanju planinstva. Ti posveti bi naj odpravili osamljenost in izoliranost posameznih društev, pomagali iskati skupne rešitve za zadeve gospodarskega, organizacijskega, materialnega in vsakega drugega značaja ter dajali koristne napotke za pripravo na letne sezone in za izvedbo občnih zborov.

Prvi tak meddruštveni posvet je bil 29. oktobra 1961 v planinskem domu Kekec nad Novo Gorico.

Naslednji meddruštveni posveti so se doslej zvrstili takole:

13. maja 1962 v Tumovi koči na Slavniku, 7. oktobra 1962 v Vojkovi koči na Nanosu, 19. maja 1963 v domu Zlatorog v Trenti, 27. oktobra 1963 v koči pri izviru Hublja nad Ajdovščino, 24. maja 1964 v planinskem domu rudarjev na Vojskem, 27. septembra 1964 v koči na Črnem vrhu nad Novaki, 30. maja 1965 v planinskem domu na Vrsnem, kjer je bil za predsednika meddruštva odbora izvoljen Janko Filli, 10. oktobra 1965 v osnovni šoli Podbrdom, 29. maja 1966 v prostorih trg. podjetja »Preskrba« v Sežani, 16. oktobra 1966 v Domu JLA v Tolminu, 2. aprila 1967 v prostorih doma družbenih organizacij v Ilirski Bistrici, 23. oktobra 1967 v lovsko planinski sobi v Vipavi, 27., 28. aprila 1968 v Vojkovi koči na Nanosu, 9., 10. novembra 1968 v Tumovi koči na Slavniku.

Spominjamo se jih

Najprej naj spomin velja tistim, ki so se kot planinci po tej vojni smrtno ponesrečili.

Dr. Alfred Šerko, zdravnik in filozof, je okrog 55 let star umrl, ko ga je 7. septembra 1948 zadela strela. Raziskoval kraško podzemlje v okolici Raše v Istri, ko se mu je pri vožnji z avtobusom pripetila ta nesreča. Tedaj je bil upravnik postojnske jame, načelnik Zavoda za raziskave Krasa in predsednik planinskega društva Postojna.

Ivan Bučer, predavatelj na gozdarski šoli, se je 21. septembra 1950 smrtno ponesrečil v severni triglavski steni. 24. septembra 1950 je za posledicami padca umrl. Bil je član UO in vodja AO planinskega društva Nova Gorica.

Ervin Gomišek iz Solkana, 31-letni mizarški tehnik, se je 30. novembra 1950 smrtno ponesrečil pod zavetiščem na Krnu. Z dvema tovarišema je šel zavarovati objekt, da čez zimo

ne bi utrpel preveč škode. Na povratku mu je na ledu zdrsnilo in ga razbilo na strmini.

Friderik Furlan-Fric, trgovski poslovodja v Vipavi, star okrog 50 let, se je smrtno ponesrečil, ko je neke lepe nedelje 20. januarja 1952 plezal sam v steni Ture nad Gradiščem pri Vipavi. Krhka skala se mu je odlomila in je padel čez navpično polico. Naslednji dan je zaradi notranjih poškodb umrl.

Anton Kravanja-Kopiščar iz Trente je 67-leten še z dletom in kladivom usekaval in nadelaval planinsko pot v Koritih v Trenti. Pri tem delu ga je 19. junija 1953 zadela kap. 11 mesecev za znanim Kugyjevim vodnikom Antonom Tožbarjem je tako tudi ta mož legel k večnemu počitku.

Joško Ščuka iz Barkovelj je nad 55 let star odšel na počitnice v naše Alpe. 13. avgusta 1953 je izginil v nekem prepadu nad Martuljkom, od koder so ga šele decembra, ko so ga našli, prenesli v dolino. Ko so ital. oblasti zatrle planinsko dejavnost, je bil član znamenitega planinskega kluba »Krpelj« v Tolminu.

Volarič Ivan se je 7. avgusta 1955 smrtno ponesrečil, ko je na prehođu Škrbina-Krn nesrečno padel.

Planinka Albina Kovač je 29. septembra 1956 na Svinjaku pri Bovcu zašla s poti, padla v prepad in se ubila.

Planinska samotarka Mara Luis iz Solkana, komaj 29 let ji je bilo, je 7. januarja 1968 na stezi pod kočo na Uskovnici zmrznila pri mrazu -28°C , ko je zaradi bolne noge opešala v snegu.

Ivan Šorli, star 30 let, doma iz Grahovega, je bil podpredsednik PD Podbrdo, ko je z dvema tovarišema šel pogledat, kako je z domom Zorka Jelinčiča na Črni prsti. Na povratku 21. januarja 1968 mu je na ledu nad Kalarskim brdom zdrsnilo in ga potegnilo v prepad, kjer je obležal mrtev.

18-letna dijakinja Nevenka Trčon iz Kopra je zmrznila v noči od 18. na 19. avgusta 1968 na razpotju pod Staničevo kočo in Kredarico.

V Trbižu, kjer je vozlišče treh dolin: Savske, Soške in Ziljske, je živel, kakor ključar lepot Zahodnih Julijcev, naše gore plemeniti kamen zobozdravnik Dolhar. Njegov sin, zdravnik v Trstu, dr. Rafko Dolhar je l. 1965 izdal simpatično knjigo »Pot v planine«, kjer je v posvetilu napisal tudi tole: »Za nastanek te knjige gre vsaj trojna zasluga mojemu očetu. Vcepil mi je ljubezen do slovenske besede. Nadalje se imam očetu zahvaliti, da me je že kot otroka jemal s seboj v gore, kjer sem mogel spoznati njih skrivnosti in njih čar. Končno sem tudi prvi fotografski aparat in osnove fotografske tehnike dobil od očeta...« Zgled sta, kako gre plemenito izročilo iz roda v rod.

Dvanajst smrti je torej povojni krvni davek planincev Sl. Primorja! Pa vendar to ni samo davek, je tudi seme. Kar je s krvjo zapisano in potrjeno, je zakletev. Kraji, kjer so umrli in padli naši člani, so svete točke našega planinstva. Z različnimi spominskimi obeležji jih označujemo in zapuščamo mlajšemu rodu. Dr. A. Šerko, pionir povojnega planinstva Sl. Primorja

je v svojih delih in kot organizator zapustil za seboj neizbrisno sled. I. Bučer ima spominsko ploščo na koči na Trstelju. Po E. Gomiščku se imenuje zavelišče, pod katerim nam ga je uplenila smrt. F. Furlana se vipavski planinci spominjajo tako, da čez Ture nadaljujejo planinsko stezo, ki jo bodo po njem poimenovali. To bo obenem tudi najkrajša planinska pot iz Vipavske doline na nanoško planoto. Na kraju smrti I. Šorlija je lepo urejena gomila planinskega cvetja. Novogoriški planinci se pripravljajo na to, da bodo na kraju smrti M. Luisove vzdali spominsko ploščo in zasadili belo brezo. Kapišar, Ščuka, Volarič, Kovačeva in Trčanova pa bodo svoje spominske označbe še dobili.

Naše korenine

80 let je lani praznoval dr. France Rapotec. Živi v Zagrebu in je častni član 'Slovenskega doma' – društva zagrebških Slovencev. Je naš rojak, saj je doma iz Kozine na Krasu. Čeprav je bil kot jurist vseskozi pre zaposlen, si je vendar vedno našel čas, ki ga je posvetil planinstvu. V naši planinski javnosti je znan kot komponist nekaterih planinskih skladb.

L. 1967 je praznoval svojo 75-letnico, naš briški rojak, ki se je pod večer svojega življenja umiril v Kanalu ob bistri Soči – planinski poet Ludvik Zoržut. Pravi tršati viharik pa je nedvomno stari Johan Mešnik, ki je od leta 1931 do 1965

vestno in nenehno oskrboval planinsko kočjo na Višarjah. Koliko gostov je v tem času sprejel in postregel, kolikim je napovedal vreme kar za dva dni vnaprej!

Blažonova Ivanka Jež na Nanosu je tudi ena tistih naših redkih skrbnic, ki se s tem delom ukvarja nekako mimogrede in vendar nenehno že od leta 1948, ko so pri njej doma prvič odprli planinsko zavetišče. Leta 1961 se je prisožila k sosedovim, k Abramcu, pa je zavelišče, kot da je del njene dote, šlo z njo. Tako tudi danes prijazno postreže planincu in lovcu, potniku in turistu, ki tod mimo gre.

Na Bovškem so trije taki oskrbniki, ki so postali pojem obenem s svojo postojanko. Oskrbnik na Kaninu Kravanja Franc Zajc, ki svoje delo skrbno in dobro opravlja že nad 15 let, ter oskrbnika doma Zlatorog v Trenti Slavica in Jaka Čebulj, ki sta tu 14 let ljubezljivo sprejemala svoje planinske in druge goste.

Ta krog naj sklenem s starešino planincev SI. Primorja. To je Zdravko Štolfa iz Sežane, ki je bil rojen 15. septembra 1879 in bo to jesen praznoval svojo 90-letnico. Mož je še čil in zdrav (saj je vendar Zdravko!), še kolesari po Krasu in poje pri pevskem zboru. Torej kljub starosti še ni prišel 'ob dober glas'. Ko je prišel 7. avgusta 1966 na Crno prst k otvoritvi Planinskega doma Zorka Jelinčiča, je zadovoljno rekel: »Samo da sem še enkrat prišel sem gor! Tu sem sem moral priti!« Kolikšna predanost planinstvu in kolikšna volja!

TIHI PRIJATELJI

Darinka Konc

Vsako jutro in vsak večer se pozdravim s tihimi prijatelji na velikem travniku. To so drevesa, ki rastejo na njem. Z močnimi koreninami v zemlji se ne premaknejo s svojega mesta. S svojimi vejami so vedno pripravljena za prijateljski objem. In listje na njihovih vejah in vejicah je vedno pripravljeno za razgovor ali zbrano poslušanje večerne pesmi, ki jo ubira v zelenih strunah veter z gora. Poslušam zgodbe in pesmi tihih dreves – prijateljev na svojem travniku, saj naših razgovorov ne moti utrip velike ceste, ves nemir je tako daleč od mojega travnika in zelenih prijateljev na njem. Zato smo na mojem travniku vse leto, pozimi in poleti, spomladi in jeseni lahko na počitnicah. Tudi sredi dolžnostnega dela, tudi takrat, ko se stemni nebo in zadivja nevihta, ko potegne severni veter in pritisne zima in mraz.

Na velikem travniku, tik pod mojim oknom je rastla do lani pritlična breskev. Drevo je vsako leto obrodilo, čeprav mu je manjkalo južnega sonca in prave zemlje. Drevo se je iz leta v leto izčrpavalo in hiralo. Ko so v jesenskem vetru udarjale umirajoče veje ob moje zaprto okno, sem vedela, da se poslavlja in bilo mi je težko. Zdaj drevesa ni več pod mojim oknom. Posekali so ga, ker ni bilo več koristno.

Toliko tihe podobnosti in sorodnosti je med nami ljudmi in drevesi, mimo katerih hodimo. Da bi bili tudi mi ljudje trdno kakor naši prijatelji zakoreninjeni v svojo zemljo, svoje delo in poslanstvo. Da bi bili vedno zvesto pripravljene za prijateljsko pomoč. Da bi nas viharji in težave življenja ne zlomili in vrgli kakor suhe veje ob tla. Da bi ne živeli kar tako zastoj, ampak prinašali sadove svojega dela in življenja.

Od tihih prijateljev na velikem travniku se moram zelo mnogo naučiti. Morda več kakor od sebičnih ljudi.

DRUŠTVENE NOVICE

Dr. LOJZETU DOLHARJU V SPOMIN

»Dr. Dolhar je gorel in izgorel za planine,« je dejal ob njegovem grobu predsednik Planinske zveze Slovenije dr. Miha Potočnik. Res, mnogo prostega časa je vse do tragične smrti posvetil goram. Tisto usodno nedeljsko jutro (23. 3. 1969.) smo se za obletnico nesreče pod Mojstrovko zbrali gorniki zelo številno ob spominski plošči na Slemenu. Po majhni slovesnosti smo odsmučali po zasneženih pobočjih Mojstrovke proti Tamarju. Z nami je bil tudi pokojni dr. Dolhar, ki je smučal za svoja leta izredno zanesljivo in mladostno. Takrat je bil še posebno

razpoložen. Ves nasmejan ni mogel prehoviti krasne smuke. Žal, na zmazli gozdni strmali nad grapo Sneženjaka mu je zdrsnilo in omahnil je v smrt. Nesrečno naključje! Gore so ugonobile človeka, ki jim je bil predan z vsem svojim plemenitim srcem.

Pokojni doktor Lojze je v družbi svojih otrok in mnogih, predvsem slovenskih prijateljev, prehodil, preplezal ter presmučal nešteto gora v Avstriji, Švici in Italiji. Bil je na Matterhornu, Breithornu, Grossglocknerju, Cevadalu, Marmolati, Adamellu, Hochgurlu, Corvatschu, Paljuju, Piz Boë, Veliki Cini in nešteti drugih vrhovih, najraje pa je obiskoval domače Julijske Alpe,

ki jih je poznal tako temeljito kot pred njim le dr. Kugy in dr. Tuma. Ni naključje, da mu je Planinska zveza Slovenije pred izdajo novega zemljevida Julijskih Alp zaupala kontrolo od-tisa, kar je opravil z njemu lastno natančnostjo.

Zaradi visoke strokovnosti so pri njem iskali ljudje zdravniško pomoč od Tablja do Rablja, da, celo prek meje. K dr. Dolharju so prihajali v Trbiž poleg bolnikov kulturni in znanstveni delavci, turisti, predvsem pa številni planinci, saj je imel širok krog prijateljev in znancev v Italiji, Avstriji, naj več pa v Sloveniji in posebej na Gorenjskem. Pomagal je vsakomur. Za vse je imel toplo besedo ali strokovni nasvet. Prav zato je izguba tako narodno zavednega Slovenca tudi težak udarec naši narodni manjšini v zamejstvu.

Pred leti sva se s pokojnim doktorjem Lojzetom spoznala v gorah. Od takrat smo skupaj prehodili in presmučali mnogo gora, poleti in pozimi, doma in v tujini. Nepozabni so spomini na skupne ture po grebenu Stüdl, na Grossglockner, v vz. grebenu Seekopfa, severovzhodnem razu Belopotoške špice, Kugyjevi smeri v Montažu, severni steni Košute, grebenskem prečanju Rokavov do Oltarja, zimski vzponi na Prestreljenik, Triglav, Rjavino, Jalovec, Mojstrovko, čudoviti smuk z Marmolate, z Višarji in drugih vrhov. Vedno znova pa se je spominjal našega vzpona l. 1967 na drzni stolp v Karnskih Alpah — na Campanile di Val Montanai. Rad se je odzval tudi našim vabilom na skupne ture, saj je bil dvakrat na spomin-skem pohodu na zasneženi Stol in na Titovi štafeti s Triglava. Takrat je v vpisno knjigo v Kovinarski koči napisal: »Srečen in zadovoljen sem, ker mi je bilo dano, da sem s šestimi križi z veliko žlico zajemal vse lepote triglavskega zimskega sveta.« Kolikokrat smo se pri njem v krogu njegove družine navduševali ob njegovih krasnih barvnih diapozitivih z gora, ki smo jih obiskovali skupaj. Na tolikšno razumevanje in ubranost kot v tej družini nisem naletel nikjer. Pokojnik je bil družini več kot oče, več kot mož. In kakšno skrb je imel za bolnike, za katere mu ni bila nobena pot pre-

Dr. Lojze Dolhar

težka! Ko sem ga obiskal pozimi l. 1968, je pozno zvečer odšel peš v snežnem metežu sam v globokem snegu na obisk k hudo bolnemu pacientu v skoro dve uri oddaljeno gorsko vasico nad Belo pečjo.

Priznam, pokojni doktor Lojze me je s svojim skromnim kristalnim značajem takoj osvojil. Postal mi je najboljši prijatelj v gorah, vzornik v vsakdanjem življenju, in zdravnik v vseh težavah, postal mi je brat in drugi oče... Vem, isto so občutili tudi mnogi drugi njegovi prijatelji. Pokojnega doktorja Lojzeta ne bo nikoli več med nami. Nikoli več si ne bomo na vrhovih gora vsi nasmejani segali v roke in skupaj občudovali lepote kamnitega sveta. Te težke prerane izgube ne bomo preboleli nikoli, ne njegovi svojci ne prijatelji. Nenadomestljiva bo ostala izguba za ves slovenski življenjski zamestnik in v naši domovini. Dragi doktor Lojze! Skupaj s prijatelji z gora obljubljam, da te ne bomo nikoli pozabili. Kjerkoli bomo hodili po gorah in dolinah vedno boš v mislih z nami, vedno nam boš ostal, kot si nam bil, svetel vzornik in nepozaben prijatelj.

Janez Krušič

IZLET NA GORJANCE

Gorjance bi lahko imenovali Dolenjsko Pohorje. Minilo je že več kot 50 let, ko sem kot drugošolec novomeške gimnazije bil na majniškem izletu na Gorjancih. V Kandiji smo šli čez zeleno Krko, čez kake tri ure prišli do »Vaht«, kjer se odcepi pot proti koči »Pri gospodičnici«, ki še danes nosi tako ime. Povzpeli smo se do sv. Jere, nato pa se zopet spustili na glavno cesto proti Metliki in se z vlakom odpeljali pod Gorjanci v Novo mesto.

Že večkrat sem potem nameraval na Gorjance, a me je oddaljenost zadrževala. Pa sem šel jesenskega dne iz Loke z vlakom do Krškega pa z avtom do Kostanjevice, ki leži v podznožju Gorjancev. Nekdanje majhno naselje (sicer pa mesto) se je v zadnjih letih prav lepo razvilo. Kostanjevica je postala znana kulturnemu svetu zaradi forme vive, galerije in del naših umetnikov v osnovni šoli. Iz

Kostanjevice te vodi pot preko Orehovice do prve planinske postojanke na Polomu. Kmalu prideš do široke gozdne ceste, nato pa proti Trdinovemu vrhu ali »Geri« kot jo imenujejo Hrvati. Na razgledni stolp Trdinovega vrha ne moreš, ker manjkata dve lestvi.

Z vrha pelje sedaj lepa avtomobilska cesta mimo Gospodične na glavno asfaltirano cesto proti Novemu mestu. Pod razglednim stolpom na Trdinovem vrhu so še razvaline nekdanje cerkve Svete Jere, zraven pa teče tudi meja med Hrvaško in Slovenijo.

Naslednji dan sem šel do križišča, kjer se odcepi cesta proti Miklavževemu domu. Med potjo sem opazil Rdeči kamen, v višini 923 m, iz l. 1676. Miklavžev dom upravlja tovarna avtomobilov IMV iz Novega mesta. Dom je na višini 980 m in je žal dostopen iz Novega mesta tudi z avtomobilom. Končno sem zagledal Pleterje in Šentljernej.

Stanko Skočir

PLANINSKE SEKCIJE ALI KROŽKI NA NAŠIH SREDNJIH SOLAH

Govorimo o vključevanju mladine v planinske organizacije, zato je nujno, da iščemo planinski naraščaj prav po naših solah. Praksa nam je pokazala, da je tiskana propaganda nezadostna, pomanjkljiva in zastarela. Čas je, da najdemo oblike, ki so za mladino vabljivejše in primernejše.

Planinsko sekcijo ali krožek lahko ustanovimo v okviru dijaških izvenšolskih dejavnosti ali pa pod okriljem šolskega športnega društva, če to obstaja. Mentor ali vodja sekcije naj bo vsekakor pedagog-planinec, ki v sebi združuje ljubezen do mladine, do narave in gora. Poleg tega mora biti dober organizator in vztrajen propagandist. Zaradi obstoja krožka je važno, da vodja zbere okoli sebe majhen odbor pomočnikov. Začetek delovanja planinskega krožka je povezan z mnogimi na videz nepremostljivimi težavami. Prav tu mnogo učiteljev obupa in prepusti krožek razpadanju. Vztrajnost bo poplačana šele v dveh, treh letih. Nekoč sem peljal samo dva dijaka na izlet.

Izlet se je kljub temu vršil, dijaki so vedeli, da bo prihodnjič tudi in res sem jih naslednjič peljal čez 30. Ne smemo dovoliti, da se pretrga naše delo.

Kaj pa pravzaprav obsega delo planinskega krožka ali sekcije? Naloga krožka ali sekcije naj bo v prvi vrsti razvijanje dveh osnovnih dejavnosti t. j. izletov in predavanj. Dober planinski krožek bo sodeloval pri gorski straži, pri foto krožku (skupne razstave), prirodoslovnem krožku (skupni izleti, predavanja) in s šolskim športnim društvom (orientacijska tekmovanja, športni dnevi itd.). Planinska sekcija naj izdela načrt dela za vse šolsko leto naprej. S seznamom izletov in predavanj naj na roditeljskih sestankih seznani starše. Pritegnimo še čim več članov zbora, ki jih zanima narava in delo z mladino (prirodoslovce, geografе, športnike in druge). Zlasti se moramo zavedati, da je pravočasno obveščanje in seznanjanje dijakov z našimi načrti osnovni pogoj za uspeh in udeležbo na izletih in predavanjih. Treba je takoj po ustanovitvi planinskega krožka najti na šoli prostor za planinsko vitrinico, oglasno desko ali kakorkoli že to imenujemo. Tako vitrinico naj urejajo dijaki sami, mi pa jim moramo svetovati in jim pomagati. Če na primer organizirate izlet v nedeljo, morate pričeti z obveščanjem že deset dni prej. Planinska vitrinica naj objavi nekaj slik ali zemljevid kraja, kamor bomo peljali dijake. Poleg tega je primeren tiskani program izleta, ki ga razdelimo po razredih. Tiskan program izleta mora vsebovati naslednje podatke: datum in čas izleta, cilj izleta, točen čas odhoda in prihoda, ceno izleta, prevozno sredstvo, program izleta s kratkim opisom poti in počivališč, kraj zbiranja, kdo vodi izlet in posebna navodila (suha hrana, obutev, oblačila itd.). V razredu naj tak program prebere športni referent, razrednik ali pa aktivni planinec. Take liste naj dobe na vpogled starši. Izkušnje so pokazale, da tako organizirani izleti razbijejo še zadnje dvome staršev.

Na izletu morate skrbeti za varnost svojih varovancev, zato izbirajte le varne in znane poti.

Pomagajo lahko starejši in izkušeni dijaki. Pred vsakim izletom se prepričajte o opremljenosti obutvi dijakov. Zgodi se, da dijaki pridejo na izlet v telovadnih copatah.

Na izletu napravite vedno nekaj posnetkov za planinski arhiv in šolski album. Te slike boste potrebovali tudi za razstavo ob koncu šolskega leta. O izletih je treba voditi evidenco. Program naj bo raznovrsten in zanimiv. Izleti naj po možnosti ne bodo dragi, tako da se jih lahko udeleže vsi dijaki. Izkoristimo popuste na železnici in avtobusih. Če organiziramo izlet s posebnim avtobusom, oddajmo nekaj sedežev socialno šibkim dijakom, saj prav ti dostikrat najbolj hrepenijo po lepih izletih. Na izletih v maju ne pozabite na tradicionalni planinski krst. Mladi in novopečeni planinci žele biti krščen, tega se bodo vedno radi spominjali.

V zimskem času so zelo primerna oblika dela predavanja. Predavanja naj zajemajo vso tematiko planinskega udejstvovanja, potovanje, alpinizem, varstvo narave, raziskovanje, odprave v tuje gore, flora, favna itd. Za predavatelje ni težko, saj Planinska zveza Slovenije in planinsko društvo zelo rada prispejeta na pomoč.

Zelo vzpodbudno je, če si planinska sekcija zagotovi nekaj finančnih sredstev in nabavi nekaj inventarja kot npr. nekaj cepinov, derez, vrv, krpice, daljnogled ali celo lasten fotoaparat. Spomnim se, da so nekje dijaki vse to kupili z izkupičkom enega samega plesa.

Dijaki kmalu vzljubijo planinsko sekcijo, ponosni so nanjo, hvaležni za vsak izlet – to pa je za nas najlepše plačilo. Šole dostikrat nimajo denarja za honorar, toda to naj ne bo ovira za naše delo, če res ljubimo mladino in gore. Pedagogi se moramo zavedati izrednih vzgojnih vrednot, ki jih nudi planinska dejavnost. Tovarišstvo, skromnost, ljubezen do narave in živali, oblikovanje estetskega čuta in vzgoja volje, vse to in še kaj vsebuje planinska vzgoja.

Planinska sekcija naj postane tradicija šole, neobhodna potreba in oblika izvenšolskega udejstvovanja dijakov.

Rudolf Likar

SKUPŠČINA PZS 1969

20. aprila t. l. se je v veliki dvorani JLA, na Trgu OF št. 13 nasproti železniške postaje vršila IX. redna skupščina Planinske zveze Slovenije. Začela se je kmalu po osmi uri, končala pa ob štirih popoldne ob lepi udeležbi delegatov iz vse Slovenije, ki so že vnaprej dobili poročila komisij, zbrana v brošuri, ki je obsegala 102 strani.

Skupščini so s svojo navzočnostjo in pozdravi dali poseben poudarek predstavniki mnogih organizacij. Planinsko zvezo Jugoslavije je zastopal njen predsednik dr. Marijan Brecelj, republiško konferenco SZDL njen podpredsednik tov. Žiga Kimovec, PZH dr. J. Poljak in dr. Pero Lukič-Roki, PZ BiH tov. Mičo Debeljak, PZ Vojvodino tov. Bogdan Grujić, PZ Makedonijo tov. Kiro Nikovski, PZ Kosovo in Metohijo ing. Sava Pantović. Posebej so delegati lahko pozdravili zastopnike SPD Celovec (ing. Kupper, Miklavčič), Trst (Joško Morel in Nadja Kašuta), Gorica (Jožica Smet, Bernard, Rebec). Dr. Danilo Dovgan je zastopal Turistično zvezo Slovenije, tov. Franc Cvenkel Lavsko zvezo Slovenije, navzoči so bili tudi predsednik komisije AO PZS tov. Dane Pavičević, tov. Vlado Dernač, tajnik komisije SRS za telesno kulturo, dr. Dušan Reya je zastopal GO RKS, tov. Ivan Marout pa Zvezo prijateljev mladine.

Skupščina je najprej pozdravil predsednik PZS dr. Miha Potočnik in nato povzel svojo uvodno besedo, ki jo v izviru prinašamo na prvih straneh te številke.

Po njegovem govoru so predstavniki organizacij pozdravili skupščino in vsak s svojega stališča zaželeli slovenskemu planinstvu najlepši razvoj. Ker so se delegati z vsebino poročil seznanili že doma, je lahko sledila razprava, ki je trajala poltretjo uro in dala mnogo pobud za delo in več predlogov za sklepe. Predsednik NO PZS ing. Degen je v svojem poročilu ugotovil uspešen razvoj PZS, posebej poudarjal pomen dela dr. Mihe Potočnika za njen napredek in delo nekaterih komisij – med drugim je izrekel besedo priznanja tudi našemu glasilu –

ter predlagal razrešnico staremu odboru. Skupščina je nato sklepala o spremembah in dopolnitvah statuta PZS ter potrdila odlikovanja s častnimi znaki in pohvalami. Nato je izvolila nov odbor, ki je prevzel odgovornost za vodstvo slovenske planinske organizacije za naslednji dve leti. V odboru so naslednji: predsednik dr. Miha Potočnik, podpredsednik Fedor Košir, podpredsednik in nač. gospodarske komisije Tone Bučar, tajnik Rado Lavrič, načelnik mladinske komisije Gregor Rupnik, načelnik propagandne komisije ing. Tomaž Banovec, načelnik kulturno-literarne komisije Tonček Strojinar, načelnik komisije za alpinizem Aleš Kurnaver, načelnik komisije za planinski turizem Mirko Fetiš, načelnik komisije GRS Bine Vengust, načelnik komisije za planinsko pota Stanko Kos, načelnik komisije za varstvo narave in GS Marko Selan, glavni urednik Planinskega Vestnika Tine Orel, predsednica delovne skupnosti tajn. PZS Anica Strazar, član UO pa so poleg tega Peter Soklič, ing. Pavle Šegula, Franci Savenc in Janez Klinar. V GO PZS pa so poleg navedenih izvoljeni še naslednji: Karel Benkovič, Marija Brudar, Mirko Jamar, Janez Košnik, Peter Ježek, Manca Rek, Ciril Kunstelj, prof. Marjan Krišelj, Janez Lončar, Milan Mahovne, Jože Melanšek, Miloš Poljanšek, Pavle Stropnik, prof. Franček Vogelnik, Danilo Škerbinek, Tine Lenarčič, Franci Šmajš, dr. Bojan Spicar, ing. Josip Teržan, ing. Janko Žigon, Janko Fili, dr. Franci Golob, Franjo Klotčnik, France Pengal, Franc Poderžaj, Ciril Verstovšek, Rajko Vute.

Nadzorni odbor: Predsednik ing. Friderik Degen, člani Stanko Hribar, Janko Mirnik, Tone Škrajnar in Albin Torelli.

Častno razsodišče: predsednik dr. Teodor Tomižšek, člani dr. Rupko Godec, Živojin Prosenec, Tone Škarja in Milan Zinaver. Končno je skupščina na predlog komisije za sklepe sprejela še priporočila, stališča in sklepe. V njih so seveda tudi vse pobude in stališča, ki jih je utemeljeval v svojem govoru dr. Miha Potočnik, dokument komisije pa se v svoji končni obliki, ki je bila predložena skupščini, glasi takole:

STALIŠČA, PRIPOROČILA IN SKEPI SKUPŠČINE PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

Delo Planinske zveze Slovenije, planinskih društev in Planinskega Vestnika bo v bodoči mandatni dobi še naprej potekalo predvsem po statutu PZS in drugih splošnih aktih planinske organizacije, kakor npr. po okvirnem pravilniku o poslovanju in upravljanju planinskih postojank, določbah o minimalnih tehničnih in sanitarnih pogojih za planinske postojanke, pravilnikih o mladinskih vodnikih, o orientaciji, za pionirje in za delo z mladino itd. in po vsakokratnih delovnih programih. Posebej pa je skupščina sprejela še spodaj navedena priporočila, stališča in sklepe:

1. Skupščina PZS sprejme poročilo upravnega odbora in njegovih komisij ter predloge za sklepe, ki jih vsebujejo posamezna poročila.

2. Skupščina ugotavlja, da v pretekli poslovni dobi prizadevanje za pridobivanje novih članov po planinskih društvih ni bilo enako intenzivno. Medtem ko so nekatera društva pomnožila svoje članstvo, je po drugih društvih ostalo na istem oz. je število celo občutno nazadovalo. Skupščina PZS poudarja potrebo po intenzivnem prizadevanju za pridobivanje novega članstva, pri čemer je še posebej važno pridobivanje mladih članov med delavsko in kmečko mladino, posebno pa še v osnovnih in srednjih šolah. Ker se mladina zbira predvsem v šolah, je potrebno pridobiti čim več pedagogov za mentorje skupin mladih planincev. Mladinski odseki pri PD naj organizirajo osnovne planinske šole – planinske večere. Pri tem so upravni odbori društev in društveni odseki dolžni, da jim pomagajo. Skupščina posebej opozarja na to, da so imela najboljše uspehe tista društva, ki so pridobivala članstvo z osebnimi stiki in pobiranjem članarine na domu.

3. Skupščina v zvezi s sklepi seje glavnega odbora priporoča, da se vršijo občni zbori planinskih društev v oktobru in novembru, ker je samo tako mogoče pravočasno pripraviti letni delovni program, koledar

akcij in pravočasno sestavo proračuna, zlasti tudi v zvezi s proračuni družbeno-političnih skupnosti. Skupščina naroča planinskemu društvu, da v tem smislu spremenijo svoja pravila. S tem v zvezi glavni odbor PZS sodi, naj bi se volitve organov planinskih društev vršile praviloma le vsako drugo leto, občni zbor pa vsako leto, proračunsko leto pa naj se konča s septembrom ali oktobrom.

4. Ponekod planinski mladini še vedno ni odrejeno pravo mesto v društvih, zato skupščina sklene, da so PD dolžna namensko oddeliti nekaj svojih sredstev za vzgojo mladine in vključiti vsaj dva predstavnika MO v upravni odbor društva.

5. Uvede se »kakovostni znak« za vse edicije planinske organizacije. Podrobnosti se določijo s posebnim pravilnikom, ki ga izdela upravni odbor, sprejme pa glavni odbor. Vse planinske organizacije so dolžne v svojih postojankah in društvih prostorih te izdelke na vidnem mestu razstaviti in jih prodajati. Vse edicije planinske založbe morajo biti prav tako na razpolago pri vseh planinskih društvih in v njihovih postojankah.

6. Uvede se »dan slovenskih planincev«, ki bo vsako drugo nedeljo v septembru. Upravni odbor PZS bo zanj izdelal program v sodelovanju s planinskimi društvi in meddruštvenimi odbori, tako da bo proslavljanje dneva čim bolj množično. Vsako planinsko društvo na svojem področju naj na ta dan priredi na vse važnejše vrhove vzpone, izlete ipd.

7. Skupščina glede na ugodne rezultate planinsko-turističnega prometa na mednarodno dogovorjenih planinskih prehodih (Peca, Stol) naroča upravnemu odboru, da ukrene vse potrebno za razširitev tega prometa in uvedbo novih planinskih mednarodnih prehodov.

8. Leto 1970 bo »svetovno leto varstva narave« pod okriljem Združenih narodov. Planinska društva naj že letos pripravijo podrobnejši program za to leto.

9. Skupščina naroča planinskim društvom, da se na svojem območju sama in s svojim članstvom aktivno vključijo in sode-

lujejo v vseh odsekih ljudske obrambe in civilne zaštite.

10. Skupščina soglaša s sklepom glavnega odbora, da se uvede poleg zlatega in srebrnega tudi bronasti častni znak PZS in da se v tem pogledu dopolni pravilnik o podelitvi častnih znakov.

11. Komisija za GRS naj ugotovi in še bolj razvije preventivno dejavnost s tem, da sistematično vključuje sredstva javnega obveščanja in aktivno ukrepa v vseh planinskih akcijah, zlasti v masovno organiziranih planinskih pohodih poleti in pozimi.

12. Skupščina z zadovoljstvom sprejema poročila o odpravah ter nalogah komisije za tuja gorstva ter ji naroča, da poskrbi za nove odprave. Izvede naj 3. jugoslovansko himalajsko odpravo in 1. jugoslovansko odpravo v Karakorum, obenem pa aktivno podpira in usmerja manjše odprave planinskih društev.

13. Skupščina glede dela alpinističnih odsekov in alpinistov opozarja na sklepe, ki so bili sprejeti dne 4. aprila 1969 na zboru načelnikov alpinističnih odsekov v Ljubljani, in priporoča, da se dosledno izpolnjujejo.

14. Planinsko gospodarstvo je važen sestavni del turističnega gospodarstva Slovenije in se s tem vključuje v naše gospodarstvo. Zato mora biti deležno vseh ugodnosti, ki jih ima turizem, poleg teh pa še posebnih ugodnosti zaradi bistveno večjih stroškov pri gospodarjenju in vzdrževanju objektov v gorah. V zvezi s tem je treba sodelovati z društvi, da dosežejo finančno pomoč pri družbeno-političnih skupnostih, delovnih organizacijah idr. Posebej pa je treba doseči redna vsakoletna finančna sredstva iz negospodarskih investicij republiškega proračuna in zagotoviti dolgoročne in druge turistične kredite ob ugodnih pogojih. Za odplačevanje posojil je treba izposlovati tudi družbeno pomoč in prispevanje. Vzdrževanje, obnova in novogradnje planinskih postojank niso samo planinska, temveč splošna družbena potreba ter dolžnost, ki je v skladu s splošnim načelom, da je treba omogočiti čim širšemu krogu delov-

nih ljudi obisk naših gorskih predelov in s tem širiti tudi planinski turizem.

Zato je treba nadaljevati delo na tem področju z lastnimi in družbenimi sredstvi. Vsa sredstva za te namene pa je možno uporabljati le po poprejšnji odobritvi pristojnega upravnega odbora.

15. Planinsko gospodarstvo je treba usmerjati po enotnejših načelih in je zato treba dosledno izpolnjevati okvirni pravilnik o poslovanju in upravljanju planinskih postojank, določbe o minimalnih tehničnih in sanitarnih zahtevah v planinskih postojankah, obvezna navodila o poslovanju planinskih postojank po posameznih skupinah (hišni red), upoštevati kontni plan za planinska društva, požarno-varstvene predpise, tehnične predpise o strelodih, pravilnik o spravljaju in shranjevanju kurilnega olja, pravilnik o uporabi tekočih plinov in druga navodila ter priporočila gospodarske komisije oziroma upravnega odbora.

Pri tem je treba predvsem skrbeti za najracionalnejše sodobno gospodarjenje in oskrbovanje, vskladiti odpiranje in zapiranje planinskih koč tako, da se podaljša tudi planinska in oskrbovalna sezona; sklepati najemne pogodbe; vsklajevati cene, obvezne cenike in poskrbeti za enotnost evidence.

16. Skupščina PZS jemlje na znanje sklep glavnega odbora, da bo naročnina za Planinski Vestnik od 1. I. 1970 30 N din, pri tem pa nalaga planinskim društvom in njihovim odborom, da okrepijo poverjeniško mrežo in pridobivajo nove naročnike ter podpirajo akcijo za prispevke v tiskovni sklad Planinskega Vestnika.

17. Skupščina naroča upravnemu odboru, da ukrene vse potrebno za izid planinskega »Priročnika«.

18. Planinstvo sicer ni tekmovalni šport, je pa v širšem pomenu tudi del narodne telesne kulture. Zato mora biti pravično upoštevano in udeleženo tudi povsod tam, kjer družba daje pomoč in sredstva za razvoj in pospeševanje množične telesne kulture, za narodno-obrambene in civilno zaščitne namene ter za namene zdrave rekreacije v gorski naravi.

19. V bodoče naj PD, predvsem pa MO planinsko dejavnost bolj usmerijo v gorstva bratskih republik. Temu naj pripomore MK tako, da organizacijsko in materialno podpre potovanja in pohode v gorstva ostalih naših republik.

20. PD naj v večji meri sodeluje z društvi v ostalih republikah. UO PZS naj za to sodelovanje pripravi ustrezni postopek in razpise.

21. Dosedanje stanje planinske publicistike je sicer dobro, četudi večina te aktivnosti ne temelji na založniških sredstvih PZS. V bodoče bi naj PZS sodelovala z ostalimi planinskimi jugoslovanskimi organizacijami s skupnimi dogovori in založniškimi programi.

22. UO PZS naj razširi svojo lastno založniško dejavnost in naj poskrbi zato, da bo planinska kultura v našem življenju dobila tisti pomen, ki ji zaradi našega turističnega gospodarstva in oblikovanja naše kulturne zavesti gre. Zato naj se pri PZS ustanovi sklad za pospeševanje planinske kulture.

23. UO PZS naj podpira delo za slovenski osrednji planinski muzej v smislu dosedaj opravljenega prizadevanja ter poskrbi, da muzej dobi dostojen sedež. Najugodnejša rešitev bi

bila, če bi planinski muzej dobil svoje prostore na urejenem ljubljanskem gradu.

24. PZS naj si prizadeva pri urejanju našega gorskega sveta, da bi bile upoštevane veljavne smernice varstva narave, predvsem pa, da bi se pri vseh gradnjah in urejanju prostora upoštevale sestavine slovenske ljudske arhitekture in njenega duha ter potrebe po ohranitvi prvobitne narave. Prouče naj se delovne metode in status GS, prouči naj se ustanovitev kluba prijateljev narave idr.

25. PZS naj s pomočjo MK poskrbi zato, da bi v planinske vrste pritegnili čimveč mladine od pionirjev do starejših mladincev. Uporabiti je treba nove organizacijske oblike, nove spodbude in mikavne vzgojne prijeme v športnih društvih, v šolskih skupnostih idr., razumeti in izrabiti najrazličnejše interese, ki so pomembni za uvažanje mladine v planinstvo, poskrbeti pa je treba tudi za primerna sredstva, potrebna za vzgojo mladine.

26. Da bolj razvijemo planinstvo v Gornjem Posočju, ga moramo oživeti s planinskimi postojankami. PZS naj spoznamo s PD Gornjega Posočja naredi načrt za to in se loti njegove realizacije.

OBČNI ZBORI

SPD GORICA

Občni zbor je otvoril predsednik Slavko Rebec, v naši sredi je pozdravil predstavnike Planinske zveze Slovenije podpredsednika Toneta Bučerja in ing. Tomaža Banovca, tajnika PD Nova Gorica Cirila Magajneto, predsednika PD Tolmin Tatjana Šorli in predsednika koordinacijskega odbora primorskih planinskih društev Janka Filiža. SPD Trst sta zastopala Vojko Banelj in Marko Lah, Slovensko kulturno gospodarsko zvezo pa predsednik Gorazd Vesel. Slovensko planinsko društvo je tudi v tej poslovni dobi uspešno

delovalo. Pristopilo je 40 novih članov (med temi tudi mladinci). Odstopila sta dva člana zaradi bolezni in starosti. Vseh članov je zdaj 290. Priredili smo 19 izletov, ki se jih je udeležilo 718 članov in prijateljev. Izleti so bili naslednji: 31. marca 1968 po občnem zboru – Vrh sv. Mihaela in Sentmaver, 15. aprila 1968 tradicionalni popoldanski izlet z avtobusom (velikonočni ponedeljek, v Anhovo, ogled cementarne, v Kanalu srečolov in prosta zabava. 12. maja 1968 – enodnevna nižja tura na pogorje nad Otlico, Ajdovščino in Vipavsko dolino, cilj Podrta gora in Sinji vrh (1001 m) (na

tem vrhu je bilo prizorišče hudih bojov med osvobodilno borbo). Povratek k izviru Hublja. 9. junija – enodnevni družinski izlet z dvema avtobusoma na Koroško, Trbiž, Osojsko jezero – Beljak. 29. junija – visokogorski vzpon na Rambon 2208, dostop iz Bovca preko planine Goričica, mimo Čuklje ter pod severno steno na vrh. Trud je bil poplačan z očarljivim razgledom na vse vrhove Julijcev. 7. julija – družinski izlet na Dolenjsko, Rašica pri Turjaku, Kočevje, Ribnica, Rakov Škocjan. 14. julija – vzpon na Montaž 2754 m z Nevejskega sedla do Planine Pecol, vzpon po lestvi »Pipan«, žal, je vreme nagajalo. 28. julija – visokogorski vzpon na Mangart 2678 m z Mangartskega sedla v steno po jugoslovanski poti na zasneženi vrh, povratek po italijanski poti nad severno steno. 3. in 4. avgusta – v Logarsko dolino ob planinskem taboru na proslavo 75-letnice slovenskega planinstva. Udeležilo se ga je 7 planincev, med temi dva delegata, ki sta zastopala SPD Gorica (Rebec – Smetova). Po končani veličastni proslavi so naši planinci odšli k slapu Rinka in se povzpeli na Okrešeli, 1378 m, v Frischaufov dom. 10. in 11. avgusta – vzpon na Triglav 2863 m, dostop iz Trente, iz Zadnjice. 11. avgusta – družinski izlet v Trento, izvir Soče in na Vršič. 18. avgusta – od Nevejskega sedla do planinskega doma »Gilberti« 1850, vzpon na Prestreljnik ni bil mogoč zaradi zelo slabega vremena. 31. avgusta, 1. septembra – vzpon na Kriške pode, Pogačnikov dom 2050 m, drugi dan na vrh Razorja 2601 m. 1. septembra – družinski izlet: Pivka jama, Predjamski grad, Ilirska Bistrica. 1. septembra – zaključni vzpon z Vršiča na Mojstrovko 2332 m. 2. septembra – družinski izlet v Cadore–Langarone–Belluno. 27. oktobra – zaključni izlet – družinski – v Istro, Portorož, Piran do starodavnega mesteca Motovun. 17. novembra – tradicionalno društveno martinovanje, ki je bilo tokrat na Lokvah v hotelu Poldanovec. Žal, da smo morali tokrat skrajšati število udeležencev, ker dvorana ni dovolj velika za našo prireditev. V naši sredi smo imeli predstavnika PZS Tineta Orla in predstavnika PD iz Nove Gorice.

Martinovanje je zelo dobro uspelo. Udeležencev je bilo 165, med temi veliko mladine iz Štandreža, 16. februarja l. 1969 – popoldanski izlet v Boljunec, Glinščico in v Milje na tradicionalno maškarako.

Ceprav nam vreme ni bilo naklonjeno, smo izvršili 19 izletov in sicer 8 visokogorskih vzponov, 3 v nižje lege in 10 družinskih izletov. Zaradi slabega vremena so odpadli napovedani vzponi na Kanjavec nad Doličem 2568 m, Prestreljnik 2499 m, Quargnan, Tofana v Dolomiti, Mrzli vrh, Kobilna glava na Tolminskem in Kuk nad Livnom.

Člani smučarji so izvršili od 3. marca do 29. novembra 1968 in od 1. januarja do 23. februarja 39 smučarskih izletov na naslednja smučišča: Crada Rossa – Val Pusteria, Passo Monte Croce Comelico, Kranjska gora, Zeleznica, Ljubelj, Višarje, Navegal-Belluno, Mokrinje, Passo Promolo, Vršič, Vogel, Marmolada, Plaz pod Prisojnikom, Lokve, Livek in Ravascletto. 17. januarja t. l. je predaval dr. Miha Potočnik, predsednik Planinske zveze Slovenije, ob izidu svoje knjige »Srečanja z gorami« s sodelovanjem Cankarjeve založbe iz Ljubljane. Predavanja se je udeležilo 130 članov in prijateljev. Priredili smo dva planinska večera in sicer 26. februarja in 12. marca. Predsednik Rebec je prikazal lepo število barvnih posnetkov iz nekaterih društvenih izletov (posnetki Rebec, Vogrič, Doktorič) in 4 ozkotračne filme o vzponih, izletih, planinski flori ter 20-letnici obnove SPD Gorica. Pri obeh večerih je bilo lepo število udeležencev.

Omeniti moramo pri vseh visokogorskih vzponih lepo udeležbo planincev-mladincev iz Štandreža. Žal pa v našem društvu pogrešamo mladino iz študentskih krogov.

Poudarjamo našo željo, da bi mladi člani priskočili na pomoč starejšim odbornikom, da bi spoznali društveno organizacijsko delo in pripomogli k nadaljnjemu delovanju kot bodoči odborniki na odgovornih mestih pri Slovenskem planinskem društvu Gorica.

V poslovnem letu se je društvo udeležilo raznih prireditev, na katero je bilo vabljen: PD Poštojna je priredilo planinski

tabor 9. junija na Nanosu v počastitev 75-letnice slovenskega planinstva, 25-letnice smrti narodnega heroja Janka Premra in 25-letnice priključitve Primorske k Jugoslaviji. Tabora sta se udeležila v imenu SPD Gorica predsednik Rebec in podpredsednik Doktorič.

27., 28., 29. in 30. avgusta se je predsednik Rebec v imenu SPD udeležil raziskovanja Pološke jame nad Tolminom s speleologi-raziskovalci jam iz raznih krajev Slovenije. Proslave 25-letnice priključitve Primorske k Jugoslaviji 15. septembra v Novi Gorici se je udeležilo večje število članov. Na zasedanju glavnega sveta Slovenske kulturno-gospodarske zveze (katere član je SPD Gorica) 15. decembra 1968 v Trstu so zastopali društvo štirje delegati: Rebec, Smetova, Leban in Koshuta. IV. planinskega srečanja treh dežel v Beljaku 29. in 30. septembra se je udeležil za SPD Gorico predsednik Rebec. SPD Trst je priredilo tretje zimsko-športne igre na Črnem vrhu. Smučarskih tekem meseca januarja so se udeležili trije člani-smučarji. Na III. mesto v slalomu se je plasiral Aldo Bavcon, po skupinah pa je zasedlo SPD Gorica VIII. mesto. Predsednica SPD Trst dr. Mašera je izročila Aldu Bavconu osebno diplomu za SPD Gorica pa predsedniku Rebcu. Upamo in želimo, da bi se taki in drugi stiki med SPD Trst in Gorico utrjevali. Občnega zbora PD Nova Gorica 21. februarja se je udeležila tov. Jožica Smetova. Naše društvo je prispevalo v sklad za pomoč pri reševanju ponesrečenih alpinistov v tujih gorah Planinski zvezi Slovenije in dalo prispevek za pozdravne razglednice odprave »Hindukuš 1968«.

Na revijo Planinski Vestnik je naročenih 41 članov, letna naročnina znaša 1000 lir, na razpolago je še nekaj izvodov.

Jožica Smetova

Op. ur.: Odbornica Jožica Smetova, na katere ramenih že dolga leta slonijo našeta bremena in to ne samo planinska, je v resnici zgled agilnega in vestnega tajnika. Novi odbor bo pogrešal dolgoletnega zvestega sodelavca Karla Kumarja, ki je na tem občnem zboru izstopil iz

odbora. Tajnica Jožica se mu je zahvalila za trud in požrtvovalnost in izrazila upanje, da bo društvo s svojim delom in zgle-dom še naprej podpiral.

SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO TRST

V sredo 2. aprila t. l. je v Gregorčičevi dvorani v ul. Geppa 9 zborovalo SPD Trst, ki ima v svojih vrstah blizu 500 članov, med njimi 180 mladih. Poročila so bila razveseljiva, uvodno, ki ga je podala predsednica dr. Sonja Mašera pa v svoji jedrnatilni besedi, s katero je opredelila osnovno nalogo društva, slovesno ganljivo. Društvo je doseglo članstvo v FISU, ki je včlanjena v rimskem CONI in si s tem priborila svoje mesto v državni organizaciji športa in tekmovanja. Smučarski odsek, ki ga dinamično vodi Joško Morelj, združuje 67 tekmovalcev, ki imajo za seboj 8 pomembnih tekmovanj in več lepih uspehov. O alpinističnem odseku je poročal Igo Legiša. Odsek je zrasel na izročilo alpinističnega delovanja v Glinščici, kjer je s slovenskimi plezalci plezal slavnimi Comici. Njegove čase dobro pomni znani tržaški slikar Cesar, o katerem smo za njegov življenjski jubilej v našem listu obširneje spregovorili. Slovenski tržaški alpinisti, dobra desetina jih je, so lani opravili 32 vzponov, priredili tabor v Karniji, plezalne tečaje v Glinščici pod Socerbo in pisali svoje lastno glasilo, v katerem je že izšlo nekaj opisov, ki presegajo utrjene vzorce plezalskih opisov. Društvo se pripravlja na ureditev primorske transverzale na črti Trbiž-Trst, ki bo dobila ime po dr. Lojzetu Dolharju. To je vsekakor lepa zamisel, mikavna – in to še kako – za vse transverzaliste iz Slovenije. Društvo ima tudi svoj rekreacijski center v Bazovici, v predelu, ki nudi vse lepote Tržaškega krasa. Skratka, z vso svojo dejavnostjo društvo množi veliki delež, ki ga je za napredek slovenskega planinstva doprineslo primorsko planinstvo od Staniča, Tume, Jeliniča in Juga pa do vseh tistih, ki so nekoč v Trstu zbrali intelektualne in moralne moči za ustanovitev SPD. V tem smislu je marljive, požrtvovalne in do-

miselne tržaške planince pozdravil zastopnik Planinske zveze Slovenije prof. Tine Orel. Občni zbor so obiskali in pozdravili tudi zastopniki Slovenske kulturne gospodarske zveze, PD Koper, PD Sežana, SPD Gorica, PD Nova Gorica in drugi. Za predsednico je občni zbor ponovno izvolil dr. Sonjo Mašero, ki se je v svojem govoru s toplimi besedami spomnila tudi lani umrlega dr. Viktorja Vovka, Tržačana po rodu in z vsem srcem planinca, ki je zaobseglo vso Slovenijo, predvsem pa mu je tolklo za njeno zapadno mejo, in dr. Lojzeta Dolharja, tudi Tržačana, ki se je sredi marca smrtno ponesrečil pod Mojstrovko, velikega planinca in Slovenca. Obema bo slovensko planinstvo ohranilo trajen spomin.

NOVA GORICA

21. februarja 1969 so novogoriški planinci imeli svoj redni letni občni zbor. Sestali so se v veliki razpravi dvorani sodišča v Novi Gorici.

Upravni odbor je članstvu razgrnil sliko svojega dela v preteklem letu in z zadovoljstvom ugotovil, da je bilo delo uspešno. Osredke dela in skrbi so vsekakor štiri planinske postojanke. Gomiščkovo zavetišče na Krnu je že zaradi svoje višinske lege (2170 m) poseben problem. Lani se je tu ustavilo nekaj nad 2000 ljudi, ki so bili sorazmerno kar dobro postreženi. Koča je zopet nekoliko popravljena, na ležiščih so jogi vzmetnice in z drvmi je oskrbljena. Letos bo najprej treba obnoviti strelodod.

Dom Klementa Juga v Lepeni (680 m) bo letos razširjen s preurejeno depandanso, kar bo znatno povečalo nočitvene zmogljivosti te lepe planinske postojanke.

Stjenkova koča na Trstelju na Krasu (643 m) bo letos tudi znatraj polepšana in treba ji bo dobiti dobrega oskrbnika. Kar ni in ni mogoče dobiti podjetnega Kraševca ali Vipavca, ki bi tu prodajal znani kraški pršut in točil zdravo kraško in vipavsko vino. Mar je res standard že tako visok in zaposlitev tolikšna, da zaslužek v tej koči

ni dovolj velik? Novogoriški planinci bodo poskrbeli za gozdno cesto. Celo o najetju cestarja se nekaj menijo. Računajo, da jim bo tudi Zavod za pogozdovanje krasa v Sežani pri tem kaj pomagal, kakor jim je včasih že.

Mladinski planinski dom Kekec nad Novo Gorico (320 m) ni prav nič več 'mladinski planinski dom', saj je v zakupu in ima dvojni namen: gostinski, obenem pa financira dejavnost planinskega društva. Ko je bila lani septembra asfaltirana cesta (2 km) do tega objekta, je gostišče s tem mnogo pridobilo. Zakupnik Lojze Sotla tu posluje že tretje leto in kar dobro gospodar.

Na letošnjem občnem zboru je bolj živo kot prejšnja leta prišla do veljave misel, da je prizadevanja za postavitev planinske koče pri Krnskem jezeru že letos treba premakniti z mrtve točke. Delo mladinskega odseka je dokaj dobro zaživelo. Zaradi številnosti mladega članstva, saj jih je pri vseh 780 članih nad polovico mladih, in sicer okrog 410, bodo imeli svoj mladinski občni zbor. Na rednem občnem zboru je bilo prečitano poročilo mladinskega odseka, ki ga je občni zbor potrdil in z manjšimi nagradami dal priznanje posameznim mladincem in mladinkam. Precejšnja zasluga za uspešno delo mladinskega odseka gre učiteljici Anici Uršič in ravnateljcu Stojanu Fakinu, ki delujeta na osnovni šoli v Solkanu. Organiziranih je bilo menda 8 predavanj, ki so jih obiskali mladi in starejši člani v kar lepem številu. Predavanja so bila po dve (za mlajše in za starejše) v Novi Gorici ter po eno v Mirni in Dornberku.

Pod strokovnim vodstvom alpinista Sazonova se tukaj snuje alpinistična sekcija.

20-letnice društva pa se niso spomnili le na občnem zborovanju. Jubilejno praznovanje bodo imeli proti koncu maja letos pri Stjenkovi koči na Trstelju, kamor bodo povabili bližnjo in daljnjo planinsko srenjo. Leta 1971 pa bo za planinsko društva ob Soči sploh jubilejno leto. To bo 75-letnica, ko je bila 22. januarja 1896 ustanovljena soška planinska podružnica v Tolminu. Bo pa tudi

60-letnica, ko je bila 28. novembra 1911 ustanovljena goriška podružnica SPD. Na občnem zboru v Novi Gorici so se že spomnili teh obletnic in se načelno domenili, da jih bodo kar najlepše praznovali. 2 leti je kar pravišen rok, da se bodo na tako slavlje dobro pripravili.

Zborovanja v Novi Gorici so se udeležili in ga pozdravili: zastopnika SPD Gorica, zastopniki PD Sežana, Vipava in Tolmin, predsednik medruštvenga odbora PD Primorske in podpredsednik PZS, ki je za 20-letnico društva prinesel še posebno pohvalo naše zveze.

Ciril Zupanc

PD LJUBLJANA-MATICA

Konec marca je zborovalo matično ljubljansko društvo, še vedno najštevilnejša naša planinska enota z blizu 9000 člani, ki jih je v dvorani komunalnega zavoda za socialno zavarovanje na Miklošičevi cesti na občnem zboru zastopalo kakih sto, med katerimi je bilo mnogo naših najzvestejših planinskih veterani, ki pomnijo čase ljubljanske planinske centrale med obema vojnama kot uspešni in zaslužni njeni odborniki in sodelavci.

Občni zbor je odmeval od starih in vedno novih velikih problemov: Kredarica, Sedmera jezera, Komna, Kamniška Bistrica. Kako modernizirati in povečati Triglavski dom, kako dokončati zidavo Za jezeri, kako narediti Komno donosno, kakor ji gre, kako narediti stari dom v Bistrici dostojnejši in mu dati mesto, kakršno mu pripada spričo bližnje Ljubljane, vse to in še kaj tore društvene gospodarje. Štiri velike, mogočne postojanke terjajo investicije, ki jih niti PD niti PZS ne zmoreta, so pa vse take, da bi morale priti v splošni turistični gospodarski načrt naše republike. Prav je, da si tudi PD beli glavo, kako priti do svojih sredstev, pa čeprav s samoprispelki, vendar je treba, da novi odbor velikopoteznejše zagradi za gospodarsko krmilo in si izposluje večje in cenene kredite zaradi posebnega značaja planinskega gospodarstva. To je bil eden od sklepov občnega zbora. Res je, spričo raz-

voja našega turizma od l. 1952 dalje, je pravi nesmisel, če si mesto Ljubljana in občina Kamnik nista toliko drug drugemu segli pod pazduho, da bi stekla vsaj moderna cesta do Bistrice – že pred leti. Kaj pomaga ponesna nevesta Komna sredi smuškega paradiza, če danes na njeno okno ni pristavljena »leste« v obliki vzpenjače, naslonjene s spodnjo postajo na modernizirano cesto v Ukanc in še malo dalje! Pa Zajezera! Koliko gradbenih energij, zastavljenih zdaj prav, zdaj nápak, na učinek pa mora društvo čakati, dokler ne bodo uresničeni načrti o turistični eksploataciji na črti Mojstrana–Bohinj, ki levo in desno od sebe razsipa edinstvene lepote in priložnosti za to in ono.

Vendar občni zbor ni ostal samo pri ramah, obloženih z butaro gospodarskih problemov. Posegel je tudi v organizacijsko vprašanje: Čas bi bil, da se spričo 20.000 ljubljanskih planincev v 7 društvih in 5 občinah osnuje planinski mestni odbor, da se osnujejo še nove mladinske skupine po šolah, da razmislimo o tem, kako bi planinstvu v mestu Ljubljani dali večjo družbeno veljavo in družabno mikavnost z ustanavljanjem planinskih klubov, kateri bi gojili in vzpodbujali različne planinske interese.

Občni zbor je novemu odboru, ki ga bo še nadalje vodil dr. Bojan Špicar, naročil, naj o vsem naštetem in še o drugih nalogah razmislija in ukrepa. Mnogo sugestij in nasvetov je dal dr. Miha Potočnik, ko je v imenu PZS pozdravil občni zbor. Na občnem zboru smo pogrešali zastopnike občin in drugih forumov, ki jim ne more biti vseeno, kako živi najštevilnejša organizacija v glavnem mestu. Občni zbor se je spomnil tudi dveh odličnih planincev, ki sta bila več desetletij redna gosta osrednjih občnih zborov. Delovni predsednik tov. T. Orel je predlagal, da občni zbor pošlje pismene pozdrave in voščila obojemu dr. Jožetu Pretnarju, tov. Ivo Marsel pa je opomnil občni zbor na enako dolžnost do ing. Naceta Parka, zvestega gradbenega izvedenca OO SPD in PD Ljubljana-matica.

PD ŠKOFJA LOKA

20. marca t. l. je – po zapisniku – predsednik poročal na občnem zboru med drugim, da je njihova prelepa postojanka na eni najlepših razglednih točk v Sloveniji, na Lubniku, prvič, odkar stoji, poslovala z dobičkom. V postojanki, ki je l. 1967 izkazala 1,3 milij. S din izgube, so v l. 1968 zaposlili eno samo osebo, ki so ji ob večjem obisku prostovoljno pomagali člani UO in njihovi prijatelji, vsako soboto in nedeljo in to po določenem razporedu in celo urniku. MO PD je poleg tega organiziral blagajniško službo pri moto-dirkah l. 1968 in s provizijo od inkasa na kranjski vpadnici društveni blagajni pridobil blizu 300.000 S din. Dobro je uspela tudi planinska pustna prireditve. Gorska straža je delala tako prizadevno, da jo je pohvalila MK PZS. UO PD si je znal pridobiti svoje mesto v javnem življenju škofjeloške občine, občinski organi pa planinske potrebe razumejo, le občinska zveza za telesno vzgojo se ni preveč izkazala. Društvo je pridobilo 100 novih članov, tako da šteje 1155 članov in se po članstvu že uvršča med naša največja društva. Mladine pa je sorazmerno malo, zato bo treba z delom pritisniti v MO in AO. Vse kaže, da bo v Škofji Loki zaživel samostojen AO, poganjek, ki je zrasel iz korenine AO Kranj.

UO se ukvarja z mislijo, da je njegova gospodarska rešitev v cesti do vrha Lubnika in da bi bila ta tudi dopolnitev škofjeloškega turizma. Zato se je PD Škofja Loka včlanila v občinsko turistično zvezo. Kaže, da je občni zbor v celoti soglašal s tem sklepom.

Na PV je naročenih 75 članov. Predsednik je v svojem poročilu glasilo PZS toplo priporočil.

AO šteje 2 člana in štiri pripravnike. Trije so leta 1968 opravili 75 vzponov, Polde Taler pa je od AO Kranj prejel zlati klin za požrtvovalno delo v odseku. Talerja, kandidata za kranjsko ekspedicijo v Karakorum, bo društvo finančno podprlo s tem, da mu bo zbralo samoprispevek k ekspediciji. Gorska straža ima 12 članov, ki imajo bazo tudi v Žireh in Železnikih. Vodi jih dolgoletni

planinski delavec Vinko Hafner. Za predsednika je bil ponovno izvoljen dosedanji predsednik tov. Miloš Mrak. PZS je zastopal ing. Pavle Šegula, meddruštveni odbor tov. Drago Klajčnik, občino pa je zastopal tov. Jelovšek in občni zbor toplo pozdravil v imenu predsednika tov. Krvine, ki je planinstvu zares naklonjen.

PD BREŽICE

Brežiški planinci so prav marljivo. Letos so pripravili več skupinskih izletov v naše planine. Tako so lani priredili s pionirji kar 11 skupnih izletov. Največkrat jih je vodil učitelj Grgičević. Več izletov je bilo po savskih transverzali, eden na Zagrebačko goro, drugi celo v Polhograjske Dolomite. Da bi pionirji raje obiskovali naše planine, je odbor sklenil, da bo vsakemu obiskovalcu prispeval nekaj za nabavo planinskega klobučka. — V novem odboru sta poleg drugih planincev ponovno izvoljena tov. Zorko kot predsednik, tov. Kramarič pa za tajnika.

Po občnem zboru je znani planinec prof. Milko Kambič prikazal vrsto dobro posnetih diazpozitivov z naslovom: Nazaj v planinski raj.

S. K.

LJUBNO OB SAVINJI

Občni zbor se je vršil dne 1. marca 1969 zvečer v »Planinki«. Obisk je bil dober in razprava zelo razgibana.

Iz poročil sledi, da smo v jubilejnem letu zvišali število članstva za 70%, z uspehom organizirali planinska predavanja, društvene izlete na Olšavo in na tabor v Logarski dolini. Po zastopnikih se je UO PD udeležil proslave 100-letnice I. slovenskega tabora v Ljutomeru. Na seminar vodij planinskih pionirskih odsekov na šolah, ki je bil 11. in 12. maja na Mrzlici, smo poslali tov. Ternika, učitelja. Obnovili smo markacije na poti Struge-Koča na Loki in Ljubno-Smekovec (preko Penjurja) ter namestili nove kačipote.

Živahna je bila razprava o društvenem delovnem načrtu in o

delovnem programu PZS. Sklenili smo, da bomo delali za zvišanje števila članstva, pridobivali nove naročnike PV, organizirali mladinske in pionirske skupine ter vključevali mladino v aktivno planinsko delo. Občni zbor je sprejel sklep o spremembi društvenih pravil, tako da traja mandat upravnemu in nadzornemu odboru ter članom častnega razsodišča dve leti. S ploskanjem je bil sprejet predlog UO, da se izvoli Ivan Razbornik, roj. 1885, za častnega člana.

Razporejen je na občnem zboru je dosegel svoj višek, ko je zastopnik GO PZS tov. Poderžaj, predsednik meddruštvenega odbora PD v Celju, izročil tov. Francu Šerbelu, bivšemu večletnemu predsedniku PD Ljubno, zlati častni znak PZS.

Ivan Marovt

PD RADEČE

V Radečah je bila za občni zbor dvorana v »Jadrano« nabito polna. Vsa poročila so bila bogata in izčrpna. Obe postojanki tako Prehodavci, visoko pod Triglavom, kakor tudi Gašperjeva koča pod Vel. Kozjem sta bili kar dobro obiskani. Število članstva se je zvišalo za 60, v Loki pri Zidanem mostu za 26. Letos je sklenil odbor, da bo skušal v svoje vrste vključiti čimveč pionirjev in mladincev, ki bi naj prirajali izlete v bližnjo okolico. Tudi letos so dali polno priznanje kolektivu Papirnice s tov. direktorjem Stanetom Koseljem na čelu, ki je bil že 19. leto izvoljen za predsednika. Enako priznanje za razvoj društva zasluži tudi kolektiv cementarne Zidani most z obratovodjem Babičem.

Po občnem zboru je alpinist tov. Sazonov navzoče popeljal z izbranimi diazpozitivi po zasneženi poti na Triglav.

St. Skočir

PD MEZICA

Društvo upravlja precejšnja osnovna sredstva in naprave, zato v njem deluje poseben gradbeni odbor. V pretekli poslovni dobi so opravili več del pri transportni žižnici, ključavničarska in

vodnoinštalaterska dela v Domu na Peci, pripravili elemente za pogonsko postajo sedežnice na Peci, popravili so električne naprave, vsega za 2 milijona S din, pri tem pa tvegali 500 ur prostovoljnega dela. Propagandni odsek je priredil tri izlete: v Dolomite, Logarsko dolino in na Triglav. Tu se jim je smrtno ponesrečil mladi Rudolf Ladinek. PO je postavil tudi pregledni planinsko-turistični zemljevid Gornje Mežiške doline, zares lepa pridobitev. Izdelala sta ga prof. Lednik in Krivograd. Obmejni prehod preko Kordeževe glave je prinesel v ta predel novo življenje. Zavira pa ga predpis, da se mora planinec tudi vrniti po isti poti.

Več izletov je kljub temu šlo preko Holmca ali Viča do Petzenköniga, nato s sedežnice (ki je najdaljša v Evropi) do Sedmerih koč, peš preko Kordeževe glave do Doma na Peci, od tu pa do Miheva ali Škrubeja.

AO se je izkazal tudi v reševalski službi na smučiščih ob sedežnici Štalekar. MO je priredil 9 izletov na Peco, Ribniško kočo, Raduho, Logarsko dolino in na Smrekovec.

Vse postojanke so bile rentabilne, čeprav je promet upadel za 13%, za prav toliko pa so narasli tudi stroški. Potrebe društva pa so bile tolikšne, da so leto 1968 sklenili z malenkostno izgubo, ki so jo poravnali iz poslovnega sklada. PVP niso vplačali, češ da imajo tudi sami dve visokogorski postojanki in da je zaveliše na Grohatu potrebno popolne obnove. Kdor ga pozna, bo temu rad pritrnil. Občni zbor je za novo poslovno dobo izvolil dosedanjega predsednika tov. Draga Vončina in imenoval za častnega člana tov. Herberta Kališa.

MLADI PLANINCI IZ POLJČAN

V nedeljo 16. marca t. l. se je v osnovni šoli Zg. Poljčane zbralo rekordno število, kar 180 mladih planincev iz Poljčan in okolice.

V letošnjem letu ima ta organizacija 140 pionirjev in 57 mladincev. Lahko bi z gotovostjo trdili, da so le redki mladinci iz tega področja, ki se še niso vključili v to organizacijo.

Da so mladi planinci iz Poljčan v preteklem obdobju dosegli zavidljive uspehe, nam potrjujejo številne akcije: šest enodnevni, 2 dvodnevna in dva trodnevna izleta po slovenskih vrhovih in poteh planinske transverzale ter zasavske planinske poti, petdeset dnevnikov za slovensko planinsko pot ter 90 za zasavsko pot. Okoli 70 pionirjev je sodelovalo pri prenosu planinske štafete preko Boča in Bohorja, obiskali so grob heroja Save Kovatiča in Dragaš sedlo, kjer so sodelovali z dvema ekipama na orientacijskem teku, kjer je pionirska ekipa zasedla drugo mesto, druga ekipa pa je zasedla peto mesto v jugoslovanskem merilu. Z recitalom »Vrnitev« so se v Belih vodah in pri Žlebniku udeležili prslave ob 25. obletnici smrti Karla Destovnika-Kajuha. Markirali so vse poti na Boč.

S to dejavnostjo so si priborili naziv najboljše organizacije PZ v občini pa tudi med ostalimi občinami. Tri prva mesta, dve drugi, štiri četrta, štiri peta, tri šesta in še mnoga druga priznanja so jim v minulem obdobju prinesla šest pokalov v trajno last in tri prehodne.

Posebno zaslugu za tako velike uspehe mladih poljčanskih planincev ima ustanoviteljica in dosedanja predsednica tega društva tov. Dragica Onič in njen stalni sodelavec tov. Franc Mali. V sklopu te organizacije deluje tudi poseben odsek gorske straže, ki je v preteklem letu štel 20 članov. Po opravljenem seminarju pa se je število strazarjev gorske favne in flore na Boču povečalo za novih 24. Ti so na tej konferenci sprejeli izkaznice.

Velike zasluge, da je planinstvo med mladimi Poljčanci doseglo tako veliki obseg, ima osnovna šola v Poljčanah in še posebej ravnatelj šole tov. Jože Težak.

Viktor Horvat

PD SOLČAVA

Društvo požrtvovalno skrbi za dve koči svoje najbližje okolice, za Zavetišče pod Ojstrico, ki stoji na Klemenčjih jamah uro hoda nad Logarsko dolino, in Kočo pod Olševo, ki so jo uredili v Strelčevi hiši pod cerkvijo

Sv. Duha, poldrugo uro pod Počko zijačko, eno od prvih paleolitskih postaj v Evropi. Podolševo je lani dobila cesto, eno izmed tistih, o katerih smo večkrat pisali od l. 1952 naprej, ko so začeli misliti na turističen razvoj Gornje Savinjske doline tudi drugi dejavniki, ne samo planinska organizacija. S tem je zrasel pomen koč, saj je cesta, ki je povezala Podolševo z Mežiško dolino gotovo ena od naših najrazglednejših cest, prava galerija za tisti pogled na Savinjske Alpe, ki ga centralna Slovenija tudi še danes prav malo pozna. Kočo pod Olševo bo treba adaptirati za večji obisk. Občni zbor je javno izrekel svojo voljo, da se to čimprej stori. Sicer pa so v pretekli dobi na nekdanji Strelčevi domačiji nekaj izboljšali, še več na nekdanji Klemenškovi planšariji, ki

so jo pod imenom Zavetišče pod Ojstrico Solčavani tudi lani ponovno popravili in preurejevali. Sicer pa so imeli dobre delovne stike s solčavsko šolo – ustanavljajo na njej odsek Gorske straže – izkazali so se tudi pri organizaciji planinskega tabora ob 75-letnici SPD v Logarski dolini. Število članov 54, mladincev 15 in 29 pionirjev, kar premajhno število za področje, ki bi moralo imeti več od planinstva in turizma, kakor ga ima zdaj. Problemi solčavskega planinstva so namreč neločljivo povezani s turističnimi in to že več kot sto let. Odbor PD Solčava zato upravičeno upa, da bodo pri turističnem gospodarjenju z Gornjo Savinjsko dolino upoštevane tudi njihove želje in potrebe. Za predsednika je bil izvoljen tov. Vlado Šavc.

T. O.

BESEDA O KRPLJAH

Zanimivo je, kako različne oblike krpelj lahko srečamo danes po svetu. Oblike so preprostim izdelovalcem narekemale predvsem oblike terena in najpogostejše vrste snega.

Pri nas bomo srečali predvsem dve vrsti – lesene podkvaste in ovalne z mrežo iz vrvi.

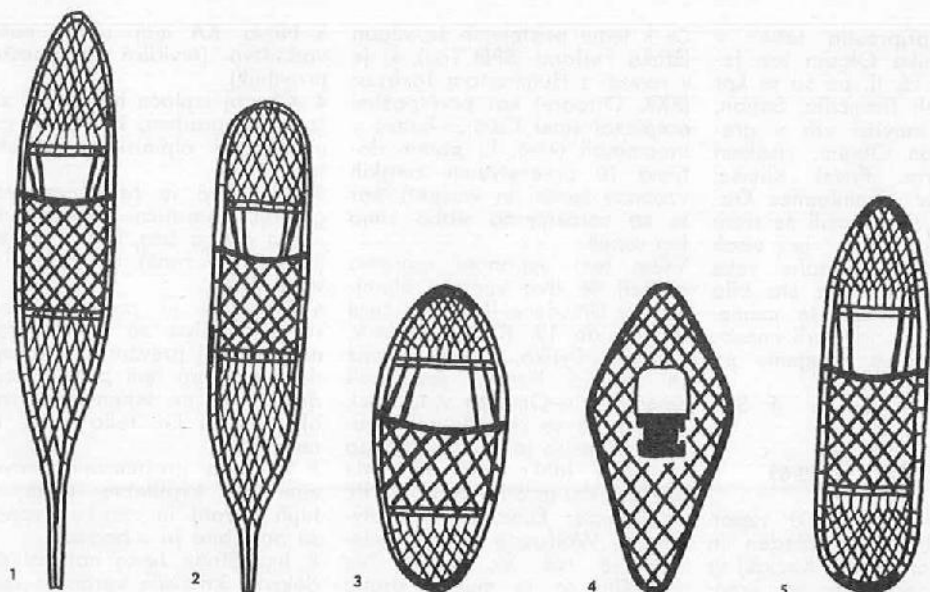
Na drugi strani velike luže pa poznajo celo vrsto različno oblikovanih krpelj, ki imajo svoje prednosti pa tudi slabe strani. Izdelane so iz klasičnih materialov, iz lesa in konopljenih vrvi, in seveda – našemu času nadomestkov primerno – tudi iz plastičnih mas.

Dolge, (tip 1) smučem podobne krpelje z ukrivljeno konico so primerne za prečenje lahkih terenov posebno s težkimi tovari. Srednja krivina preprečuje naganje snega na krpelje. S temi krpeljami se tudi drčimo po strmini. Seveda pri tem rabimo smučarske palice, ki jih pri hoji s krpeljami nasploh priporočajo. Drugi tip je krajši in je vmesna stopnja med prvim in tretjim.

Tretja oblika krpelj je širša, zelo podobna našim. Primerne so za hojo navkreber in za gibanje v gozdnem svetu oziroma v porasti.

Rombu podobne so po obliki nove plastične krpelje (tip 4). Prvi modeli so bili izdelani že pred leti, a šele po mnogih izboljšavah si je priborila ta vrsta krpelj prednost pred klasičnimi. Predvsem so trajnejše in zahtevajo manj noge. So lahke in majhne. Na grobem skalnatem terenu, kjer bi v kratkem uničili klasične krpelje, se spodnja površina plastičnih le opraska. To pa pride pozneje prav, ker krpelje bolje »primejo« na trdem snegu. Novost je tudi kombinacija derez in krpelj hkrati. Mnogi predbro poznajo sren in opoko, ko se z derezami udara skozi trdo vrhno plast, na hojo s samimi krpeljami pa ni misliti, ker drče. V teh primerih namestimo dereze pod krpelje, obročke za pritrditev jermena pa potegnemo skozi pletež krpelj.

Težji planinci se s plastičnimi krpeljami pač ne bodo pohvalili, saj se težjim od 75 kg vdira, ker

imajo krplice premajhno površino. V zadnjem času so se močno uveljavile krplice, ki so na sliki označeni s številko 5. So ožje od tretjih in imajo ukrivljeno konico. Zlasti se odlikujejo pri hoji v svežem in prhkem snegu. Vezi za krplice se še vedno stalno preizkušajo. To dokazuje, da še vedno ni zares dobre rešitve. Uveljavljajo se čeljusti, kot so bile pred leti v rabi za smuči, pa tudi »sandali«, ki primejo predvsem peto in gleženj. So narejeni iz nyлона in jih imajo predvsem plastične krplice. Kdaj se bo katera od naših tovarn športne opreme odločila za proizvodnjo modernih krpelj?

Peter Soklič

HRVAŠKA ALPINISTIČNA ODPRAVA

V hrvatskem alpinizmu v zadnjem času opazamo močno izraženo željo po alpinistični odpravi v tuje gore. To ni čudno. Doslej namreč še nobeni generaciji ni uspela taka akcija, ki bi dostojno reprezentirala doseženi hrvatski nivo. Bili so sicer lepi načrti in tudi nekaj realizacij, toda v precej skromnem okviru. Uspeli so na Kilimandžaru, ki pa v alpinističnem smislu ne predstavlja posebnega dosežka. Naslednja generacija je razmišljala o

Demavendu, toda zadovoljiti se je morala z Norveško. Tu so sicer dosegli lepe uspehe (smeri V in V₁ tež. stopnje), toda nadaljevanja zopet ni bilo. Vsako leto so posamično odhajali v Zahodne Alpe in upali na večje – težje cilje. Dva od njih (Jakič in Smerke) sta se kasneje res priključila odpravi v Kavkaz, eden (Rotovnik) je sodeloval v danski alpinistični odpravi na Grönland, toda samostojne akcije še niso dočakali. Ali se jim bodo sedaj uresničile želje po Andih, Grönlandu in Hindukušu?

S. F.

PRVI SLOVENEK NA ACONCAGUI

Zadnje dni januarja 1969 se je v Buenos Aires vrnil Peter Skvarča, prvi Slovenec, ki je bil na Aconcagui (6959 m). Prav čudno je, da to ni uspelo Slovencem že poprej. Znano je le, da je pred njim poskušal isto opraviti slovenski duhovnik Kastelic, ki pa vzponu ni bil kos in je podlegel med njim.

Peter Skvarča se je za vzpon odločil kot raziskovalec. Na najvišji gori obeh Amerik je proučeval zemeljski magnetizem in podobne pojave, kar mu spričo odlične kondicije ni bilo težko.

ČESKOSLOVAŠKA ODPRAVA V ANDE

Ni še dolgo čas, ko so si alpinisti iz ČSSR zaman želeli v tuje visoke gore. Na razpolago jim je bil praktično le Kavkaz. Toda s prvo odpravo v Hindukuš je prišlo do neverjetne spremembe. Vsako leto se vrste številne odprave in vse se vračajo domov z izrednimi uspehi, ki pričajo o odlični pripravljenosti.

Konec preteklega leta je odšla na pot tudi prva odprava v Ande pod vodstvom dr. Vlča. Njen cilj je bila skupina Paine, kaže pa, da nameravajo nadaljevati še na Aconcagui.

Gore v tem predelu sicer niso visoke, toda ker se dvigajo iz doline visoke le 150–200 m, je njihova absolutna višina praktično tudi relativna. Tudi vremenske razmere so vse prej kot normalne in če prištejemo še veliko oddaljenost (le kakih 300 km severneje Punta Arenas – najjužnejše točke celine), potem je razumljivo, zakaj je to področje v zadnjem času postalo znano kot eden najtežjih alpinističnih terenov.

Prvi (13. II.) jim je uspel vzpon na deviški zahodni vrh Paine Chico (2600 m). Pri tem so sodelovali Petr Baudiš, Ludek Zahoransky, Pavel Klimša in Leoš Horka. Druga skupina je

med tem pripravila tabor v dolini ledenika Olguin (ob jezeru Grey), 16. II. pa so se kot prvi povzpeli (Tomčala, Sagan, Volny) na najvišji vrh v grebenu Cordon Olguin, visokem okoli 2150 m. Pavel Klimša, Leoš Horkov in chileanec Gaston so 21. II. opravili še tretji prvi pristop. Vrh je visok 2450 m, leži pa v dolini reke Rio del Frances. Ker sta bila oba zadnja vrhova še neimenovala, so jim dali tudi imena: prvemu Ostrava, drugemu pa Trono Blanco.

F. S.

ZIMSKA SEZONA 1963/69

Prvi prvenstveni zimski vzpon sta opravila Milan Meden in Franci Kselman (Mb. Kozjak) in sicer 21. decembra po »centralni smeri« v Z steni Planjave. Isto smer sta 28. XII. ponovila še Bojan Polak in Janez Kosec (Kamnik). 25. I. sta Tone Žagar in Milan File (Jesenice) preplezala Deržajevo smer v Mali Mojstrovki. Hkrati sta Gregor Rupnik in Lovro Ušeničnik (AAO) prvič pozimi prečela zahodni hrbet Košute. 1. III. so Miha Koman, Peter Koren in Zvone Andrejčič (Radovljica) opravili prvenstveno zimsko variranje radovljiške smeri v Vrhukraj sten (Prisojnik). Dan za tem so jo ponovili Janez Kunstelj - Janez Gradišar in Vasja Doberlet - Gregor Rupnik (AAO). Od 6. do 8. III. so Janez Kunstelj, Janez Gradišar in Gregor Rupnik (AAO) plezali steber v Križu. Tada zaradi pomanjkanja časa so se v sredini morali umakniti na greben in po njem na vrh. 7. do 9. III. so Stane Belak, Matija Maležič (Lj. Matica) in Mitja Košir (Jesenice) opravili prvi zimski vzpon prek rdeče zajede v Rakovi špici. 7. III. sta Jože Duhovnik in Jože Hočevnar (Medvode) pričela prečiti greben Vršč-Špik. Zaradi slabega vremena sta morala žal končati pod Rokavom (11. III.). III. sta Boris Krivic in Branko Komac (Lj. Matica) preplezala smer po stebru v Rakovi špici. Naveza Edo Benedek - Drago Kavnik (TAM) pa je zimsko sezono slovenskih alpinistov končala s prvenstvenim zimskim vzponom po smeri ZZ v Raduhi (17. III.).

Če k temu prištejemo še vzpon Iztaka Furlana (SPD Trst), ki je v navezi s Humbertom Javazzo (XXX. Oktobre) kot prvi pozimi preplezal smer Comici-Razza v Innominati (4.-6. I.) potem dobimo 10 prvenstvenih zimskih vzponov (smeri in variant), kar je za sorazmerno slabo zimo lep uspeh.

Vsem tem vzponom moramo prišteti še dva vzpona alpinistov iz Dresdena (NDR). V času od 10. do 13. III. so Krauser, Herman Bylika, Werner Runz in Helfrid Hering preplezali smer Ogrin-Omerza v Ojstrici. Z vrha so se spustili na Korošico, ki pa so jo zaradi slabega vremena lahko zapustili šele čez dva dni (proti Lučam). 20. III. so Werner Runz, Herman Bylika in Wolfgang Renk preplezali še raz Sv. Duha. Na Okrošlju se je mudila druga skupina (Werner Böhm, Heinz Heine, Dieter Rikler, Wolfgang Kirchner in dr. Heine Passer), poskušala smer Rožek-Modec v Štajerski Rinki, vendar ni šlo niti do polovice.

V zimski sezoni je znan tudi vzpon prek Triglavske stene po slovenski smeri (Mlač s tovariši) in več poskusov (kamniška v Struci, Modec-Režkova v Štajerski Rinki, trikotnik v Dolgem hrbtu, itd.).

SESTANEK NAČELNIKOV AO

V petek 4. IV. se je v DSP »Zlatorog« v Ljubljani začel posvet načelnikov AO. V uvodnem poročilu je načelnik Aleš Kunaver povedal nekaj splošnih ugotovitev o stanju našega alpinizma in njegovih problemih. Pred odmorom je bilo nato načeto še vprašanje bodoče komisije. Čeprav je bilo nekaj močnih pripomb, je bilo že pred volitvami videti, da so načelniki bolj za teritorialno zasedbo (navajali so tudi vzrok: delitve, na katere ne morejo vplivati).

Sklepi:

1. Vodjem taborov je potrebno dati pooblastila, da lahko v posebnih primerih navezam tudi prepovedo določene vzpone.
2. V propagandne namene naj KA in AO pripravijo lažje skupne vzpone (I. in ev. II. stopnje) v letnem in zimskem času.

3. Nova KA naj uredi naše vodništvo (revidira in poostri pravilnik).

4. KA naj izplača honorarje za izdelavo gradiva, ki naj bi ga uporabljali alpinistični inštruktorji.

5. Na novo je potrebno pregledati alpinistični pravilnik. Iz njega naj se črta, kar je odveč (alpinistični znak), ter razpošlje vsem AO.

6. Zaključiti je potrebno zbiranje gradiva za inštruktorje, nato pa naj prevzamejo vzgojo tisti, ki si na tem polju prizadevajo (in ne vrhunski aktivni alpinisti, ki jih, tako kaže, to ne mika).

7. Podpore posameznim navezam za kvalitetne letne (v tujih gorah) in zimske vzpone so potrebne še v bodoče.

8. Ing. Stane Jurca naj kot sodelavec komisije spremlja razvoj opreme in pripravlja zanjo napotke.

9. KA PZS se obveže, da bo v začetku letne sezone organizirala zvezni ledeniški tabor pod Grossglocknerjem, jeseni pa zvezni inštruktorski seminar iz sredstev VVV.

10. Za udeležbo na taborih v ENSI in Tatrach bo razposlala KA poseben razpis.

Za načelnika je bil ponovno izvoljen Aleš Kunaver. Za člane KA so bili izvoljeni: Franci Kselman (Maribor), Dušan Kukovec (Koroška), Lojze Golob (Celje), Franc Malešič (Kamnik), Franci Ekar (Kranj), Uroš Zupančič (Gor. savska dolina) in Vasja Doberlet, Janez Kunstelj (Ljubljana), torej le eden manj, kot jih je bilo predlaganih. Na sestanku je sodelovalo 24 udeležencev iz 13 AO.

Franci Savenc

VARSTVO NARAVE

SLOVENKA V BOTANIČNEM IMENOSLOVJU

»La botanique est l'art d'insulter les plantes en latin — botanika je umetnost zmerjati rastline po latinsko«, je nekoč izjavil neki duhovitež, ki mu rastlinska imena očitno niso bila kaj dosti pri srcu. Po našem mnenju pa latinskega botaničnega imenoslovja niso izumili za zmerjanje, temveč za natančno in nedvoumno poimenovanje nepregledne množice zelenega kraljestva. Vsi botaniki se ne glede na lastni jezik z njim odlično sporazumevajo. Vsak od njih ve, da prvo ime pomeni rod, drugo pa vrsto. Tako je *Campanula* zvončica, *zoyzii* pa vrsta zvončic, ki se imenuje po Karlu Zoisu, toraj Zoisova zvončica. Tisti nesrečni ipšilon v latinskem imenu, ki ga v Zoisovem imenu ni, je pač uzakonjena napaka prvega botanika, v našem primeru Wulfenova, ki se je pri pisavi imena tistega, ki ga je hotel počastiti, malo zmotil. Po pravilih botaničnega imenoslovja pa se prvič zapisano ime ne sme spremeniti...

Znanstvena rastlinska imena imajo zelo različen nastanek. Ena so že stara, povzeta iz antike ali poznejših obdobij, druga spominjajo na botanike itd. Podobno velja za vrstna imena, ki večinoma opozarjajo na lastnost določne rastline, na njeno domovino ali pa so narejena po imenih botanikov ipd. Razumljivo je, da je dandanes v predelih, ki so botanično že dobro znani, le še malo možnosti za odkritje novih vrst. Zato je tudi malo možnosti za poimenovanje po zaslužnih sodobnih privrženih botanične vede. Več je upanja v manj znanih predelih. V takem predelu je botanizirala tudi naša rojakinja, ljubljanka Majda Zumer, inženirka gozdarstva. V letih 1965–66 je bila članica norveške ekipe za tehnično pomoč Perziji. V perzijski pokrajini Laristan je pri Gothabadu ulrgala vejice nekega aromatično dišečega polgrmič-

ka. In glej, pokazalo se je, da je imela srečno roko, kajti botanika Rechingera (najboljši poznavalec perzijske flore) in Wendelbo, ki sta obdelala njeno zbirko, sta v nabranih vejicah spoznala ne samo novo vrsto, temveč kar nov rod iz družine ustnatic (*Labiatae*). Od odkriteljice si nista sposodila samo priimka, temveč tudi ime: novi rod sta imenovala *Zumeria majdae*. Gotovo je zelo redek primer, če sploh je, da nosi neka rastlina rodovno in vrstno ime po isti osebi, kot je to v našem primeru. No, če pravimo znani koroški rastlini *Wulfenia carinthiaca* koroška vulfenovka, bomo perzijski ustnatici morda lahko rekli kar Majdina žumrovka. Toliko našim planincem o botaničnem imenoslovju, s katerim se srečujejo vsaj na letakih, ki opozarjajo na varstvo rastlin, in o konkretnem primeru njegove uporabe.

T. W.

»ZELENE« ČLOVEŠKE PRAVICE

Pod tem geslom je nedavno v stuttgartskem — evropskem — glasilu »Naravni in narodni parki« (1969 št. 25) obravnaval človeško pravico do naravnega okolja in človeško dolžnost, da ga ohranja, Nemec Lenart Bernadotte, lastnik gradu Mainau ob Bodenskem jezeru. L. 1966 je zapadnonemški parlament razpravljal o stroških, potrebnih za ureditev zdravega življenjskega okolja spričo onečiščene vode, zraka in zemlje. 80 % vsega žvepovega dioksida (vsega je v zraku nad Nemčijo 5 milijonov ton) odpade na Westfalijo. Inštitut v Essenu je izračunal, da se v Poruhrju zrak že toliko nasičen s SO_2 , da ga občutljivejše rastline ne prenašajo več. Poleg tega se 50 % vsega prahu, ki se vzdigne nad Nemčijo, razširja prav nad Poruhrjem, po 2 do 4 tone letno na hektar, na dan 8 do 15 g/m². Onečiščen prah jemlje Poruhrju 30 % svetlobe, pri čemer gre v izgubo prav ultravijolično sevanje, ki je

za življenje posebej važno. Za dihalne organe in za krvni obtok pri človeku je tak zrak že močno nevaren, biociklus rastlin pa je zaradi dima močno ogrožen. Iglasti gozd je v Poruhrju že na robu propada, gospodarjenje z njim ni več zanimivo. Z naraščanjem ogljikovega dioksida v zraku se izpodriva kisik, z drugo besedo, zmanjšuje se možnost življenja. Kaj storiti? Zapreti izvirne vse tiste nesnage, ki kvarijo zrak: Potrebne so čistilne naprave v industriji, še višji dimniki, predvsem pa previdno nameščanje nove industrije, tako da bi onečiščenje ne naraščalo, ter novi nasadi in ozelenitve, ki naj ločijo bivališča od industrijskih področij.

Industrija ogroža tudi vodo, saj je največ rabi in izrablja. Za eno tona jekla je treba 20 ton vode, za eno tona umetne snovi pa celo 750 ton, medtem ko se računa na nemškega mestnega prebivalca 300 do 400 l na dan. Talne vode velika mesta nimajo dovolj. Stuttgart jo že dobiva iz Bodenskega jezera. V Kopenhagnu imajo načrt, da bi napeljali vodo za dansko metropolo iz švedskega jezera Vättern. Talna voda ogrožajo umetna gnojila, fosfati in nitrati, poleg tega pa različno industrijsko in drugo olje, ki odteka v odplake in v zemljo. Reke same lahko »prebavijo« komaj 40 % nesnage, 60 % pa bi morale uničiti čistilne naprave. Najmanj 20 % ostane v Nemčiji onečiščene vode, ki ogroža zdravo. Evrofija vod (bogatenje s hranilnimi snovmi) ni dovolj učinkovita. Zaloge čiste talne vode je za Nemčijo že danes premajhna, površinska pa je toliko nesnažna, da je le redko za pitje primerna. Potrebna je največja previdnost. Naravno čiščenje voda je skoraj pri vseh nemških rekah doseglo svoj vrh, več narava ne more storiti.

Kaj storiti za čistejšo vodo? Poskrbeti z vodnim gospodarstvom za to, da se ohranijo čiste površine, pomembne za talno vodo, in čisti vodni toki, da se z vodami pometno gospodarji, kadar gre za turistične naprave, za dolinske zapore, zazidavo in podobno.

Treba je ohraniti kvantitativni fond kulturne, rodovitne zemlje. V Nemčiji so od l. 1949 do leta 1966 zapravili z zazidavanjem

in podrobno izrabo tal okoli 545 000 ha. Zraven so vsote izgube zaradi erozije in ker so pomankljivo zavarovali zemljo pri visokih, nizkih in podzemnih gradnjah. Poseben problem je neobdelana zemlja zaradi odhajanja v industrijo, pri tem pa prebivalstvo narašča, s tem pa potreba po novih zazidavah in novih industrijah. Izravnava med vsemi temi in podobnimi potrebami in naravnim potencialom je v Zapadni Nemčiji nujna, pravi Bernardotte. Za to izravnavo mora poskrbeti država v velikem obsegu, poskrbeti za vsklajevanje pri zavarovanju rodovitne zemlje, kadar se grade ceste, regulirajo in izrabljajo vode, urejajo mesta, skratka poskrbeti mora za smotno urejanje prostora in vseh ravneh.

T. O.

VARSTVO NARAVE IN POKRAJINE V ANGLIJI

V Angliji so na varstvo narave začeli misliti v drugi polovici 19. stoletja. K temu jih je silila naraščajoča industrializacija, urbanizacija in naraščanje prebivalstva. Sprva so zavarovali posamezne objekte, kmalu pa že tudi večje pokrajinske predele. L. 1920 je bilo v Angliji milijon motornih vozil, za l. 1985 računajo, da jih bo 25 milijonov. Že med obema vojnoma je bil pritisk na naravo pereč, vendar se država ni lotila varstva. L. 1926 so privatniki ustanovili Council for the Preservation of Rural England in se začeli zavzemati za ustanovitev narodnih parkov. L. 1936 so ustanovili obenem s Council for the Protection of Rural Wales komite za nacionalne parke, v katerega se je včlanilo 17 podobnih združenj in zastopniki 10 nacionalnih parkov. Vendar uspehi komiteja niso bili razveseljivi, najbolj je oviralo delo gospodarska kriza okoli l. 1930. Naloge varstva narave je Anglija odložila za več kot deset let. L. 1943, torej med vojno, so ustanovili ministrstvo za Town and Country Planning, v prvih povojnih letih pa so delo za varstvo narave razdelili na pet vej: v nacionalne parke, v naravne znamenitosti izredne lepote (areas of Outstanding Natural Beauty), v zelene pasove, v področja iz-

redne pokrajinske, zgodovinske in znanstvene vrednosti in v področja zavarovanih predelov (Nature Conservancy).

L. 1951 je 10 nacionalnih parkov obsegalo 13 618 km², to je 9% Anglije in Walesa. V njih živi četrta milijona prebivalcev. Zakon iz l. 1968 (Countryside Act) je razširil kompetence teh parkov (Countryside Commission) na vso Anglijo in Wales. Na Škotskem velja podoben zakon iz l. 1967.

Področja naravnih znamenitosti obsegajo 7,35% površine Anglije in Walesa, obala južnega Walesa, Gower idr.

Prvi zeleni pas so uredili v Londonu pred 35 leti. Brez zakonite podlage so hoteli zavarovati pokrajino okoli vele-mesta pred nadaljnjim pustošenjem. L. 1938 je parlament z odlokom zaščitil 14 200 ha pred špekulativnimi manipulacijami. Izjemno so kršili odlok po drugi svetovni vojni zaradi hitrega stanovanjskega programa. L. 1955 so zakon o zelenem pasu razširili na druga angleška mesta, da bi preprečili širjenje vele-mest, združevanje več vele-mest v eno in da bi ohranili historično podobo mest, kakor so Oxford, Cambridge ali York. Doslej je uredilo zeleni pas 19 mest, vendar so v glavnem še v provizoričnem stanju, oz. izraz dolgoročne politike planiranja. Področja izredne pokrajinske zgodovinske ali znanstvene vrednosti so sicer zavarovana z zakonom iz l. 1949, vendar varstvo v praksi ni dovolj strogo in se mu mnogi upirajo. Pečo področje »Nature Conservancy« varuje prav tako zakon iz l. 1949. Vseh zavarovanih predelov je 150, 75% jih spada v N. C. Ti so večji del nenaseljeni, vstop je dovoljen s posebnimi dovoljenji. Krajev posebne znanstvene vrednosti je 2000.

Poleg države skrbe za varstvo narave tudi privatniki. Med te spada National Trust in Oxford Preservation Trust. Oba se zanašata samo na svoje članstvo in njihove prispevke. National Trust je lastnik 150 000 ha zavarovanih zemljišč, 150 zgodovinskih spomenikov, 500 etnografskih in drugih spomenikov in 500 km morske obale, ki jo vzdržuje čisto. Svoje delovanje bo razširil na 1250 km obale. Skupno je pod zakonom var-

stvom 26,33% Anglije in Walesa, če pa prištejemo še druge bolj teoretično zaščitene objekte in predele, lahko rečemo, da je pod varstvom 40% dežele.

T. O.

VARSTVO NARAVE V KAMNISKI BISTRICI

Gre za komisijo za varstvo narave, ki že nekaj let deluje v PZS. Načelnik komisije tov. Božo Lavrič je namreč 29. marca v bistrškem domu zbral zastopnike gorske straže in nekaj aktivistov varstva narave iz vse Slovenije. Po njegovem poročilu, ki je zajelo predvsem delovanje gorske straže – ta združuje zdaj že kakih 8000 mladih članov, navdušenih ljubiteljev narave, pripravljenih tudi za nadzorovalne akcije in varstvene ukrepe zoper vandalsko trganje gorske cvetane – je prišlo do živahnega razgovora o nalogah te najmlajše komisije PZS. Ali naj goji predvsem gorsko stražo in jo naravnava v bolj ali manj »policijsko« delovanje ali pa naj bo organ, ki bi imel svoj vpliv pri urejanju dežele, predvsem njenega planinskega predela, pri konkretnih odločitvah, pri večjih zadevah, ki ne morejo mimo konservatorstva oz. zavodov, ki jim je zaupano varstvo narave: da ohranimo čiste vode in čist zrak, da ne zazidavamo rodovitnega sveta vsevpok, da poskrbimo za ohranitev divjine, za »coniranje«, kakor danes pravi varstvo narave, za nacionalne parke, rezervate, skratka, za vse tisto, kar naj bi pri nas bilo uzakonjeno z zakonom o varstvu narave, ki je končno tudi pri nas na skupščinski mizi.

Komisija mora seveda skrbeti za prvo nalogo, ne more pa odmakniti roke od teh drugih, ki so še večjega pomena, saj posegajo v osnovno gospodarstvo z našim prostorom. V novi poslovnici bo vodil komisijo tov. Selan. Imel bo težko pa lepo nalogo, da komisijo uveljavi s konkretnimi, dobro premišljenimi potezami.

Po razgovoru je predaval kustos tov. Stane Peterlin o avstrijsko-jugoslovanskem nacionalnem parku, o katerem smo v našem listu že poročali.

T. O.

TRIGLAVSKI STUDENEC

Redki so planinci, ki ne poznajo triglavskega studenčka pod Begunjskim vrhom. Tu vsi zadihani odvržejo nahrbtnike raz sebe in si z malico med počitkom nadomeščajo izgubljene kalorije. Embalaža leti na vse strani, nekaj jo ostane v koritu, nekaj pa, kamor pade. V l. 1968 je imelo to že preveč znano smetišče nekoliko manjši kup, kajti nekatere je napis na skali: »Planine prosijo, pospravite za seboj«, s puščico usmerjeno h kamnitemu kašu za smeti (delo skupine GS pri Ljubljana-matica v oktobru 1967), posvaril pred nekulturnim odmetavanjem odpadkov. Deloma je zaleglo. Žal še vedno ugotavljamo, da ne dovolj. Skupina GS je imela pri pregledu poti ob zaključku sezone 1968 še vedno dovolj dela. Upamo, da ga bo vsako leto manj in da ga kmalu ne bo več.

Gregor Rupnik

VARSTVO NARAVE PRED VRATI TRENTA

Zapadno od mesta Trenta, turističnega središča v dolini Adige, je znano pogorje Monte Bondone, v njem pa Monte Cornetto z dolinama Merlo in Calvai. Trentinska pokrajinska vlada je v tem predelu zavarovala z ukrepi o varstvu narave 200 ha v višini 1580 m do 2179 m. Dolina je pristopna samo s severa, tu jo bodo zagradili, ogrado pa bodo nadzirali gozdarji. Po zavarovanem svetu bodo turisti lahko hodili samo po stezah in potih. Prepovedano je trgati cvetje, zbirati insekte, taboriti in kuriti.

VARSTVO NARAVE V ŠPANIJ

Španija je ena od držav, ki še nima zakona o varstvu narave, čeprav ima s svojimi 3144 km obale, s 3000 m visokimi gorami in visokimi planotami naravnih lepot kakor malokatera država. L. 1968 je direkcija za gore, lov in ribolov, pridružena kmetijskemu inštitutu, ustanovila poseben odsek za lov, ribolov in nacionalne parke, ki zdaj pripravlja zakon o varstvu narave. Nekaj uredb že uvaža red v

ravnanje z naravo. L. 1966 so ustanovili 44 lovskih rezervatov, obstoječi predpisi za ribolov, že l. 1918 pa je imela Španija svoje nacionalne parke, vendar ne pod državno upravo, tako Montana de Covadonga s 16 925 ha v Kataloniji in Valle Ordesa ob reki Ara v Aragoniji. L. 1955 so ustanovili 10 500 ha obstoječi park Aigües Tortes v Lago de San Maurici. Zato nimajo namena ustanavljati še nove nacionalne parke, češ da je za »bellezas naturales« za zdaj poskrbljeno. Nacionalna parka sta tudi na Kanarskih otokih. Prvi skrbi za Pico de Teide (3700 m) in obsega 11 000 ha ter Caldera za provinco Santa Cruz de Teneriffe.

EVROPSKO LETO VARSTVA NARAVE 1970

Uvod v leto bo konferenca evropskega sveta za varstvo narave v februarju 1970 v Strasburgu. Konferenca se bo poleg 18 držav, včlenjenih v ta svet, udeležilo še vrsta drugih držav, organizacij in ustanov. Konferenca bo skušala nekaj narediti za koordinacijo načel o ohranitvi in izboljšanju našega bivališča. Izdelala bo deklaracijo, ki naj bi bila osnova za konvencijo.

Evropski svet bo poskrbel za vrsto drugih konferenc, razstav, za dokumentarne filme, za posebne znamke, RTV programe ipd.

T. O.

IZ MLAKARJEVEGA NAHRBTNIKA

Natanko 15 let po smrti Janka Mlakarja, odbornika SPD, pisatelja, humorista in veleplaninca, so v založbi Mladinske knjige Ljubljana ponovno izšli Mlakarjevi spisi, to pot pod naslovom »Iz mojega nahrbtnika«. Izbral, uredil in uvod je napisal Tine Orel.

Ponatis izbranih spisov petnajst let po smrti priča o izredni priljubljenosti avtorja. Ponatis pa ima pomen tudi v tem, da dokazuje, kako so doživljali v gorah po svoje neminljiva in da planinstvo tako pred desetletji kot danes ni le krik časa. Ob tej »planinski« potrebi zavzema važno vzgojno mesto tudi Mlakarjeva planinska beseda.

Spise pozivljajo fotografije Alberta Sušnika in Jaka Čopa. Ne morem se znebiti vprašanja, zakaj je potreben ponatis nekaterih že znanih fotografij iz Planinskih Vestnikov oz. fotoalbumov? Mar res tako manjka novih motivov z gora? Poleg tega motivi fotografij ne spremljajo poglavij iz tujih gor. Knjiga obsega 270 strani. Okusna je Premrujeva naslovna stran. Knjiga je izšla v zbirki

»Globus« in je za Avčinovo »Kjer tišina šepeta« že druga domača planinska knjiga v tej zbirki, s katero Mladinska knjiga opravlja tudi za planince zanimivo in pomembno založniško dejavnost.

Janku Mlakarju – ki se nam predstavlja v knjigi – ni šlo zgolj za šaljive zgodbe. Med svojimi vrsticami vpleta marsikatero življenjsko izkušnjo in resnico. Nema lokrat s ponosom razodeva svoj narodnostni čut in to v časih, ko slovenska državnost v okviru avstroogrške monarhije še ni obstajala. Mlakarja moramo šteti – ne samo zaradi njegovih potopisov – predvsem za eprovškega planinskega popotnika in planinca, ki se je kljub svojem negativnemu stališču do alpinizma, loteval za tedanje čase že skoraj alpinističnih podvigov. Njegova gledanja na planinstvo oz. alpinizem se v marsičem skladajo z njegovim poklicem, zato mu je alpinizem tuj kot ideologija, čeprav ga sam s svojimi dejanji ne odklanja. Če pomislimo, da so se še po II. svetovni vojni vzponi na štiritisočake po normalnih poteh v dobi živahne alpinistične dejavnosti šteli pri alpinistih za registracijo vzponov, potem Mla-

karja kljub hudim besedam na račun tistih, ki »prodajajo glavo v stenah«, ne smemo šteti za tolikega nasprotnika alpinizma, saj mu je bil, če že ne s srcem, vsaj z dejanji blizu tudi po tem, ko se je že srečal z Abrahamom, kakor sam pove.

Mlakar je dober opazovalec, za vse situacije najde ustrezen humorističen izraz. Koliko humorja je skritega – in resnice v njej – v poglavju »Nekaj iz morfologije in biologije planincev«! V spisu »Moje življenje« razkrije, kako je pravzaprav prišlo do izdaje njegovih spisov in svojo življenjsko pot.

Grossglockner je bila že od Staničevih časov »slovenska gora«, saj je v lepem vremenu viden tudi z naših vrhov. Mlakarja je zvalil nekajkrat. »Kar se tiče poti na Grossglockner, je menda dva ne opišeta enako, pa imajo lahko vsi prav,« pristavlja tudi kot opravičilo.

V izbranih spisih so zavzele mesto Mlakarjeve ture na Stillschjoch, Orfler, Watzmann, Hochkönig, Dachstein, k Misurini pri Rosengartnu ter tura na Cima Tosa. Vsak vrh, vsaka tura je polna zgodovinskih podatkov, opisov vodnika in situacij, vse začinjeno s humorjem »hodomušnega Janka«. Mlakar se vidno razživi v pripovedovanju ob pogledu na Jungfrau.

Poglavje »Kako je Trebušnik hodil na Triglav« je ponarodelo in po naslovu znano planincu starejše in tudi mlajše generacije, če ne iz knjige, pa iz radia.

Mlakarjeva planinska in literarna izpoved je »Pozabljeni čutar«. V tem spisu odkriva bralcu, kje ga je v prejšnjih poglavjih literarna žilica zanesla. Svoj confiteor izpove tam, kjer ga je tudi zagrešil – v spisih in spisu. Že v poglavju »Moje življenje« pravi: »Vesel sem v družbi, šaljiv v predavanjih in spisih zgolj iz ljubezni do bližnjega. Ljudje bi radi slišali kaj veselega in kratkočasnega, jaz jim pa ustrezem, ker jim ne morem odreči.«

Mlakar nam je ustregel in se še danes njegovi spisi dobro bero. Tudi ankete »Planinskega Vestnika«, kakšno pisanje žele bralci, še danes dvigajo oceno Mlakarjevih spisov na tisto mesto, ki mu v slovenski literaturi gre. Mladinski knjigi v Ljubljani smo lahko le hvaležni,

da je v svojo zbirko za Avčičovo »Kjer tišina šepeta« uvrstila tudi Mlakarjevo »Iz mojega nahrbtnika«.

T. Strojín

DARILO

Mr. **Dudley Stevens**, gorski vodnik iz Caernarvonshira v North Walesu, je v PV št. 7/1968 objavil članek »Planinstvo v Veliki Britaniji«. V pismu z dne 9. 1. 1969 se je zahvalil za honorar 240 Ndin in ga odstopil v sklad PV oz. ene od postaj GRS na področju Vzhodnih Julijskih Alp. Mr. Dudley Stevens je redni gost v naših Alpah in njihov navdušen propagandist. Želimo mu zdravlja in še čestokrat na svidenje!

T. O.

DR. KARL RUMPF

Lani je umrl arhitekt dr. Karl Rumpf, znan planinec, aktiven smučar do svojega 75. leta. Dosegel je starost 83 let. Znan ni

bil samo kot uspešen stavbenik, glas si je pridobil tudi kot etnograf. Zapustil je 40 zbirk s skicami, s katerimi je ohranil ljudsko umetniško tvornost predvsem v Hessenu. Zanimala ga je arhitektura, pohištvo, posodje, orodje, skratka vse, kar je v zvezi z etnografijo. Kot etnograf je dobil tudi častni doktorat in bil dopisni član mnogih znanstvenih ustanov.

Pred petimi leti je navezal stike tudi s Slovenijo in z našo redakcijo, bil sam dvakrat v Grinovicah in ohranil pismeno zvezo z nami vse do smrti. Iz njegove korespondence je razvidno, da se je zanimal tudi za našo etnografijo in da mu niso bile neznane njene posebnosti in dela naših etnografov. V letih 1963 do 1966 je poskrbel tudi za propagandna predavanja sekcije Marburg a. Lahn (DAV) o naših gorah, ki jih je dvakrat spravljal tudi v redni načrt sekcijskih tur. Marburška sekcija DAV objavlja predavanja in turni program v posebni publikaciji, ki nam jo je dr. Rumpf redno pošiljal.

T. O.

MEDNARODNA NAVEZA V EIGERJU. Severna stena Eigerja je bila poleti 1968 še manj gostoljubna kot ponavadi. Vremenske razmere so delale težave, s katerimi ta stena razsipa, še večje. Kljub temu sta Nemec Harry Rost in Čeh Oldřich Gult od 4. do 8. avgusta prišla čez steno kot 63. naveza. Vstopila sta v sveže zasnježeno steno, vreme ni kazalo najbolje. Rast je pri Hinterstoiserjevi prečnici izgubil ledno kladivo, zato se jima je vzpon preko treh velikih snežišč še bolj zavlekel.

PLANINSKA INTERNACIONALA. Ta ni samo UIAA (Union internationale des associations alpines), ki se je v zadnjem desetletju res močno uveljavila in se razširila, to je tudi mednarodna organizacija »prijateljev narave« (Naturfreunde, les

Amis de la nature), ki jih povezujejo delavske organizacije. Jeseni l. 1968 je ta planinska organizacija v Deurne – Antwerpnu zbrala 200 delegatov iz 13 držav. Na dnevnem redu kongresa je bilo tudi Mednarodno posvetovanje prijateljev narave 1968, ki ga je vodil Fritz Moravec, znani himalajec, ki ga poznajo tudi nekateri naši alpinisti. Posvetovanja se je udeležilo 40 alpinistov iz 9 držav. Delavska planinska internacionala povezuje s svojimi planinskimi organizacijami preko 1 000 000 članov.

TRJE POSLEDNJI PROBLEMI V ALPAH. Matterhorn, Eiger, Grandes Jorasses! Severne stene tega imena bodo ostale veliki mejniki svetovnega alpinizma in še vedno cilj najpogumnejših navez sveta. Poročali smo v zadnjih letih o solo vzpo-

nu Dieterja Marharta preko severne stene Matterhorna, poročali o simpatičnem, skromnem Michelu Darbellayu, ki je sam prišel preko severne stene Eigerja, lani julija pa je samohodec Alexandro Cogna zmoget še Grandes Jorasses. Cogna je zaslovel že l. 1967 s svojim zimskim vzponom preko severovzhodne stene Piz Badile. Severno steno Grandes Jorasses je preplezal v 14 urah. Imel je slabo vreme. Za samohodca, pravijo, to ni »dober čas«, ker je naveza v dveh prišla čez že v 12 urah.

Cogna je z Giovannijem Calcagno lani poskusil narediti novo smer v Matterhornovi severni steni in sicer po 1200 m visokem Zmuttskem stebri. Zaradi slabega vetra je moral odnehati v višini 3800 m. 16 ur sta bivakirala, nato sestopila in po Zmuttskem grebenu prišla do kočice Hörnli. Nova smer bi potekala kakih 150 m desno od Bonattijeve.

KONKURENCA V INDUSTRIJI SMUČI. Dve veliki tvornici smučí, znani po vsem svetu, Fischer in Kästle, sta se odločili za sodelovanje. Poznavalci pravijo, da bo ta integracija pomenila nevarnost za tretjo svetovno znano firmo, za Kneissl. Fischer in Kästle bosta torej imeli skupni razvojni inštitut, skupaj bosta racionalizirali produkcijo in enotno po posebni pogodbi nastopali na zunanjem in notranjem tržišču. Pravno bosta obe veliki firmi samostojno poslovali pod dosedanjim vodstvom.

NESREČA V VELIKI CINI. Poročali smo že o nesreči Ivana Dibone, 23-letnega gorskega vodnika, z imenom, ki je najtesneje povezano s slovesom Dolomitov in dolomitskega alpinizma. Nesreča se je pripetila v zgornji tretjini severovzhodnega raza Velike Cine, ki ga je l. 1909 pred 60 leti torej, prvi preplezal Ivanov stari oče. Raz je visok 550 m, težavnost IV, III, mestoma še manj, povprečen plezalni čas 2 do 5 ur. Smer je močno priljubljena, čeprav je v zadnjih 20 letih v njej večkrat prišlo do nesreč zaradi zapadnega kamenja. Mladi Ivano je v Cinah poznal vse smeri in je nekatere najtežje preplezal celo sam, tako direttissimo v severni

steni v 12 urah. V Tofana di Rozes je ponovil vse pomembne smeri, kot četrti je zmoget jugovzhodno steno Cima Scotoni, za seboj je imel vzhodno steno Grand Capucin, severno steno Tour Ronde, pa tudi nekaj prvenstvenih tur.

V raz je vzel klienta Muratorija iz Genove, profesorja kazenskega prava, ki je bil kos težavam V. stopnje, vendar kot drugi. Neka avstrijska naveza, ki je dogodek opazovala z vrha Male Cine, 300 m stran, pravi, da je do nesreče prišlo, ker Muratori ni čakal na vodnikovo povelje, zdrsnil in potegnil za seboj Dibona, ki še ni varoval. Padla sta le 40 m globoko, ker se je ujela vrv na ragelj. Ker svet tu ni več hudo strm, sta se plezalca tako pobila, da sta bila verjetno takoj mrtva. V nekaj urah so prišli na mesto nesreče člani cortinskega kluba »scoiattoli«. Eden od njih, Lorenzo Lorenzi, je izjavil, da je verjetno prišlo do nesreče zaradi padajočega kamena. Avstrijca da z vrha Male Cine nista mogla ničesar videti. Pri analizi nesreče gre tudi za ugled, zanesljivost in preudarnost cortinskih vodnikov. Reševalci niso našli na vrvi nobene vponke z izdrtim klinom. Utegnilo bi biti res, da se naveza zaradi lahkega sveta ni več varovala.

OČENJEVANJE PLEZANJA »ONSTRAN VERTIKALE« IN OČENJEVANJE ZIMSKIH VZPONOV. Ocenjevalna lestvica težavnosti je že desetletja predmet velikih razprav. V zadnjem desetletju je k lestvici od I do +VI prišla še lestvica A₁ do A₄. Uvedli so jo Francozi za plezanje velikih previsov in streh, v katerih je vzpon mogoč samo s tehničnimi sredstvi, s klini in vravnimi manevri. Ker pa normativi niso bili natančno določeni, je prišlo do kritike tudi te »ekstremne« lestvice. Če ostanejo v »strehu« (napušču) vsi klini, svetrovci, zagozde, zanke, potem je za ponavljalca samo še naporno, nevarno, tvegano, posebno, če tiče ta tehnična sredstva dalj časa v skali in se pri večkratni uporabi tudi razmaja. Zato predlagajo sedaj samo tri stopnje A₁ do A₃, medtem ko naj bi se A₄ izognili, ker pomeni »nameščanje« tehničnih sredstev na mejni situac-

ciji, to je pri stalnem tveganju padca. A₁ naj pomeni opremljanje s klini v zelo težkem svetu, bodisi da je skala trdna ali krušljiva, A₂ izredno težko opremljanje s klini navpičnega, deloma previsnega sveta, A₃ skrajno težko opremljanje v absolutno previsnem svetu.

V zaledenelih stenah in v zimskih razmerah je lestvica I do VI v zagati. Do resnih težav pride v strminah nad 55°, če imaš pod nogami dober sren. Če pa pride do požleda, je težavno že pri manjši strmini. Pri dobrih lednih oz. snežnih razmerah se pri strmini 75° že lahko govori o zimski VI. stopnji. Za primerjavo navedimo, da ima severna stena les Draitse povprečno absolutno naklonino 59°, Pallavicinijev ozebnik 49°, severna stena Eigerja 64°. V 65° do 75° strmeh ledu je že treba poseči po vseh mogočih klinih in po dvojni vrvi kot v skalnih previsih s tem razločkom, da v led gre klin povsod, če je led le dovolj debel.

K vsemu temu je dobro primerjati še mnenje dr. Severina Casare, ki je izšlo 1969/1 (prevedel dr. ing. F. Avčin).

PLANINSKA ORGANIZACIJA V TURČIJI. Zadnja desetletja se evropski alpinisti vedno bolj zanimajo tudi za veliki azijski polotok, Malo Azijo in njen razsežni gorski svet. Turčija je razmeroma pozno spoznala pomen gorskega sveta za svoje mednarodne odnose in za gospodarstvo, saj je šele l. 1966 ustanovila svojo planinsko zvezo. Vodi jo ing. Latif Osman Cikigil v Ankari. Zadnje dve leti smo tudi Slovenci obrnili oči v mikavni bližnji Orient, saj smo do l. 1968 zabeležili dve ekspediciji na Ararat. Verjetno nista zadnji. Zato je dobro vedeti za naslov predsednika turške planinske zveze: Ankara, Bayindir-Sokak 64/3. Generalni sekretar Muvaflak Uyanik pa živi v Istanbulu, Resitfendi Sokak 66/3.

COL NUDO V KARNIJSKIH ALPAH. Italijani uradno govorijo o »Dolomiti vzhodno od Pivae«, Furlani, Nemci in mi imenujemo ta alpski predel Karnijo, Alpe pa Karnijske. Col Nudo (2472 m) poznamo iz »Karnije«, ki jo je v več letnikih PV popisoval dr. Viktor Vovk. Gora se vzdiguje

v zatrepu doline Vaiont, nad izvirom vode, ki je zajezena povzročila langaronsko katastrofo, dve uri od Cimolaisa in Longarona. Ima 600 m visoko in 1500 metrov široko severno steno. Avgusta 1968 jo je preplezal kot prvi Dietrich Hasse z Leukrothom v 11 urah in jo ocenil s V, V+ in —VI. Hasse pravi, da je ta del Alp še neodkrit, čeprav je o njem izšel imeniten vodnik.

MODERNO LETALSKO REŠEVANJE. Novi nemški tip helikopterja Bell UH-1D je že pravi reševalni velikan, saj vzame na krov poleg 2 pilotov, mehanika (ali letalskega reševalca) še 13 reševalcev. Če sedeže za te odstranijo, lahko spravijo vanj 6 ponesrečencev na nosilih. Reševalni helikopter ima 35,6 m dolgo vrv na reševalnem vitlu z nosilnostjo 272 kg. Pravijo, da je ta jekleni ptič za reševanje že skoraj — popoln. Seveda je ta napredek v zvezi z izpopolnjevanjem vojske in s sodelovanjem med njo in gorsko reševalno službo. Poročali smo že, da je nemška vojska najprej sodelovala s helikopterjem Sikorsky H-34 in Bristol Sycamore B-171, ki sta imela »težko sapo« pri 2000 m višine, nosila pa sta le po enega ponesrečenca. Bell UH-1 prinaša s seboj izkušnje iz Vietnama. Lahko ga je pilotirati, leti s hitrostjo 234 km na uro, zlahka doseže višino 10 000 m, je kos bremenu 2068 kg, akcijski radij pa znaša 322 km.

NESREČA V GRAND CAPUCINU. Renato Reali je bil eden od najmlajših italijanskih plezalcev, ki so spadali v sodobni vrhunski razred. Star je bil komaj 20 let, ko se je kot samohodec ponesrečil v eni od najslavnejših povojnih smeri. Po paklicu je bil mehanik, zadnje leto pa vojaški inštruktor in finančar v »Fiamme Gialle di Predazzo«. Pozimi je preplezal »Via Italia 1961«, »via Irma« v Piz Cavazes, poleti vpisal skrajno težavno smer v Cima della Pala, v južni steni Cavalazza, preplezal vrsto najtežjih dolomitskih smeri. L. 1967 je v Civetti zabeležil prvenstveno »smer prijateljev«, v Catinaccio dve prvenstveni (VI), nato pa se je zagnal v najtežje dolomitske smeri sam. Tudi v Capucinu je bil sam, če-

prav je imel pri roki plezalsko družbo, iz reševalne skupine »Fiamme Gialle«. Padel je iz višine 200 m v vznožje. Kdor pozna od blizu ali iz spoštljive razdalje vzhodno steno Capucina, ve, da je moral biti takoj mrtev. Vitki obelisk v Hudičevem grebenu Mt. Blanc du Tacul je postal znan v širokem svetu l. 1951, ko ga je z L. Ghigom preplezal Walter Bonatti. Bonattijeva smer je bila med prvimi podobnimi v Evropi sploh. Plezalci so jo vzljubili, ker jo je v dobrih razmerah možno preplezati v enem dnevu (višina 500 m) in ker ni kršljiva. Reali je vstopil v lepem vremenu, do vznožja sta ga spremljale dva finančarja, ki sta bila očitvidca nesreče. Padel je na razmeroma lahkem mestu. Ali se mu je izpulil oprimek, ga je zadel kamen, ga občila hipna slabost? Je bil za hipec nepazljiv? Se ni zavaroval? Karkoli že, ponesrečil se je spet eden od velikih na mestu, kjer se objektivno ne bi bilo treba, čeprav tudi na takih mestih preži objektivna nevarnost, subjektivna pa je v prepričanju, da bo šlo gladko, če je šlo gladko na mnogo težjih.

PRVA ŠPANSKA HIMALAJSKA ODPRAVA. Maja 1968 so barcelonski alpinisti odpotovali na ogledno odpravo v Himalajo s skromnejšimi alpinističnimi in znanstvenimi cilji. Vodil jih je Venancio de Ceballos, eden od članov je bil tudi Jorge Pons, ki je z Joséjem Anglado preplezal severno steno Eigerja.

Nepal. vrhovi so spet dovoljeni: Makalu, Makalu JV in Kangčuntse 8481, 8010 in 7640 m), Lhotse (8511 m), in Lhotse-Šar (8363 m), Nuptse (7879 m) in P. 7703 m, Everest (Sagarmatha 8848 m), Pumo Ri (7145 m), Manaslu (8156 metrov), East Pinnacle (7895 m), Peak 29 Dakura (7514 m), Himalčuli (7893 m), Lamjung Himal (6985 m), Annapurna Himal (12 vrhov), Dhaulagiri Himal (8 vrhov), Khan Jerova Himal, Api (7132 m) in Nampa (6755 m). Poročilo nič ne govori, ali bo za odprave veljal numerus clausus na vse vrhove ali samo na nekatere, tudi še niso znane takse in pristojbine. Vlog za odprave ima Nepal precej: DAV se poteguje za Annapurno I (vzhodni greben), Japonci za Everest, za

Kangčendzöngo in še za ducat drugih vršakov, Angleži za Gauri Šankar, Nampo in Langtrang itd. Spomladi 1968 so se v Nepal širile govorice, da so Kitajci spet poskušali priti na Everest. Govorice so raznesle šerpe, ki tihotapijo med Nepalom in Tibetom in ki so med Tingriem in Rongpujem večkrat opazili po več kamionov, kateri naj bi skrbeli za kitajsko ekspedicijo na Everest. Nepalska vlada je uradno izjavila, da o kitajskem vzponu na Everest 1968 ne ve nič, pač pa da so bili na delu kitajski geodeti in kartografi (kakor l. 1966 in 1967).

SEVERNA STENA SALCANTAYA. Salcantay (6273 m) je znana gora in smo jo v tem razgledu že često omenili, verjetno prvič l. 1954, ko se je na Salcantayu smrtno ponesrečil Fritz Kasparek, eden od četvorice, ki je l. 1938 prva zmogla severno steno Eigerja. Njemu v spomin je OAV l. 1968 priredil ekspedicijo v Ande, sestavljeno iz članov OAV in pridružene sekcije Österreichischer Gebirgsverein. Heinzl, Axt, Hawelka, Klausbrücken in Saxinger so tedaj preplezali 1300 m visoko severno steno Salcantaya. Stena sorazmerno ni visoka, spada pa med najznačilnejše v Andih. Naveza jo je zmogla v treh dneh.

PLEZALNI PAS. Francozi so prvi prišli do plezalskega pasu, ki je sestavljen iz sedeža in pasu. René Desmason je spoznal, kaj pomeni tako navezovanje plezalca v navpičnih in previsnih »modernih« stenah, spoznanje uresničil in s proizvodom prišel na trg. Idejo je dobil pri letalskih padalcih, k delu pa ga je gnalo dejstvo, da je bilo v stenah že precej smrti zaradi dolgega visenja na vrvi, ki je preprečilo obtok krvi in povzročilo notranje zastupitve. Marsikateri nesrečnež je umrl, ne da bi bil kaj ranjen. Prva zasnova varnostnega pasu je bila še vedno pomanjkljiva. Zdaj pa je na trgu že pas, v katerem bo lahko plezalec ure in ure čakal na rešitev, četudi bi bil ranjen. Doslej še niso preizkusili, kako bi reagirala hrbtenica pri 20 metrskega padcu v takem pasu, ker ni bilo še »manekena«, ki bi pro-

stovoljno »skočil v vrh« tako globoko. Pač pa so poskusi na 5 m globoko, tako pravijo, pravo veselje. Poleg tega tipa »Desmaison« je zdaj na trgu tudi tip Sport-Scheck iz Münchena. Pit Schubert, eden od sodobnih nemških plezalskih vrhov, pravi, da je Desmaisonova zamisel imenitna, izvedba pa ima napoko, posebno v pasu, medtem ko je sedež v redu. Nemška izvedba je skušala francosko kombinacijo pasu s sedežem izboljšati.

DIRETTISSIME TUDI V OLIMPU. Maja l. 1968 so grški alpinisti preplezali 250 m visoki osrednji stebel v jugozapadni steni Olimpa (2917 m), doslej najtežjo smer v Olimpu in v Grčiji sploh. Rabili so 29 ur in ji dali visoko oceno: V-VI, A₂, A₄. Plezali so Spanoudis, Nastou in Eleftheriadis.

Aprila 1968 je Spanoudis z Botinisom in Kapogiannatouvo preplezal 500 m visoko južno steno Olimpa v 7 urah. Ocena: IV-V. Isti trije so lani naredili v Olimpu še novo smer IV-V. Vodila je Z. Kapogiannatou, prva Grkinja s tako vlogo.

MRTVAŠKI PRT V GRANDES JORASSES. Severovzhodna stena Grandes Jorasses, visoka 1100 m, je bila v avgustu l. 1968 že tretjič ponovljena preko Linceula (Mrtvaškega prta). Ponavljalci so bili: Čehi Blecha, Bartel, Kanyár in Dieška. To spet zgovorno pričuje o nivoju češkega in slovaškega alpinizma. Linceul sta prva zmogla Desmaison in Flématty in smo o njunem vzponu obširneje poročali.

Poljaki Furmanik, Heinrich in Zdzitowiecki so julija l. 1968 v Grandes Jorasses, v severni steni Pointe Young (3996 m), preplezali novo smer. Pri sestopu so morali zaradi slabega vremena bivakirati na Col des Grandes Jorasses (3825 m). Vzhodno od nove poljske smeri je Couzyjeva smer v Pointe Marghélite.

NAJLEPŠA SMER V BRENTI. Skupino Brenta štejejo mnogi ljubitelji Dolomitov za najlepšo dolomitsko skupino. Res je po svoji razčlembi, arhitekturi in individualnih oblikah prava razstava gorske lepote in posebej dolo-

mitskih pokrajinskih lepot in to gledana s severa in z juga. V Crozzon di Brenta je francoski stebel, ocenjen z -VI. Preplezala sta ga leta 1965 Francoza Jean Frehel in Dominique Leprince Ringuet. L. 1966 sta ga ponovila Heinz in žena Vitty Steinkötter, l. 1968 pa Werner in Pit Schubert. Ta dva sta izjavila, da je francoski najlepša smer v Brenti.

V Cima Su Alto je Piusi iz Tribiža l. 1967 splezal 800 m visoki severozapadni raz in ga ocenil s VI+. Avgusta l. 1968 so ga ponovili Cagna, Calcagno in Rusconi v dveh dneh. Drugič pa je bila ponovljena smer v severni steni Civette, ki so jo l. 1963 kot prvi preplezali Francozi George in Sonja Livanos, Belleville, de Francesch, Martin in Negri. Ponovila sta jo Pit Schubert in Werner.

ISKANJE NOVEGA V STAREM. Severna stena Dachla, znana tudi mnogim našim alpinistom, ki so plezali sosodne smeri v Gesäuse, ima smer z imenom »diagonala« (VI+). Jeseni leta 1968 jo je sam v 5 1/2 urah preplezal Leo Schlömmmer, ki je leta 1963 sam preplezal znamenito »smrtno zajedo« istotam. Sam Schlömmmer pravi, da je diagonala težja od smrtne zajede. Schlömmmer je s Pernerjem tudi v Dachsteinu splezal direktno in zanj porabil ves teden. Sedmič sta to smer v severni steni Dachsteina ponovila Weiss in Precht v 14 urah. Štiri raztežaje pod vrhom sta morala zaradi snega bivakirati.

V Wilder Kaiserju se je ponovno s »prima feminine« uveljavila eigerjevka Daisy Leidig-Voog. S Stützigm je preplezal ugledno smer Noichl-Wörndl (VI+) v vzhodni steni Fleischbanka.

ŠPANIJA USTANOVILA SMUČARSKO CENTRE. Sončna Španija hoče postati cilj zimskih turistov. Zato je pred dvema letoma ustanovila državni inštitut, v katerega je povabila domače in inozemske strokovnjake za zimske športe. Med tujimi vodijo Avstriji, ki bodo v Španiji uvedli metode avstrijske smučarske šole.

PRVI ZIMSKI VZPON V SEVEROVZHODNI STENI PIZ BARDILE. O tem vzponu smo na

kratko že poročali. Več kot pol leta po dogodku je vodilni mož pri tem vzponu Michel Darbellay iz Orsièresa napisal v švicarski reviji »Les Alpes« članek, v katerem pravi, da je misel na ta zimski vzpon v njem zorela cela štiri leta. Za tovariša je izbral dva gorska vodnika: Camilla Bournissena (30 let) iz Hérémence in Daniela Troilleta (23 let) iz Orsièresa. 20. dec. l. 1967 so si ne daleč od vstopa uredili bazo, v katero so vsak dan sestopali, dokler niso v srednjem snežišču napravili zavetja. Ko so prišli 300 m visoko, so ugledali štiri Italijane, ki so imeli enak namen: Armando iz Turina, Calcagno in Cagna iz Genove. Odločili so se, da si bodo delo delili: 22. decembra so dosegli prvi Cassinov bivak iz l. 1937 in stali pred tehničnimi težavami. Naslednji dan so se vzdignili komaj za dva raztežaja. Vse je bilo požlejeno, utrđitev klinov je terjala cele ure napornega vbadanja. 23. dec. so se razporedili v tri naveze po dvoje. Da bi si zavarovali umik, so do srednjega snežišča steno opremili s pritrdjenimi vrmi, ker jim ni bilo do tega, da bi jih v steni blokirali plazovi, poleg tega pa ni mesta za bivakiranje šestih oseb. Za božič jih je nov sneg izgnal iz stene. Švicarji so šli domov, Italijani pa v koč Sass Furä.

28. decembra so Švicarji in Italijani spet pri srednjem snežišču. Naslednji dan se pregrizejo za dva raztežaja in bivakirajo v snežnem zavetišču. Vreme se je poslabšalo, bali so se snežnih curkov. 30. decembra spravijo podse še dva raztežaja. Sneži. Na silvestrovo dosežejo Cassinov drugi bivak iz l. 1937. Zmanjkuje jim brašna, zato mešana naveza odide v Bondo nakupovat. 1. januarja l. 1968 jih je zadržal kamin nad srednjim snežiščem. Bivakirajo ločeno v prvem in drugem Cassinovem bivaku. 2. januarja izsilijo izstop pri vetru 100 km/h in pri -30°C, v vsaki navezi po en Švicar in po en Italijan.

Res ni važno, kdo je stopil prvi na vrh - zmagali so napore le zato, ker so si tako tovariško delili delo in probleme. »Nismo več bili podobni ljudem, bili smo pošasti, ki jih je nosil vihar,« pravi skromni Darbellay, in laconično sklene svoj skromni za-

pisek: »Prvi zimski vzpon v SV steni Badila je bilo veliko dejanje. Vsi smo morali izkazati svoj pogum, moč in vztrajnost.«

V GORAH JUŽNE SAHARE. Leta 1967 sta se dva švicarska para odpravila v Hoggar, pogosti cilj italijanskih in francoskih alpinistov, zadnja leta tudi španjolskih. Z ladjo so prekrizarili Sredozemsko morje od Marseilla do Alžira, z letalom so poleteli nad Alžiro in Saharo, mimo goravja Tassili v Tamanrasset, na letališče, na katerem se pista skoraj nikdar ne znebi puščavskega peska. Pustinski pesek in puščava je naredila nanje silen vtis. Pa kamele! Najbolj to, da so bile popolnoma drugačne, kot so si jih predstavljali. Bile so divje, rjule so kot levi, brcale, grizle, mendrale in se vrtele, javkale, ko so jih okomatali, dokler niso začutile bremen. Nato so šele bile kamele, kakršne si Evropanci predstavljajo: V dolgi vrsti, s ponosnim korakom, z najmirnejšim in ponosnim izrazom, lihe, mirne. Zvečer morajo priti do paše, ne do vode, kot bi človek mislil. Napasti se morajo vsak dan, napojiti ne. Kadar pa jim je treba vode, jo požirajo v neznanskih požirkih.

Za cilj so si Švicarji izbrali najprej Taredalt. To je gora, kakršnih je v Hoggarju več: Pestrih oblik, polna stolpov in polic v razsežnih strmih stenah. Plezanje jih je spominjalo na Dolomite, s tem razločkom, da je gora tu bolj divja, samotna, presenetljiva s svojimi čudnimi pojavi. V stenah so našli na divje oljke, na suho travo, na razčlenjenost, ki ji je morala dati njen obraz voda. V daljavi so bili puščavski griči videti kot ladje velikanke na peščenem morju. Hodili so sem in tja po stezah, ki so jih shodili divji osli, hodili po sledovih muflov, neverjetno plašnih živali. Gorski svet Hoggarja se jim je zdel kot privid, nekaj vmes med resničnostjo in snom, med stvarnostjo in bajko. Švicarji so nato prekrizarili daljni Hoggar, se po enem tednu izročili lastnikom kamiona, ki jih je pritresel 1000 kilometrov daleč v Alžir. In ko so bili spet v Švici, so še bolj razločno videli, da je urejena kakor vrt. Ko pa jim je v domovini sonce prvič zašlo, so se

vprašali: »Kdo, za vruga, si je izmislil elektriko?« Spomnili so se večerov v Hoggarju in Sahari, ki so jih prebili brez razsvetljave in se ravnali po prvobitnih zakonih človeštva.

TRENKER O PREUSSU. Paul Preuss se je rodil l. 1886 v Altaussee na Štajerskem. Oče je bil profesor glasbe, Madžar, mati Francozinja. V hribe je začel hoditi s 15 leti, kot gimnazijec je že uril plezati svoje tovariše in to brez klinov in vrvi. Vrvi ni uporabljal niti za sestop. Bil je neverjetno sposoben, talentiran, obenem pa priden, vztrajen pri treningu. Živel pa je trezno, redno življenje.

Opravil je preko 1200 vzponov, med temi 300 sam, od teh je 150 prvenstvenih. Poleg tega je v letih 1909 do l. 1913 diplomiral in promoviral iz prirodoslovnih ved, vmes pa mnogo predaval po Nemčiji, Franciji in Avstriji. Kar je s predavanji zaslužil, je večji del podaril svojcem ponesrečenih plezalcov. Bil je ljubljenec Chamonixa, Courmayeura, Grödnar in Kufsteina.

Vse življenje je ostal zvest prostemu plezanju. Mnogi so ob njegovi nesreči menili, da je bila taka smrt posledica njegovih alpinističnih nazorov. 31. januarja l. 1912 je bavarska sekcija Du ÖA sklicala sestanek najbolj znanih alpinistov, na katerem je Preuss sijajno branil svoje nazore. Bil je nesporno priznan kot največji mojster v skali pa tudi v ledu, saj je preplezal tudi Aiguille Noire de Peuterey, Mont Rouge de Triolet, Punta Isabella, Aiguille Blanche de Peuterey, slednj sam. Prvi je smučal z Grand Paradisa, z Monte Rosa, z Dreierherrenspitze, Grossvenedigerja itd. L. 1911 je začel s svojimi vzponi v Dolomitih. Tu ga je v družbi plezalca Schmidkunza spoznal Trenker. Kot gorski vodnik, ki mora prevzeti odgovornost za klienta, se ni mogel strinjati s Preussovimi nazori. Dve leti nato se je Preuss smrtno ponesrečil v Mandikoglu. Luis Trenker je zamlčal usodo Paula Preussa 20 let po smrti, ko so skušali izbrisati njegovo ime iz rasističnih razlogov. O tem smo že poročali. Hias Rebetsch glede tega trdi, da Dummlerjeva trditve ne drži. On, Rebetsch, o Bauerju ne more trditi kaj takega.

LISIČKA JE ENA ZVITA ZVER, »pod skalco ima svoj kvartir« in to tudi visoko v gori v višavah do okoli 3000 m. Najraje ima seveda hoste, dobrane, goščave, skratka svet, kjer se vsak hip skrje in kjer je dosti njene plena. Kdor pa je mnogo na gorskih poteh, jo utegne videti, kako šviga med ruševjem in slečem po planinah, zaide pa tudi v pečevje npr. nad Okrešljem, kaj šele v samotnejša gorska torišča, kjer ji pridejo prav miši, rege, žužki, črvi, pa tudi jagode in drugi sadeži. Poznavalci pravijo, da ima najraje miši, le kadar ima mlade, jih rada postreže s piščanci, če pride do njih. Pari se februarja, marca, nosi 53 dni, skoti štiri do sedem slepih lisičk in jih zavaruje s toplim gnezdom. Po 14 dneh lisičke spragledajo. Po enem mesecu pa se speljejo na sonce, in se igrajo, medtem, ko stara opreza. Če zavoha nevarnost, jih opozori z volim »vru«. Če se nevarnost bliža, je njen signal »jehjav«. Če se gnezdu približa človek, lisica mladiče takoj premesti v rezervno zavetje. Za hrano mladičev skrbita oba, samec in samica. To traja do poletja, ko stara dva začeta mladiče goniti na lov. Do jeseni ostane družina še zbrana, potem pa se morajo mladi sami spoprijeti z življenjem.

Če lisice ne zadene nesreča, to je past ali svinec, doseže starost 12 let.

SONAM GYATSO. Na to ime smo že pozabili, čeprav je komaj dobra tri leta minilo, odkar so pisali o njem kot najstarejšem članu indijske ekspedicije na Everest. Zdaj je umrl 45 let star. Udeležil se je mnogih himalajskih ekspedicij, med njimi dveh na Everest. Indijski himalajski inštitut mu je podelil zlato medaljo. Bil je prvi, ki je dobil to visoko odlikovanje.

TRI ŽIČNICE ZA 5 MILIJARD LIR. Italijani so v enem letu postavili tri velike žičnice: Niharno žičnico na Marmolato di Rocca (3259 m) iz Malga Ciapella (1446 metrov). Z belunške strani gre ta žičnica do Forcelle Serrate (2875 m). Druga žičnica gre iz Madonne di Campiglio, tretja pa je blizu Cortine d'Ampezzo in gre na Tofano II (3243 m).

VREME NA KREDARICI

V MARCU 1969

Letošnji marec je bil po vsej Sloveniji hladen, padavine pa so bile neenakomerno razporejene. Štajerska, Prekmurje in del Dolenjske so bile zelo namočene, medtem ko na Gorenjskem padavine niso dosegle niti polovice vrednosti, ki je normalna za ta mesec.

Srednja mesečna temperatura zraka je v mesecu marcu znašala na Kredarici -7,5°. Bila je za 0,3° pod povprečkom obdobja 1955-67.

Maksimalna dnevna temperatura je znašala 0,2° (dne 12. marca), minimalna temperatura pa -15,4° (dne 30. marca). Obe vrednosti sta v mejah doslej izmerjenih marčnih temperaturnih ekstremov na Kredarici (maksimum 7,5° dne 1. marca 1960, minimum -24,0° dne 12. marca 1956).

Na Kredarici je v 13 padavinskih dneh padlo komaj 48 mm padavin, kar je samo 43% od normalne vrednosti. Padavine so padale v glavnem v obliki snega, le enkrat je deževalo. Snežna odeja je ležala ves mesec, njena največja debelina je merila 385 cm.

Srednja mesečna oblačnost (6,5) je bila blizu normalne vrednosti (6,4). Bila je tudi med najnižjimi vrednostmi, (6,4). Bila je tudi med najnižjimi vrednostmi, ki so jih v marcu opazovali v Sloveniji, zato je imela Kredarica tudi največ ur sončnega sija. Heliograf je registriral 135 ur sončnega sija, kar je 37% od maksimalnega možnega trajanja.

V APRILU 1969

Letošnji april je bil po vsej Sloveniji hladen, saj so bile srednje mesečne temperature zraka pod dolgoletnim povprečkom. Tudi mesečne višine padavin v pretežnem delu Slovenije niso dosegle normalne vrednosti.

Srednja mesečna temperatura zraka na Kredarici je znašala -5,0°, medtem ko znaša dolgoletni aprilski temperaturni povpreček (obdobja 1955 do 1967) 4,3°.

Maksimalna dnevna temperatura se je dvignila do 7,1° (dne

26. apr.), najnižja mesečna temperatura pa je znašala -16,7° (dne 20. aprila). Absolutna temperaturna ekstrema Kredarice v aprilu v obdobju 1955-1967 pa sta: maksimum 12,2° izmerjen dne 30. aprila 1955, minimum -19,2° izmerjen 8. aprila 1956. V štirinajstih padavinskih dneh je padlo skupno 98 mm padavin ali 59% od normalne vrednosti. Padavine so padale izključno v obliki snega, zato se je snežna odeja, ki je ležala ves mesec, nasproti prejšnjemu mesecu celo nekoliko okrepila. Njena največja debelina je merila 392 cm. Srednja mesečna oblačnost (5,7) se je nasproti marcu nekoliko znižala. Zato je bilo več sončnega sija. Heliograf na Kredarici je registriral 181 ur sončnega sija, kar je 44% od maksimalnega možnega trajanja.

F. Bernot

IZREDNI PRISPEVEK ZA PLANINSKI VESTNIK

Od 1. I. do 31. III. 1969

Prispevali so:

PO 6 N din

Dr. Bohinc Valter, Kajzelj Mirko, Vihar Ervin, Rojnik Marija, Baraga Maks, Jug Albin, Gregorčič Evgen, Kalin Franc, Razboršek Vinko, Mervec Ciril, Prekaršek Branko, Slanovec Vlasta, ing. Lavrič Rudi, Vrhunec Miha, Svegl Majda, Stepišnik Edo, Lipovšek Maja, Frančiškanski samostan, Zargl Miran, Resnik Zdenko, Salberger Bogdan, Cvetko Stefan, Ažman Tješivoj, Soštarič Viktor, Pečar Janez, Zupanec Janez, Martinčič Saša, dr. Tepina Edo, Mojžek Franc, Kušar Kancijan, Jančič Milko, Kelbič Miran, Sturm Vida, Burja Ivo, Klinar Janez, Polšek Ivo, Dimnik Franc, Gruden Boris, Juvan Ljuba, Čevc Tone, Trnovc Mara, Baumgartner Vinko, Mivšek Janez, Tone Strojan, vsi Ljubljana. Božič Lada, Idrija - Janežič Ljode, Kočevje - Zupančič Silva, Zirl - Vlado Stefan, Otočec - Šnofl Maks, Ruše - Levec Dara, Trbovlje - Saje Anica, Mima peč - Pšeničnik Ana, Vojnik - Vršnik Jože, Salčava - Kramberger Beti, Ravne - Pisk Nada, Kravos Darinka, Nova Gorica - Stolica Marija, Kostreznica - Pečar Marija, Logatec - Križnik Antonija, Tabor - Peterlin Tončka, Kožar Janez, Dob - Kavčič Franc, Šter Blaž, Tržič - Hajne Viktor, Postojna - Plešnik Franc, Metka Rutar, Lesce - dr. Rosina, Ivančana gorica - Bizjak Zvonko, Podbrdo - Smolej Igor, Bled - Bizjak Marjan, Žirovnica - Pušenjak Dana, Lovrenc - Vidmar Franc, Plan. sekc. os. š. »Simon Jenko«, Voljč Janez,

Puhar Jože, Kranj - Pavliček Nada, Ptuj - Pogačnik Jože, Celje - Arzenšek Malči, Zalec - Blažej Anton, Zalogar Ludvik, Zupančič Mimi, Jesenica - Pikalo Oto, Prevalje - Dalen Bojan, Škrinjar Jože, Čilenšek Milan, Jože Marolt in P. D. »Kozjak«, Maribor - Cvetek Janez, Bohinj - Plešec Miro, Medvode - Zupan Franc, Jermol Jože, Tolmin - Smrečnik Franc, Mežica - Roblek Branko, Logar Tona, Škofja Loka - Kovač Franc, Petružica - Kožlin Marjan, Klavže - Kovačič Zdenka, Videm - Herkovič Franc, Slov. gradec - Gruden Polđi, Most na Soči - Šterbenk Darinka, Velenje - Ernst Marija, Jurčič Vekoslav, Celar Branko, Zagreb - Tekavec Bogo, Martinovič Janko, Beograd - Plan. dr. Bihač-Ribar Vlado, Zrenjanin - Entraut Drago, Sarajevo.

Skupaj 648 N din

PO 10 N din

Divjak Jože, Stih Slavko, Mrak Vlado, Koblar Franc, Škerl Maks, Novak Janez, Primc Tone, Seifman Elza, Primožič Jure, Kobal Stefan, Marek Ivo, Skada Josip, Prezelj Ivo, Pleničar Vladimir, Snajder Jože, Zivčič Lavro, Frantar Vladimir, Klopčič Mitja, Juvanc Milan, Tonja Ivo, Presl Ilka, Peternel Jože, Geršak Pepca, Verbič Anton, Ljubljana - Tominc Janez, Horjul - Bizjan Vlado, Polhov gradec - Križnik Otmar, Laško - Ferjančič Vinko, Klinčan Angela, Lipušček Milan, Nova Gorica - Slevce Marjan, Radamlje - Kancilja Miro, Vuga Olga, Vozel Mile, Kranj - Simčič Viktor, Cveto Majdič, Čibež Marko, Faganelli Borut, Trbovlje - Vovk Marija, Koper - Torkar Albin, Podbrdo - Jenko Ivo, Čermelj Albin, Bled - Costa Anton, Tržič - Sovinšek Jože, Hrastnik - Kučan Ernest, Klemenč Franc, Postojna - Škrinjar Francka, Maribor - Drogenik Boris, Crna - Božičnik Mery, Senova - Florjančič Jože, Ruše - Zorko Franjo, Brežice - Glavač Tina, Nova mesto - Drganec Polde, Metlika - Smelevski Gizala, Bovec - Uršič Stane, Stahovica - Telč Franc, Prevalje - Pavilnc Drago, Loče - Lipovšek Maja, Zidani most - Skoberne Stane, Sušter Tone, Celje - Ostrič Vlado, Zagreb - Božovič Dragan, Beograd.

Verbič Anton, Ljubljana, Cankarjevo nabrežje 1, na občnem zboru PD Ljubljana-matica 10 N din.

Skupaj 620 N din

PO 16 N din

Dr. Zupančič Boris, Kramar Franc, Seme Stane, Hvastija Kancijan, Ogrinc Boris, Kokalj Julka, Ljubljana - Leben Mija, Borovnica - Trtnik Zoran, Store - Komerički Franc, Rogaška Slatina - Sardoč Sonja, Koper - Zibert Franc, Pirč Janko, Idrija - Rabolj Sime, Mengeš - Pečnik Kristian, Šk. Loka - Sušin Slavko, Brežice - Prah Andrija, Amerika.

Skupaj 256 N din

PO 20 N din

Plan. krož. Osn. š. Vič, Kregar Janez, Mastnak Jože, Bizovičar Tona, Skrajnar Tone, Ljubljana - Magajne Marija, Bohinj - Bizjak Janez, Trbovlje - Cvetkovič Rado, Valjevo.

Skupej 160 N din

PO 26 N din

Vondra Drago, Kmecl Matjaž, Orešnik Brigita, Sluga Tadej, Mihečič Ivo, Zavadnik Franc, Zagor Boštjan, Kilar

Mitja, Ljubljana — Šegula Marjan, Jamnik Peter, Kranj — Leskovic Zdravko, Koper — Vogelšek Franc, ing. Drafenik Herbert, Lipold Franc, Maribor — Mestrovšek Jože, Rogoška Slatina — Kranjčič Slavko, Velenje — Kopuš Milica, Radovljica — Rapotec Nada, Zagreb — Mrevlje Aleksander, Pinzoza Mira, Ptuj.

Skupaj 520 N din

Po 30 N din

Kos Stanko, Neimenovani, Ljubljana — dr. Korun Anton, Slov. Gradec.

Skupaj 90 N din

Po 50 N din

Kunaver Pavel, Ljubljana — Sema Janez, Kranj — dr. Jože Hafner, Jesenice — prof. Kokal Gajmir, Koper — Planinsko društvo, Černe Vlado, Brežice — Titan Evgen, Murska Sobota — Ljudska teh. »Klima«, Celje — dr. Liboršek Pavel, Dobrunja — Planinsko društvo Rimske Toplice — Nada Sušteršič, Zagreb.

Skupaj 550 N din

76 N din — Radio Ljubljana.

85 N din — Ing. Štefanović Ratimir, Dakar, Afrika.

Po 100 N din

Planinsko društvo, Podbrdo — Planinsko društvo, Vrhniko — Planinsko društvo, Polzela — Glazer Janko, Ruše — dr. Glušič Tone, Zdobek Jože, Brežice.

Skupaj 600 N din

115 N din — Mlad. odsek Pl. društva Sevnica.

150 N din — Planinsko društvo, Radovljica.

Po 250 N din

Planinsko društvo »Litostroj«, Ljubljana — Postaja GRS, Kamnik.

Skupaj 500 N din

Honorarje so odstopili:

Dr. Miha Potočnik 241,65 N din, Jarc Vlado 50 N din, Natek Milan 51 N din — vsi Ljubljana, Ravnik Stanko 93,35 N din in Čop Jaka 100 N din — Jesenice, ing. Šmon Albin 15 N din — Domžale, Dudley Stevens 270 N din — Anglija.

Skupaj 821 N din

Prispevki od 1. I. 1959 do 30. III. 1969 znašajo skupaj: 5391 N din.

Popravek: Prispevek objavljen v Planinskem Vestniku št. II/69: Planinska sekcija »Iskra«, Ljubljana je darovala 480 N din — in ne kakor pomotoma objavljeno 48 N din.

ZIMSKA DIREKтна V SEVEROZAPADNI STENI KOKRSKE KOČNE

Dostop: Iz Kokre od Povšnarja do stare Povšne in še naprej po kalovozni poti do večje drče in plazišča ter po njem proti steni do glavne vpadnice.

Opis: Spodnji kamlin in skok obidemo po levi strani. Nadaljujemo po ne preveč strmim svetu. Smar poteka proti srčastim previsom, imenovanih Oltarji. Pod njimi po polliki v grapo, iz katere je možen v desno izstop na jugozapadni greben. V tem področju je izredna nevarnost plazov in padajočega kamenja. Iz grape v ozko strmo snežišče, ki po zasneženi polici poteka nad previsi Oltarji nazaj v desno. Nekajmetrski spust v kotel ali v najnevarnejšo vpadnico celotnega zgornjega ostenja. Iz kotla po strmim žlebu navzgor 3 raztežaje, nato prestop proti desni in do vrha Kokrske Kočne — težavno. Pod vrhom je izstop v desno, varianta v levo je nekoliko lažja, vendar objektivno nevarnejša.

Ocena: Spodnji del III mestoma IV, gornji IV z mestom — V. Težavnost za-

visi od snežnih razmer. Plezanje priporočljivo v mesečnih nočeh in ranih jutranjih urah. Plezanje po 10. uri zaradi kamenja in plazov otežkočeno. Relativna višina smeri 900 m.

Čas plezanja prvih plezalcev — ugodne razmere 11 ur. Plezali Vinko Pretnar-Franci Ekar spodnji del v letu 1962/63. Končni vzpon po 4 letih iskanja ugodnih razmer v celoti opravila Brane Jaklič in Franci Ekar dne 21. 2. 1967.

ZAPADNI RAZ GREBENSKEGA STOLPA V SZ KOKRSKE KOČNE V ZIMSKIH RAZMERAH

Dostop: Iz Kokre mimo stare Povšne na Planino poldruga uro in od planine proti severozapadnemu delu Kočne, smer poteka po drugem grebenskem stolpu (gledano od leve proti desni). Od Planine se držimo nekaj časa lovske poti, nato pa iz smerčaja prestopimo v pobočja in po strmim svetu do grebenskega stolpa (vznajajo stolpa).

Opis: Čez strm odstavek v desno dosežemo ozko ramo, naprej v rahlem dviganju in prečenju v levo do raza — varovališče. Dalje nazaj v desno in po naravnem prehodu navzgor — težavno, do skalnih zapor. Pod njimi v levo do izrazitega raza in varovališče (K) naravnost navzgor v lažji svet dva raztežaja.

Sestop: Možna je kombinacija, da gremo naprej po severozapadnem grebenu do vrha Kokrske Kočne — 2 uri. Od tam moramo sestopiti mimo bivača v Kokro ali proti Kamniškemu sedlu. Lepša pa je kombinacija v levo naprej po grebenu do vrha Jazerske Kočne. Hitrejši sestop je s kraja smeri nazaj po severozapadnem grebenu in po zadnji grapi do Planine.

Ocena: III, eno mesto IV+, višina približno 200 m.

Čas: 2 uri.

Plezali: Tomaž Jamnik, Fedja Klavara, Franci Ekar dne 4. X. 1968.

Smer primerna za plezanje v zgodnji pomlad ali pozni jeseni.

- 1 Severno-zap. greben
- 2 Raz grebenskega stolpa
- 3 Direktna zimska
- 4 Jugo zapadni greben
- 5 Južni greben
- » oltarji »

Zapadna stena Kokrske kočne ; desno Kokrske se

PRI SONČENJU SE ZAŠČITITE
S KREMO –

Delial®

P U T N I K

JUGOSLOVANSKO TURISTIČNO IN AVTOBUSNO PODJETJE
LJUBLJANA, TRG OF 15 — Telefon 31 15 42, 31 48 89

PUTNIK, filijala Ljubljana organizira izlete, nudi vse usluge od prodaje vseh vrst vozovnic do rezervacij v hotelih v domovini in inozemstvu. Zahtevajte naše programe.

Vse informacije dobite v poslovalnicah v Ljubljani, Mariboru, Slov. Bistrici, G. Radgoni, Št. Ilju in motelu Trebnje.

NE HODI DOMOV BREZ

Lisca
SEVNICA

IZDELKI,
KI NE RAZOČARAJO
NOBENE ŽENE!